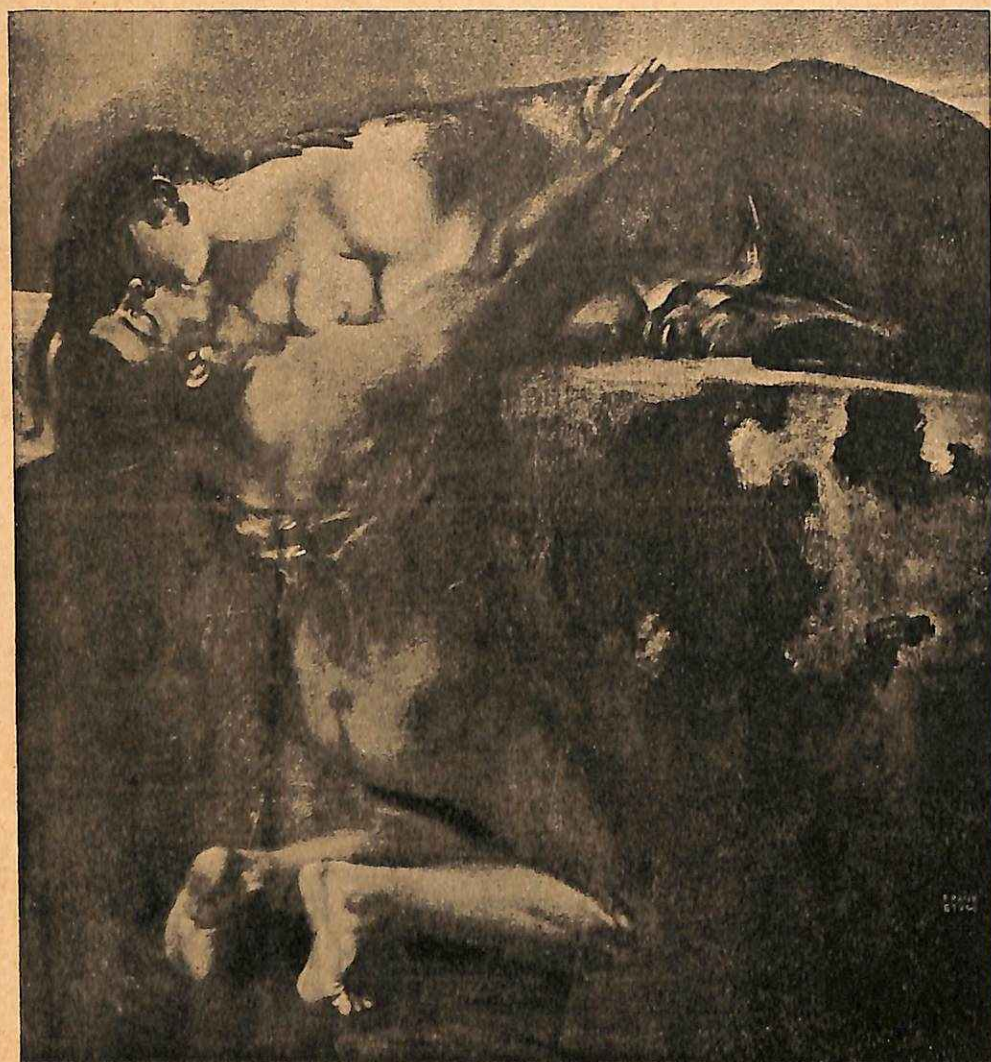
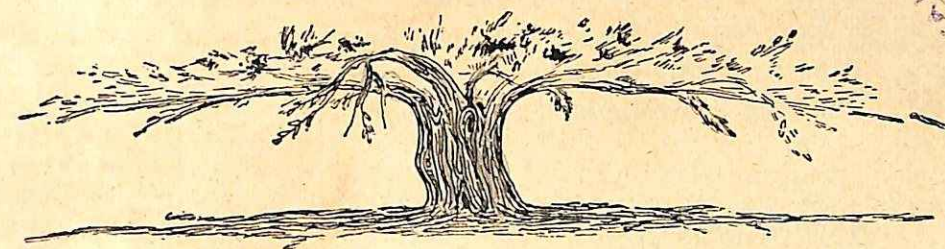

ΕΡΓΟΝ ΦΡΑΝΤΖ ΣΤΟΡΚ

Η ΣΦΙΓΞ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΔ

ΕΤΟΣ Γ'
31 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1903

ΔΙΑΒΑΤΗΣ

Δέν τὸ ξεχνῶ τὸ θλιβερὸ δρομάκι, πρὸς τὸ βράδυ,
Ποῦ ἡ βρύση τοῦ ρανούριζε τὴ σιωπηλὴ ζωή,
Κι' ἀπ' τὸν κισσό, ποῦ ἐσκάλωνε στὸ σκοτεινὸ ρημάδι,
Τὸ πλημμυροῦσε τῶν πουλιῶν ἡ μουσικὴ πνοή.

Ἄλλο δὲν ξέρω ν' ἀγαπῶ μέσ' τὶς πλατειὲς τὶς ροῦγες,
Παρὰ τὶς γλάστρες τοῦ ἀνοιχτοῦ στὸ φῶς παραθυριοῦ,
Τὶς στέγες, ποῦ χιονίζουνε περιστρεφῶν φτεροῦγες,
Κι' ὅ,τι μοῦ λέει τὸ σήμαντρον παλίου καμπαναριοῦ.

Στὸ μονοπάτι ὥρα καλή, ποῦ τὴν πρασινισμένη
Πλαγιά τοῦ λόφου ἐτύλιγε κι' ἀνέβαινε τερπνὸ
Τόσο ὠμορφο, τόσο καλό, θαροῦσες πῶς πηγαίνει
Τὴν ἀνοιξη, μὲ τᾶνθι του, ψηλὰ στὸν οὐρανό.

Κι' ἀντὶ νὰ πάη στὸν οὐρανό, τὸ παραστρατισμένο,
Μᾶς ἐτραβοῦσε ἡλιόχαρο μέσα στὴ σιγαλιά,
Μᾶς ἔσερνε στὸ τέλος του, φτωχὸ κ' εὐτυχισμένο,
Κάτω ἀπὸ μιὰν ὁλόανθη λευκὴν ἀμυγδαλιά.

Μ' ἀπ' ὅλα ἐσὺ μ' ἐμάγεψες ἀπ' τὰ μικρά μου χρόνια,
 "Ω! μονοπάτι τῶν στοιχειῶν ποῦ χάνεσαι μακρυνά,
 Ἀτέλειωτο στή λαγκαδιά, σκοτεινιασμένο αἰώνια,
 Σὰ νᾶσαι ἐκεῖνο πῶλεγεν ἡ πεθαμένη γρηά,

Σὰ νᾶσαι ὁ δρόμος, ποῦ ποτὲ δὲ γνώρισε διαβάτη,
 Καὶ τάχα στῶν παραμυθιῶν μανάχα τὸν καιρὸ
 Τὰ παλληκάρια σ' ἔπερναν στρατὶ τὸ μονοπάτι,
 Νὰ φέρουν στήν ἀγάπη τους τ' ἀθάνατο νερό....

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

ΜΕΤ' εὐθύμου δμάδος φίλων ἀπεφασίσσαμεν ν' ἀνέλθωμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Πίνδου. Ἀπετελέσαμεν ἔν καραβάνιον καὶ ἐτραπήμεν πρὸς τὰ ὄρη. Ἐπροτιμήσαμεν τὴν διὰ Καλαμπάκας ὁδὸν ἵνα διέλθωμεν διὰ μέσου τῶν γραφικῶν δασῶν τοῦ Λοξέστιου καὶ τοῦ Κλινόβου. Ὅτε ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Καλαμπάκας εἰμεθα πλέον τῶν εἴκοσιν ἱππέων. Οἱ θεσσαλικοὶ ἱπποὶ εἶνε ρωμαλέα ζῶα ἂν δ' ἐλαμβάνετο ἡ δέουσα μέριμνα πρὸς βελτίωσιν τοῦ γένους αὐτῶν, ἀναντιρρήτως ἡ Θεσσαλία θ' ἀπέκτα ἱππους πολὺ εὐγενεστέρους τῶν σημερινῶν. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἔχουσιν οὗτοι εἶνε ἐξαίρετα ζῶα ἱπποὶ διὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ ὄρη. Διέρχονται μετὰ τῆς αὐτῆς ἀσφαλείας τὰς ἐκτεταμένους πεδιάδας καὶ τὰς ἀποκρήμινους ἀτραποὺς τῶν θεσσαλικῶν ὁρέων. Οἱ ἱπποὶ οὗτοι ἐξυπηρετοῦσι τὴν συγκοινωνίαν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἔνθα οὔτε σιδηροδρόμοι, οὔτε ἀμαξητοὶ δρόμοι ὑπάρχουν. Ἐπὶ τῶν ζῶων αὐτῶν διηνύσαμεν τὴν ἐπὶ τῶν ὁρέων πορείαν μας. Ὑπέστησαν καὶ ταῦτα τὰς αὐτὰς μεθ' ἡμῶν κακονχίας καὶ ἐπεδείκνυν ὑπομονὴν, τὴν ὁποίαν ἀμυβᾶλλον ἂν ἄλλον εἶδους ἱπποὶ ἠδύναντο νὰ ἔχουν.

Ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα πρὸς τὸ Λαζέστι ἀκολουθεῖ τὸν Πηνειόν, ὅστις ἐπὶ μίαν καὶ πλέον ὥραν ἔρρεεν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἱππῶν μας,

κάμνων τοὺς μᾶλλον ἰδιοτρόπους καὶ μᾶλλον ἀνυπόπτους ἐλιγμούς. Εἰκοσάκις διήλθωμεν κατὰ τὸ εὐρύτερον πλάτος τοῦ τὸν ποταμόν. Τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο ἀβαθὺς, οἱ δὲ ἱπποὶ μας μετ' ἀπολαύσεως ἐρρίπτοντο εἰς τὸ ψυχρὸν ὕδωρ του, τοῦ ὁποίου αἱ ρανίδες ἔφθανον μέχρις ἡμῶν. Ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν ὑπεγείροντο ὄρη ὑψηλὰ καὶ δασόφυτα. Ἡ δὲ κοίτη τοῦ ποταμοῦ ἦτο πεπληρωμένη δοκῶν. Εἰς τὰ παρακείμενα δάση ἐνηργεῖτο ὕλοτομία εὐρυτάτων διαστάσεων, ἀλλὰ τόσον ἀμερόδως, ὥστε ἐπιφέρει μεγάλας καταστροφάς. Αἱ ἀποκοπτόμεναι ἐκεῖ δοκοὶ ρίπτονται εἰς τὸν ποταμόν, τὸ δὲ ρεῦμα φέρει αὐτὰς εἰς τὴν Ἀρίσσαν ἢ ἀλλαχοῦ, ἔνθα εἶνε δυνατὴ ἡ μεταφορὰ τῆς ξυλείας διὰ τοῦ σιδηροδρόμου. Μεθ' ὅλην ὁμῶς τὴν καταστροφὴν, ἦν ὑφίστανται τὰ δάση ταῦτα, κάτωθεν τῶν ὁποίων ρεεῖ ὁ ποταμός, διασώζουσιν ἀκόμη μέγα μέρος τοῦ φυσικοῦ αὐτῶν πλούτου, καὶ ἀθάνατος μένει ἡ γραφικότης τῶν κορυφῶν των. Ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Πηνειοῦ πλάτανοι φύονται, ροδοδάφναι δὲ καὶ ἱτέαι βρέχουσι τὰ φύλλα των ἐπὶ τῶν ὑδάτων του, ἐν ᾧ ἐπὶ τῶν ράχεων τῶν βουνῶν δρυς, φυγοί, πρίνοι, χρυσόξυλα, κότινοι καὶ ἐπὶ τῶν κορυφῶν ἐλάται, εἶναι τόσον πυκναί, τόσον ὠραίας εἰκόνας παρουσιάζουν, ὥστε συνεχῶς

ἀπέμενον θαυμάζων ὅλα τὰ θέλητρα τῶν ποικίλων σχημάτων, ὅλην τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ὑπερηφάνων ὁρέων, ὅλην τὴν ἀγριότητα τῶν ἀποκρήμινων βράχων καὶ ὅλην τὴν προῳτητα τῶν ναπῶν, πληρουμένων κυτρίνων ἀνθέων.

Ἐβαδίζομεν πλέον τὴν ἀνωφέρειαν τὴν ἄγουσαν πρὸς τὸ Λοζέστι, ὅπερ δασὺ καὶ μελανοπράσινον ἐξετείνεται εἰς τὸ βάθος. Καθ' ὁδὸν συναντῶμεν χωρίδια ὑπερκείμενα τῶν ὁδῶν καὶ χάνια μόλις δυνάμενα νὰ μᾶς παρᾶσχουν ὑπόξυνον οἶνον. Τὰ δάση ταῦτα ἦσαν ἄλλοτε τὸ ἐνδιαίτημα ὅλων τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν, αἵτινες ἐμάστιζον τὰς ἐπαρχίας ταύτας τῆς Θεσσαλίας. Τρεῖς ὥρας διήλθωμεν οὕτω τὰς ἐντὸς τῶν δασῶν ἀτραποὺς, μόλις δυνάμενοι νὰ διακρίνωμεν εἰς δέκα μέτρων ἀποστάσιν τόσον εἶναι πυκνὰ ταῦτα. Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰσερχόμεθα εἰς τὸ Λοζέστι. Ἀπὸ τῶν κρασπέδων αὐτοῦ ἐξακολουθεῖ ἡ δημοσία ὁδὸς ἡ ἄγουσα πρὸς τὸ Μέτσοβον, μικρὸν δὲ πανδοχεῖον χρησιμεύει ὡς σταθμὸς τῶν ἐκεῖθεν διερχομένων καὶ ἑκάστην καραβανίων, τῶν μεταβαίνόντων εἰς Ἰωάννινα ὀλίγα λεπτὰ μακρὰν τοῦ πανδοχείου ἐγείρεται ἀγροικία ἐν ἡ διενυκτερεύσαμεν.

Προτοῦ ἀκόμη ἡ ἡὼς ροδίση τὰς ἄκρας τῶν ὁρέων, οἱ ἱπποὶ ἦσαν σεσαγμένοι καὶ πάντες φαιδροὶ ἀνεμένομεν τὴν ὥραν τῆς ἐκκινήσεως. Τὰ ὄρη καὶ αἱ κοιλάδες ἐφαίνοντο ὡς σκοτειναὶ σκιαγραφίαι ἀκόμη, μακρὰν δ' ἡκούοντο οἱ κώδωνες τῶν διερχομένων καραβανίων. Τὰ ταξείδια ταῦτα ἐπὶ τῶν ἡμιόνων διὰ μέσου τῶν ὁρέων καὶ τῶν δασῶν, περικλείουσιν ὅλην τὴν ποίησιν τοῦ παρελθόντος. Εἶναι ἡ πρωτογενὴς κατάστασις, καθ' ἣν ἡ ἀτμομηχανὴ δὲν εἶχε διαταράξει ἀκόμη τὰ δάση καὶ τὰς κοιλάδας, αἱ δὲ ἡμίονοι εἶναι ἐκεῖ ὅτι εἰς τὴν ἔρημον ἢ κάμηλος. Αἱ νεώτεροι ἐφευρέσεις μετὰ τοὺς σιδηροδρόμους των καὶ τὰς αυτοκινήτους ἀμάξας των ἀνέπτυξαν τὴν κίνησιν, συνετόμευσαν καταπληκτικῶς τὰς ἀποστάσεις, ἀλλὰ παρέσυρον ὁμοῦ μετὰ τῆς ταχύτητος αὐτῶν καὶ ἐξηφάνισαν τὴν ποίησιν τῶν πορείων καὶ τὰ θέλητρα τῶν ἀρχαίων ἀποδημιῶν.

Ἐκαστος τόπος ἔχει τὴν ἰδιαιτέραν του ποιήσιν ἐν τοῖς ταξείδιοις. Αἱ γερμανικαὶ ταχυδρομικαὶ ἀμαξίαι, μετὰ τὰ σαλπίσματα τῶν κεράτων, ἐψάλησαν παρ' ὅλων τῶν ποιητῶν τῆς Γερμανίας, καὶ σήμερον ἀναγινώσκουν τις τοὺς στίχους τοῦ Οὔλανδ, νομίζει ὅτι ἀκούει ὡς ἀπὸ τινος μυχοῦ τοῦ δάσους, ἐρχομένους τοὺς ἡ-

χους τοῦ κέρατος, τοῦ προαγγέλλοντος τὴν ἀφίξιν τοῦ ταχυδρόμου, ἡ αἰσθάνεται τὴν γλυκεῖαν ἐκείνην μελαγχολίαν τῆς ἀποδημίας ἀγαπημένης ψυχῆς εἰς χώραν ξένην, ἥτις στέλλει μέχρις αὐτοῦ τοὺς σβυνομένους ἤχους τοῦ ταχυδρομικοῦ κέρατος ὡς ὕστατον ἀποχαιρετισμόν.

Καὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν ἡ Τρόϊκα μετὰ τὸν Γιαμισκ τὸν κροταλίζοντα διαρκῶς τὰ λωρία τῆς μαστιγῆς του, διασχίζει ἀκόμη τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις καὶ ἀκούεται τὸ ἄσμα τοῦ ὀδηγοῦ τῆς, τοῦ ψάλλοντος τὴν χάριν τῶν ἱππῶν του καὶ τῆς ἀμάξης του τὴν ἐλαφρότητα. Ἡ τρόϊκα αὕτη, εἰς παρελθόντας χρόνους διερχομένη ἀπὸ τὰ χωρία, τόσους πόθους ἐγέννα φθάνουσα, καὶ τόσας ἐλπίδας ἔσβυνε μετὰ τὴν ἀναχώρησίν της. Μετὰ συγκίνησιν ἀνέμενον τὴν ἀφίξιν της αἱ παρθέναι, μετὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τὴν ἀνέμενον αἱ μητέρες, αἱ προσδοκῶσαι τὴν ἐπάνοδον τοῦ τέκνου των ἀπὸ τὰς μεμακρυσμένας χώρας, ἔνθα ἐμάχετο, καὶ μετὰ ὀδυρμούς ἐπληροῦτο ἡ οἰκία, ὅτε ὁ Γιαμισκ ἤρχετο ἄγγελος θλιβερῶν εἰδήσεων. Τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ρωσσίας φέρουν εἰς τὰ στόματα τῶν κατοίκων τῆς Οὐκρανίας, τὰ αἰσθήματα τὰ ὁποῖα ἐγέννα ἡ διερχομένη Τρόϊκα, καὶ σήμερον ἀκόμη ἀντηχεῖ εἰς τὰς πεδιάδας ἐκεῖνας τὸ ἀρχαῖον τραγούδι: «Τί κυτᾶς με τόση λαχτάρα τὸ δρόμο, μακρυνά ἀπ' τῆς γελαστῆς φιλενάδας σου; Φαίνεται στήν καρδιά σου ἐμαξεύθηκε τὸ αἷμα σου, καὶ ἐχλώμιασε τὸ γλυκὸ πρόσωπό σου. Καὶ γιατί τρέχεις ἀνυπόμονη πίσω ἀπὸ τὰ ἔχνη τῆς τρόϊκας, ποῦ ἐπῆρε τὸ ξανθὸ παλληκάρι;» «Ἐδῶ ὅλοι σὲ κυτᾶζουν γλυκά, κάθε παλληκάρι θὰ σ' ἀγαπήσῃ μετὰ τρέλλα, κόρη μου, ποῦ πλέκεις με κόκκινη κορδέλα, τὰ κατὰμαυρα σὰν τὴν νύχτα μαλλιὰ σου.» Ἀλλ' ἡ κόρη ἀπολιθωμένη βλέπει χανομένην τὴν τρόϊκαν, ἥτις ἔλαβε μαζὶ της τὴν εὐτυχίαν της.

Ὅτι ἦτο ἡ ταχυδρομικὴ ἀμάξα τῆς Γερμανίας, ὅτι ἦτο ἡ τρόϊκα τῆς Ρωσσίας, ἦτο ἡ ἡμίονος μετὰ τὸν κωδωνίσκον της δι' ἡμᾶς. Εἰς τὰ πλεῖστα τῆς Ἑλλάδος μέρη, μένει ὡς ἀνάμνησις ἀπομακρυσμένη μόνον, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὁρέων τῆς Πίνδου ἐξακολουθεῖ ἐν ὅλῃ της τῇ ποιήσει ἡ κωδονοφόρος ἡμίονος, διερχομένη τὰ μονοπάτια καὶ παρουσιάζουσα εἰς τὴν ἔρημον αὐτῆς πορείαν τὰς εἰκόνας τοῦ παρελθόντος, προτοῦ ἀκόμη ἡ ἐπιστήμη καὶ αἱ ἐφευρέσεις ἀλλάξωσι τοῦ κόσμου τὴν ὄψιν. Οἱ ἥχοι τῶν κωδωνίσκων ἀφύπνιζον εἰς τὴν μνήμην μου, κατὰ παράδοξον συνειρμὸν σκέψεων, τὰ ρωσ-

σικά ἀναγνώσματα, τὰ ὁποῖα ἔτερον τὴν παιδικὴν ἡλικίαν μου καὶ προσέπαιζον εἰς τὰ χεῖλη μου οἱ στίχοι τοὺς ὁποίους τοσάκις ἔψαλον ἐν χώρᾳ ξένη, μὲ συντρόφους τοὺς ὁποίους παρέσυρε πλέον ὁ χρόνος ἢ ὁ θάνατος καὶ τοὺς ὁποίους δὲν θὰ ἐπανίδω πλέον.

Οἱ χρεμετισμοὶ τῶν ἵππων καὶ οἱ εὐθυμοὶ τονθορυσμοὶ ῥιπματιῶν τῶν συνοδοιπόρων μου ἀπεδίωξαν τὰς μελαγχολικὰς ἀναμνήσεις μου. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ ἡὺς ἐγλυκοχάραζεν ὑπερθεῖν τῶν ὁρέων καὶ ἀκροστόλιζε τὰ μικρὰ τοῦ οὐρανοῦ νέφη μὲ χρυσαυγεῖς γραμμάς τῆς νυκτὸς ἔσβυνον οἱ λύχνοι καὶ περιχαρὴς ἡ ἡμέρα προέβαλλεν ἀπὸ τὰς παχνοσκεπεῖς κορυφὰς τῶν βουνῶν, κατὰ τὴν ποιητικὴν ἔκφρασιν τοῦ Σαίξπηρ. Ἡμεῖς δὲ φαιδροὶ ἔτρεπόμεθα πρὸς τὰς ῥάχεις τοῦ Κληνόβου, διερχόμενοι ἐν μέσῳ πυκνῶν δασῶν, διαβαίνοντες πότε ποτάμια καὶ πότε ρυάκια, ἀναρριχώμενοι ἐπὶ ἀνωφερειῶν ἐπικινδύνων, ἀναβαίνοντες λόφους καὶ κατερχόμενοι πάλιν εἰς κοιλάδας, διαρκῶς ὅμως ὑπὸ τὴν σκιὰν πυκνῶν δρυῶν καὶ ἀκολουθοῦμενοι ἀπὸ νερὰ διαυγέστατα, κρημνιζόμενα ἀπὸ ὕψη καὶ κατατρώγοντα τὰς ρίζας αἰωνοβίων πλατάνων. Εἰς τὰ πλεῖστα μέρη ἡ φύσις εἶναι ἀρχέγονος, καθ' ἅπαν δὲ τὸ μῆκος ὑπάρχουσιν ἀνεξιχνίαστα δάση κατοικοῦμενα ὑπὸ κάπρων, δορκάδων, λύκων καὶ ἄλωπέκων. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον ἐπροχωροῦμεν ἐπὶ τοσοῦτον τὸ θέαμα καθίστατο μεγαλοπρεπέστερον· δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ ἐσχηματίζοντο τοιχώματα καταπράσινα. Κισσοί, ἀγρόμπελαι, αἰγοκλήματα καὶ ἕτερα παρὰσιτα φυτὰ, ἀναρριχώμενα ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν δρυῶν καὶ τῶν αἰγείρων καὶ περιπλεκόμενα εἰς τοὺς κλάδους, ἐσχηματίζον ἀπεριγράπτου κάλλους γλωρότητα. Ἄλλοτε πάλιν εὐρισκόμεθα ἐπὶ κορυφῆς λόφου καὶ ἡκούομεν ἐκεῖθεν τῶν ρυακίων τὰ ὕδατα κρημνιζόμενα ἀφ' ὕψηλῶν βράχων, ἐν ᾧ τοῦ ἡλίου αἱ ἀκτῖνες εἰσέδουν μέσον τῶν δροσολούσιων δένδρων καὶ μᾶς ἐπαρουσίαζον ζωντανὰς τὰς μελωδικὰς εἰκόνας τοῦ Βαλαβάνη:

Σὲ δροσιστὶς ψηλαῖς στάλαις σκορπιῶνται

Μὲ ἀντηλιάδα σὲ μύριας ἀγνάντια

Ἄν ἡ χλόη σὲ φύσημα σειόνται,

Λὲς καὶ χίλια νὰ τρέμαν διαμάντια.

Καὶ ἔτρεμαν χίλια διαμάντια εἰς ἐκάστην εἰσώρησιν τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, διὰ μέσου τῶν πρασίνων ἐκείνων θόλων. Καὶ εἰς τὴν ἀρμονικὴν τῆς φύσεως εἰκόνα προσετίθετο ἡ συν-

αυλία χιλιάδων μελωδιῶν τῶν ἀπεράντων δασῶν. Ἀνηρχόμεθα πάντοτε ὕψηλὰ καὶ πάντοτε ὠραιότεραι εἰκόνας διηνοίγοντο ἐνώπιόν μας. Ἐνίοτε ἡ ἀσυνήθης, ἡ μαγευτικὴ παιδιὰ τῶν χρωμάτων, τῶν γραμμῶν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς, ἀνεμινύοντο εἰς ἐν καὶ ἐσχηματίζον τὸ πλαισίον δι' οὗ διεκρίνετο ἡ κορυφὴ βουνοῦ, ἄλλοτε βαμμένη μὲ χρώματα ἴων, ἀλλ' ἴων φωτεινῶν, ἀπεριγράπτου ἀποχρώσεως καὶ ἄλλοτε περιβαλλομένη μὲ μίαν ροδόχρυσον αἴγλην, τὴν ὁποῖαν εἶδον ποτὲ εἰς κάποιον μουσεῖον ὡς βάθιος εἰκὼν τινὸς ἀποπλανηθέντων ἀγγέλων. Τακτικῶς κατηρχόμεθα τοῦ ὄρους καὶ ἐν ᾧ ἐφρονοῦμεν ὅτι ἐβαίνομεν πρὸς τὴν πεδιάδα, αἴφνης ἐφαινόμεθα ἐφ' ὕψηλῆς κορυφῆς τοῦ αὐτοῦ ὄρους. Ἦτο ἡ ἀνεβοκατάβασις αὕτη φαιδρὰ παιδιὰ μᾶλλον ἢ πορεία πρὸς ὠρισμένον σκοπόν. Καὶ οὕτως ἐπλησιάζομεν πρὸς τὸ μέρος εἰς ὃ διηυθυνόμεθα. Ὁ οὐρανὸς ἦτο ροδόχρους ἀκόμη· ὁ ἥλιος δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ διαλύσῃ τὰ ποικίλα χρώματα, οὐδὲ καθίστατο ὁχληρὸς ὑπὸ τὰ φυλλώματα εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο. Τὰ λοιπὰ δένδρα διεκρίνοντο ἀραιότερα πλέον, καὶ μόνη ἡ ἐλάτη, ἡ κομψή, ἡ ποιητικὴ ἐλάτη, ἐφύετο. Ἐφ' ὅσον ἐπροχωροῦμεν ὑψηλότερον ἐπὶ τοσοῦτον ὁ φυτικὸς πλοῦτος περιοριζέτο καὶ ὁ ἀῆρ καθίστατο ψυχρότερος. Ἐπὶ ἕξ ὁλοκλήρους ὥρας ἀνηρχόμεθα εὐρισκόμενοι εἰς ὕψος 5 χιλιάδων ποδῶν. Ἡ διηνεκὴ πορεία, ἡ ἀδιάλειπτος διέλασις μαγευτικωτάτων τοπογραφιῶν, εἶχον ἐπιφέρει τὸν ψυχικὸν ἐκεῖνον κάματον, καθ' ὃν βυθίζεται τις εἰς σκέψεις καὶ ὁ νοῦς του περισπᾶται πρὸς ἕτερα ἀντικείμενα. Ἀνεκράτουν τὸν ἵππον μου καὶ ἄφρινα τοὺς ἄλλους νὰ προηγοῦνται.

Ἐπεθύμουν νὰ μείνω κατάμονος μέσα εἰς τὸ δάσος ἐκεῖνο. Νὰ μὴ μὲ περισπᾷ οὐδεμία φωνὴ ἀνθρωπίνῃ καὶ νὰ μὴ μὲ ἐνοχλῇ οὐδεὶς θόρυβος τοῦ καραβανίου μας. Ἐμείνα μόνος.

Οἱ συνοδοιπόροι μου εὐρίσκοντο εἰς μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ ἀπόστασιν, καὶ οὕτως ἀφένθην εἰς τοὺς ἰδίους διαλογισμούς. Ἡ ἐρημία τοῦ δάσους πόσας ἀναμνήσεις δὲν ἀφυπνίζει, πόσα πρόσωπα ἐκλείψαντα δὲν φέρει καὶ πάλιν ἐνώπιόν σου! Μέσα ἀπὸ τοὺς κλάδους ἐκείνους μορφὰι χαρίεσαι προέκυπτον· κόμαι ξανθαὶ καὶ μελαναί, μειδιάματα ροδαλῶν χειλέων, ἀνταύγειαι μελανῶν ὀφθαλμῶν, φαντάσματα τόσων παρθένων, αἵτινες ἔθελξαν τὴν νεότητά μου καὶ ἐχάθησαν. Ὅτι τὰ ἔτη παρέσυραν εἰς τὸν ροῦν τῶν, ἀνέθρωςκε μέσῳ τῶν κλάδων

καὶ διήρχετο ἐκεῖθεν ἡ ζωὴ μου ὁλόκληρος, μὲ τὰς χαρὰς καὶ τὰς θλίψεις τῆς, καὶ μελαγχολία διεχύνετο εἰς τὴν ψυχὴν μου, ὅταν ἐβλεπον τὸς ἀτραποὺς τῆς ζωῆς ὡς ἐβάδισα, ἵνα φθάσω ἐκεῖ ἔνθα ἀρχίζει νὰ προσκλίνη ὁ βίος. Ἄ! ἡ ἐρημία τοῦ δάσους ὁποῖας ἀναμνήσεις δὲν ἀφυπνίζει!

Ἡ ὁδὸς ἠκολούθει ἀνωφερῆς. Ἀνερχόμεθα διαρκῶς μετὰ μικρὸν τὰ δένδρα ἡλαττοῦντο καὶ ἄδενδροι κορυφαὶ διεκρίνοντο πλέον. Ὁ κάματος εἶχε καταβάλει τοὺς πάντας. Οἱ ἵπποι περιόρυστοι καὶ οὕτοι ἡσθμαινον· τὸ χαρμόσυνον ἐν τούτοις θέαμα τῶν ἀπορρώγων βράχων, τῶν ἀβύσσων, αἵτινες ἔχαινον κάτωθεν μας ὁ ἀγρίως καταπλήσσω ἐκεῖνος συνδυασμὸς δὲν ἐπροξένει τὴν πρώτην ἐντύπωσιν καὶ ἡσθανόμεθα ἤδη πρὸ πολλοῦ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναπαύσεως. Ἐπὶ ὀκτὼ ὥρας μολὶς ὀλίγας στιγμὰς κατήλθομεν τῶν ἵππων μας, πλησίον ποιμνιοστασίῳ, εἰς ὃ οἱ φιλόξενοι *σελιγκάδες* μᾶς προσέφερον γάλα καὶ νοπὸν τυρόν. Ἀλλὰ μετὰ μικρὰν ἔτι πορείαν ἐφάνησαν αἱ πρῶται οἰκίαι τοῦ Περγιάγκου, φιλόξενος δὲ στέγη χωρικοῦ μᾶς ἐδέχθη.

Ἄλλοι ἀνθρώποι οἱ χωρικοὶ τῶν ὁρέων. Οὐδεμίαν ἔχουσιν ὁμοιότητα πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν κάμπων τῆς Θεσσαλίας. Τοὺς διακρίνεις ἐξ ὧν τῶν. Παράστημα, πνεῦμα, ἦθη, ἔθιμα, χαρακτὴρ, ἐνδύματα, τὰ πάντα διαφέρουσιν. Ὁ δυστυχὴς Καραγκούννης, ὁ δουλῶν εἰς τοὺς κτηματίας τῆς πεδιάδος, ὁ ζῶν ὡς κτήνος, ὁ κλαίων τὴν μοῖραν του, ὁ μηδεμίαν ἔχων περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ ἐλπίδα, ἀπὸ τῶν ὁρέων τούτων θὰ πνεύσῃ ἀέρα ἐλευθερίας, ἀπὸ τοὺς ὁρεινὸς τούτους θὰ ἴδῃ ἡμέραν τινὰ τὴν χειραφεσίαν του. Τοῦτο ἤρχισε νὰ τὸ αἰσθάνεται ἤδη ὁ κάμπος. Οἱ κάτοικοι τῶν βουνῶν ἤρξαντο κατερχόμενοι πρὸς τὴν πεδιάδα, ἀλλὰ φέροντες μεθ' ἑαυτῶν ὅλην τὴν ἀνεξαρτησίαν, ὅλην τὴν ἀνδρικότητα, ὅλην τὴν συναίσθησιν τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων. Καὶ μὲ τὰ στοιχεῖα ταῦτα κατακτοῦν ἔδαφος, σχηματίζουν *κεφαλοχώρια*, καλλιεργοῦν γαίης, πλουτοῦν, καὶ τὰ πλούτη ταῦτα τὰ μεταχειρίζονται πρὸς ἐξαγορὰν νέας γῆς καὶ πάλιν. Ἐπ' αὐτῶν ἡ δουλεία τοσοῦτων αἰώνων δὲν ἐπέδρασεν, δὲν τοὺς ἐταπεινώσε, δὲν τοὺς διέφθειρε σωματικῶς καὶ ἠθικῶς. Εἶναι ὕψηλοί ὡς τὰ ἔλατα τὰ ὁποῖα φύονται εἰς τὰ ὄρη τῶν ἀκούραστοι ὡς αἶγαργοι, ἐλεύθεροι ὡς οἱ ἄνθρωποι οἱ διαπνέοντες τὰ βουνὰ τῶν. Τὴν ψυχὴν τῶν ἐνίσχυε πάντοτε ὁ πόθος τοῦ ἐλευθέρου βίου, καὶ τὴν ἐπύργωσεν ἐν χρόνοις δουλείας καὶ συμφορῶν ὁ

πόθος τῆς ἐκδικήσεως, ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας πατρίδος, ἡ ἀναστήλωσις τῆς πάλαι εὐκλείας. Τὴν ἐπομένην τῆς πτώσεως τῆς ἐλληνικῆς αυτοκρατορίας, ἐπὶ τῶν ὁρέων ἐκείνων ἀντήχησεν ἡ πρώτη διαμαρτυρία μὲ τὸ καρυοφίλι καὶ τὸ τραγοῦδι τοῦ κλέφτη. Ἀπὸ τῶν ὁρέων ἐκείνων ἐξῆλθον ὁ Χρῆστος Μηλιόνης, ὁ Εὐθύμιος Βλαχάβας, ὁ Λιακαλᾶς, ὁ Κατσαντώνης. Τοῦ Κληνόβου οἱ δρυμοὶ τοὺς ἔκρυψαν, τὰ χωρία ἐκεῖνα τοὺς ἐφιλοξένησαν καὶ οἱ χωρικοὶ ἐκεῖνοι τοὺς ἠκολούθησαν εἰς τὰ παράβολα τολμημάτα των. Ἐκεῖ ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῆς Πίνδου, ἡσθανόμην ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ αἰσθήματος εἰς τοὺς στίχους τοῦ τραγουδιοῦ:

Μάννα, σοῦ λέω δὲν 'μπορῶ τοὺς Τούρκους

[νὰ δουλεύω,

Θὰ πάρω τὸ τουφέκι μου νὰ πᾶ νὰ γείνω

[κλέφτης,

Νὰ κατοικήσω στὰ βουνὰ καὶ στὴς ψηλές

[ραχοῦλες

Νᾶχω τοὺς λόγγους συντροφιά, μὲ τὰ θηρία

[κουβέντα.

Λάβετε τὸ αἶσθημα αὐτὸ τῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία ἐκχειλίζει ἀπὸ τοὺς στίχους τούτους, ἐμποτίσατε μὲ αὐτὸ τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων τῶν κατοικούντων εἰς τὰ ὄρη, τῶν ἀναπνεόντων τὸν ἀμόλυντον ἀέρα, τῶν βαυκαλιζομένων μὲ τὸν θροῦν τῆς ἐλάτης, τῶν ἀκουόντων τὸν κεραυνὸν κροτοῦντα παρὰ τὴν καλύβην των καὶ βλέπετε ἂν ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖ δύναται νὰ ὑπάρξῃ δοῦλος. Ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους ἐτηρήθη ἡ ἰδέα τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας καὶ τὰ ὄρη αὐτῶν ἔγειναν τὰ ἀπόρητα φρούρια, ἔνθα ἐφρουρήθησαν ἐπὶ αἰῶνας οἱ πόθοι τῆς ἀνεξαρτησίας, τὰ ὄνειρα τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος, ὅπερ προέβλεπον *χλυοχαράζον* ἐπὶ αἰῶνας οἱ δοῦλοι.

Αἱ περιστάσεις ἤλλαξαν σήμερον, ἀλλ' οἱ ἀνθρώποι ἔμειναν οἱ ἴδιοι. Τὰ αὐτὰ τραγοῦδια εἶναι οἱ διδάσκαλοί των, καὶ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μεταδιδόμενα, ζοῦν ἀθάνατα ὅπως τὰ βουνὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξῆλθον ἵνα ἀναπτερόνουν τὰ φρονήματα, ἵνα ἀνδρίζουν τὰς ψυχὰς, ἵνα διαλαλοῦν τῆς πατρίδος τὴν δόξαν, ἵνα χύνουν βάλασμον εἰς τοὺς πέτρας ἐκεῖ ἀλυτρώτους. Ἐπὶ τῶν ὁρέων ἐκείνων βλέπετε τὴν Ἑλλάδα, τὴν τῶν δασῶν ἐκείνων βλέπετε τὴν Ἑλλάδα, τὴν ζῶσαν μὲ τὰς παραδόσεις τοῦ ἀρματολισμοῦ, τὴν τρεφομένην μὲ τοὺς αὐτοὺς πόθους, μὲ τὰ αὐτὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα ἔθρεψαν τοὺς ἀνδρας ἐκείνους οἵτινες ἐβροντοφώνουν μὲ τὸ

καρυοφίλι των ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ἀπέθανεν ὑπὸ τὴν πτέρναν τοῦ κατακτητοῦ, ἀλλ' ἀνέλαμψε μέσα εἰς τὰ λημέρια των. Καὶ δὲν διέσωσε ταῦτα μόνον ἡ Πίνδος· σώζει ὅλην τὴν πάλαι φιλοξενίαν, καὶ οἱ ὀντάδες τῶν χωρικῶν ἀνοίγονται νὰ μᾶς δεχθῶσι. Ροδόσαρκοι παρθένοι μᾶς ἐκόμισαν ὕδωρ ἵνα δροσίσωμεν τὰ πρό-

σωπά μας καὶ οἶνον ἵνα βρέξωμεν τὸν λάρυγγά μας. Δὲν ἦσαν βουτηγμένες στὸ φλουρί καὶ στὰ μαργαριτάρια, ὅπως αἱ κορασίδες τοῦ Ἰσματος, ἀλλ' ἦσαν ὡραῖαι, εὐθυτενεῖς, ὑπερήφανοι, γυναῖκες ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐξηλθεν ἡ Δέσπω καὶ ἐδοξάσθη ἡ Χαΐδω.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ΤΟ ΞΕΡΟ ΡΑΒΔΙ

ΤΟΥ χάρισε μιὰ μοῖρα δυὸ χαρίσματα ποῦ μποροῦν νὰ κάμουν μεγάλο ἓνα βασιλέα.

Νὰ μπορῇ νὰ κάμῃ καλὸ στοὺς φίλους του, ἅμα θελήσῃ, καὶ κακὸ στοὺς ἐχθρούς του.

Τοῦ ἔδωκε κ' ἓνα ξερὸ ραβδί ἐληῆς καὶ τοῦ εἶπε πῶς θὰ γείνη χλωρὸ καὶ θὰ βλαστήσῃ, ἂν κάμῃ πράξι ξεχωριστὴ ποῦ κάθε ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ τὴν κάμῃ.

Μεγάλωνε τὸ βασιλόπουλο, καὶ οἱ φίλοι του διπλᾶ εὐτυχισμένοι γιὰ τὴ φιλία του τὸν τριγύριζαν μὲ ἀγάπη.

Ἐχθρούς δὲν εἶχε, καὶ ἦταν εὐτυχισμένο ποῦ δὲν παρουσιάσθηκε ἀνάγκη νὰ κάμῃ τὸ κακόν.

Ὁ γέρος ὁ πατέρας του ἐκλείσε ἡσυχᾶ ἡσυχᾶ καὶ εὐχαριστημένα τὰ μάτια του, γιὰτὶ ἄφινε σὲ ἄξια χέρια τὸ λαό του.

Ὁ λαὸς τὸν χαιρέτισε μὲ συγκίνησι γιὰ βασιλέα του, καὶ ὁ ἴδιος δέχθηκε τὸ στέμμα ἀφοῦ βαθεῖα προσευχήθηκε, γιὰτὶ πολὺ φοβοῦνταν τὴν ἐξουσία στὰ ἀνθρώπινα χέρια· ἔλεγε πάντοτε πῶς εἶνε μαχαῖρι δίκοπο σὲ χερσὶα παιδικά.

Ὁ γέρος σύμβουλός του, τοῦ ἔλεγε πῶς εἶναι καιρὸς νὰ διαλέξῃ μιὰ βασιλοπούλα νὰ ζήσῃ μιὰ ζωὴ γλυκειά, ὅπως ἔζησε ὁ πατέρας του, καὶ ν' ἀναθρέψῃ τὰ παιδιὰ του ὅπως ταιριάζει σὲ μιὰ τέτοια δυναστεία.

Μὰ ὁ βασιλέας ἔτρεμε· τώρα γνώριζε τοὺς ἐχθρούς καὶ τοὺς φίλους, ἔβλεπε μὲ τὰ δικά του μάτια· μὰ ἡ γυναῖκα ἂν ἔλθῃ στὸ πλάγι του νὰ τὸν θαμβώσῃ καὶ ἂν τὸν ἐσκοτίζῃ καὶ δὲν διέκρινε πειά, τὸ χάρισμα τῆς μοῖρας δὲν θὰ ἦταν ἐπικίνδυνον;

Μὰ ὁ γέρος μὲ τοῦ θεοῦ τὴ φώτισι καὶ τοῦ λαοῦ τὸ θέλημα ὅλο ρωτοῦσε γιὰ τῆς τριγυρινῆς βασιλοπούλες.

Καὶ τὰ χαρίσματά τους τὰ ἔλεγε στὸ βασιλέα.

Πάντα μὲ τὸν ἴδιο φόβο στὴν καρδιά ὁ βασιλέας τὸν ἄκουε, κ' ἓνα ὄχι ἔβγαине ἀπ' τὰ χεῖλη του.

Μὰ ἓνα πρωὶ ἀφοῦ συλλογίσθηκε, πῶς τὸ πειὸ κρυφὸ εὐρετὸ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, καὶ πῶς ὅσῳ διαλέγει κανεῖς τ' ἀποδιαλεγούδια παίρνει, καὶ ἐπειδὴ ἤξερε πῶς ἓνας βασιλέας πρέπει νὰ χάριση διάδοχο καὶ ἴσως γιὰτὶ καὶ ἡ καρδιά του ἐρημὴ ζητοῦσε συντροφιά, ἀποφάσισε τὸ πρῶτο ὄνομα ποῦ θὰ τοῦ ἀναφέρῃ ὁ σύμβουλος νὰ τὸ δεχθῇ.

Τὸ βράδυ ἦλθε ὁ σύμβουλος, μὲ τὸ ἴδιο μυστηριώδες στὴν ἀρχὴ καὶ προφητικὸ στὸ τέλος πρόσωπο, ποῦ ἔφερε τῆς προξενειᾶς καὶ εἶπε γιὰ μιὰ βασιλοπούλα ποῦ ζοῦσε σ' ἓνα κρυστάλλινον πύργο μακρὴν ἀπ' τὸ βασίλειον τοῦ πατέρα της γιὰτὶ δὲν ἀγαποῦσε τὴ λάμπη καὶ τὰ μεγαλεῖα.

— Αὐτὴ θὰ γείνη βασίλισσά μας, εἶπε ἀποφασισμένο τὸ βασιλόπουλο, χωρὶς νὰ προσέξῃ στὴς χάρες ποῦ μετροῦσε ὁ σύμβουλος παίζοντας τὸ κομβολόγι του.

— Σοφὸς καρδιογνώστης ὁ βασιλέας μας, ἔλεγαν ὅλοι. Τρία χρόνια διαλέγει μὰ διάλεξε τὴν καλλίτερη.

— Μὰ καὶ ὁ γέρος τοῦ ἀνοιξε μιὰ εὐγλωττία...

Ὁ βασιλέας τὴν κρυφοεῖδε στὸν κρυστάλλινον πύργο καὶ εἶναι τρελλὸς ἀπὸ ἀγάπη.

— Ἡ βασιλοπούλα τὸν ἀγαποῦσε καὶ ἅμα ἔμαθε πῶς δὲν νυμφεύεται κλείσθηκε στὸν κρυστάλλινον πύργο.

Ἐνῶ ὁ λαὸς ἔλεγεν αὐτά, ὁ βασιλέας συλλογίζονταν ἂν δὲν θὰ μετανιώσῃ πικρὰ μὲ τὴν ἐκλογὴν του καὶ ὁ γέρος σύμβουλος ἔτρεξε

ΠΡΩΙΝΗ ΑΥΡΑ — ΕΛΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΟΦΙΑΣ ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ

Ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Παρθενίου.

στον κρυστάλλινο πύργο να ζητήσει την βασιλοπούλα για βασίλισσα.

«Η βασιλοπούλα έλαμπε σαν διαμάντι ατίμητο μέσα στον κρυστάλλινο πύργο.

Σαν άκουσε τὸ σύμβουλο ποὺ έμετροῦσε τὰ χαρίσματα τοῦ βασιλέα του παίζοντας τὸ ἴδιο κομβολόγι, εἶπε.

— «Όλοι μιλοῦν γιὰ τὸν πολυχρονεμένο βασιλέα σας, μὰ άκουσα πῶς ἔχει ἓνα ραβδί ξερό.

— «Αλήθεια εἶναι.

— «Ανθίσε τὸ ραβδί του ;

«Ο σύμβουλος ἔμεινε βουβός.

— «Αμα ανθίση τὸ ξερό ραβδί ἐγὼ θ' ἀφίσω τὸν κρυστάλλινο πύργο καὶ θὰ ἔλθω στὸ βασίλειό σας.

«Ο γέρος ἔφυγε πικραμένος· χαιρέτισε τὸν βασιλέα του καὶ εἶπε τὴν ἀπόκρισι.

Μὰ τὸ πρόσωπο τοῦ βασιλέα ἔλαμπε ἀπὸ χαρά ! Συλλογίσθηκε πῶς αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ γυναῖκα ποὺ ὄχι μόνον δὲν θὰ τὸν σκοτίση ἀλλὰ καὶ μὲ λογικὸ λυχνάρι θὰ τοῦ φωτίση τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο.

Τὸ ραβδί ποὺ ὁ ἴδιος μέσα στὴ φροντίδα καὶ τὴ λάμψι τὸ ἔσχασε, ἐκείνη τοῦ τὸ θύμιζε.

«Έτρεχε στὴς καλύβες, σκόρπιζε διπλᾶ τὸ καλὸ, ζωντάνευε τὴν τέχνη καὶ ἐπιστήμη, ἦταν δίκαιος. «Ο λαὸς τὸν ὠνόμαζε πατέρα του, μὰ . . . τίποτε . . . τίποτε . . . τὸ ραβδί ἔμενε ξερό καὶ ἡ βασιλοπούλα στὸν πύργο της.

Ρώτησε τὸν ἀστρολόγο του, μὲ τί τάχα πράξι μπορεῖ ν' ανθίση τὸ ραβδί, καὶ ὁ ἀστρολόγος τοῦ εἶπε.

— Τὸ ἄστρο ὅλους τοὺς δρόμους μπορεῖ νὰ τοὺς σημαδέψῃ, μὰ τὸν ἀνήφορο τῆς δόξας καὶ τῆς καλωσύνης πρέπει κἀνένας μονάχος του νὰ τὸν εὔρῃ.

Μιὰ μέρα πῆρε τὰ μάτια του κ' ἔφυγε.

Ἦλθε ἡ εἶδησι πῶς τὸ βασιλόπουλο πέθανε. Ένα νέο ἀρχοντόπουλο ἔφερε μὲ κλάματα τὴν εἶδησι, ἔδειξε τὸ δακτυλίδι του, καὶ εἶπε πῶς τελευταῖο θέλημά του ἦταν νὰ ἀναγνωρίσουν αὐτὸν γιὰ βασιλέα.

Πίκρα φαρμάκι στὸ λαὸ καὶ σ' ὅλα τὰ τριγυρινὰ λένε πῶς καὶ ἡ βασιλοπούλα ἀκόμα μαυροφορέθηκε μέσα στὸν κρυστάλλινο πύργο της.

«Ο νέος βασιλέας, δοκίμαζε τῆς βασιλικῆς στολῆς, ἔξωδευε ἄπειρα χρήματα καὶ τυραννοῦσε τὸ λαό.

— Εἴχατε ἓνα βλάκα, ἔλεγε, ποὺ δὲν ἤξευρε νὰ βασιλεύῃ καὶ ὥς ἔκαμε γυναῖκες, ὄχι ἄνδρας.

«Έκαμε βασανιστήρια καὶ ἐβασάνιζε ὅσους ἔλεγαν καλὸ γιὰ τὸ βασιλέα καὶ ὁ λαὸς ἀπελπισμένος ἀποφάσισε νὰ ἐπαναστατήσῃ.

«Ο βασιλέας τὸ ἔμαθε ἀπὸ ἓνα προδότη καὶ τοὺς ἔφερε ὅλους ἀντίκρυ του νὰ τοὺς τιμωρήσῃ ὅπως ἤξευρε.

Φόβος καὶ τρόμος παντοῦ. Ἀκόμα καὶ τὰ πουλάκια σόπασαν.

«Έξαφνα ἀνοίγει ἡ θύρα καὶ μπαίνει ὁ βασιλέας ὁ ἀληθινός· χλωμὸς μὲ τὸ χαμόγελό του τὸ ἀγγελικὸ στὰ χεῖλη.

Εἶδε τὸ δῆμιο, εἶδε καὶ τὰ θύματα, κ' ἔκείνα ἔσχασαν τὸν πόνο τοὺς ἅμα τὸν εἶδαν ζωντανό !

«Ένας μάλιστα ποὺ τὸν τυραννοῦσε μὲ δῖψα ἔνοιωσε τέτοια δροσιὰ στὰ χεῖλη του, ποὺ χαμογέλασε μὲ δάκρυα στὰ μάτια.

«Ο ψευτοβασιλέας ποὺ θαρροῦσε πῶς ἀληθινὰ τὸν σκότωσε στὴν ἐρημιὰ καὶ ποὺ ἤξευρε καὶ τὰ χαρίσματά του, δὲν γύρεψε χάρι, μόνον ἔμπηξε τὸ σπαθί στὸ στήθος του.

«Όλα τὰ χέρια τὰ λυωμένα ἀπ' τὰ βάσανα ἦταν ἔτοιμα νὰ τὸν κακοποιήσουν, ὅλοι ἔβλεπαν μὲ ἱκανοποίησι τὸ φοβερὸ μαρτύριό του, ποὺ στριφογύριζε σὰν φεῖδι, μὰ ἡ ἀγγελικὴ ματιὰ τοῦ βασιλέα τοὺς ἡμέρευε.

Μὲ χεῖλη γεμάτα ἀπὸ ματωμένο ἀφρό, παρακαλοῦσε ὁ πληγωμένος νὰ τὸν ἀποτελειώσουν νὰ ἡσυχάσῃ.

Τὸ βασιλόπουλο παρακάλεσε τὴ μοῖρα του μυστικά, νὰ σκορπίσῃ τὴ χάρι της καὶ νὰ σώσῃ αὐτὸν τὸν βασανισμένο.

Μὰ ἡ μοῖρα ἀόρατη, τοῦ εἶπε πάλι μυστικά.

— Μὴ λησμονῆς, πῶς μπορεῖς νὰ κάμῃς τὸ καλὸ μόνον στοὺς φίλους σου· ὄχι καὶ στοὺς ἐχθρούς σου καὶ στὸν ἴδιο τὸν φονέα σου.

Τὸ βασιλόπουλο πλησίασε τὸν πληγωμένο. Τράβηξε τὸ μπηγμένο σπαθί κ' ἀπ' τὰ μάτια του ἔτρεχαν ποτάμι δάκρυα.

«Έπλυνε μὲ κρύο νερὸ τὴν πληγὴ καὶ ὁ πληγωμένος κοιμήθηκε.

Μὰ πρᾶγμα παράξενο· ἐκεῖ στὴ γωνιά, φάνηκε μιὰ ἀργυρόφεγγη ἑλὴν βαρειά ἀπὸ καρπὸ καὶ κατὰ γῆς ἡ φλοῦδα τοῦ ξεροῦ ραβδιοῦ.

Τὴν ἴδια στιγμὴ, σὰν νεραῖδα εὔμορφη, ἔμπαινε καὶ ἡ βασιλοπούλα τοῦ πύργου τοῦ κρυστάλλινου, ντροπαλὴ καὶ δροσερὴ καὶ ἔδωκε τὸ κονδυλένιο χέρι της στὸν βασιλέα.

«Έγειναν χαρὲς καὶ πασχαλιῆς καὶ ἡ μοῖρα ποὺ ἔπρεπε νὰ φέρῃ κ' ἐκείνη τὸ δῶρο της, εἶπε πῶς τοὺς χαρίζει τὸν πειὸ γνωστικὸ καὶ

τὸν πειὸ ὥραϊο διάδοχο τοῦ κόσμου· καὶ στὸ τέλος εἶπε γελαστή.

— Ἀληθινὰ μὲ τὸ πρῶτο μου χάρισμα εἶσαι εὐχαριστημένος ;

— «Α, ὄχι δὲν τὸ θέλω πειὰ τὸ χάρισμά σου. Ἀν ἦμουν ἐκδικητικὸς, μεγάλη δύναμι ἔδιδε στὰ χέρια μου. Πάρε το, φοβοῦμαι τὸν ἑαυτό μου μὴν ἀλλάξω καὶ τὸ μεταχειρισθῶ. «Όσο γιὰ τὸ καλὸ ποὺ σκόρπισα δὲν ἔχει ἀξία, ἄδικα ὁ λαὸς μ' εὐγνωμονεῖ· εἶμαι τυφλὸ ὄργανό σου, ὅλα μὲ τὴ δικὴ σου δύναμι τὰ ἔκαμα.

Ἡ μοῖρα γελαστὴ πάλι εἶπε.

— Πίστεψες, πῶς σοῦ ἔδωκα χαρίσματα ; «Ό,τι ἔκαμες τὸ ἔκαμες μὲ τὴ δικὴ σου θέλησι καὶ δύναμι. Ποτὲ δὲν πρόσεξες πόσο κοπία-ξες γιὰ νὰ κάμῃς τὸ καλὸ, πόσο πολεμοῦσες

μὲ τὸν ἑαυτό σου γιὰ νὰ μὴν κάμῃς τὸ κακὸ, ποὺ θαρροῦσες πῶς τὸ ἔχεις στὰ χέρια σου.

Ἡ ἑλὴν χολόσκαινος πῶς δὲν ανθίζει ; δὲν ανθίζει μὲ μιὰ πράξι ποὺ μπορεῖ νὰ ἦναι βρασμός τῆς στιγμῆς· ανθίσε γι' αὐτὴν τὴν ἀδιάκοπη πάλη, γι' αὐτὴν τὴ νίκη, ποὺ νίκησες πάντα τὸν ἑαυτό σου, τὴ μεγαλείτερη νίκη τοῦ ἀνθρώπου.

Μὰ ὁ λαὸς ἄς μὴ μάθῃ πῶς τὰ χαρίσματα τὰ ἔχεις δικὰ σου μέσα στὸ χαρακτήρα σου. Δὲν μπορεῖ ἀκόμα νὰ καταλάβῃ τί θαύματα μπορεῖ νὰ κάμῃ ὁ ἀνθρώπος καὶ ἔχει ἐμπιστοσύνη μόνον στὰ ὑπεράνθρωπα.

Ζήσανε αὐτοὶ καλὰ κ' ἐμεῖς καλλίτερα.

ΑΔΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΦΟΝΙΣΣΑ *

Γ'.

Οὕτω εἶχον διαρρεύσει πολλὰ νύκτες ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ τῆς Δελαχώρας, τῆς Τραχήλαινας. Ἀφοῦ τὸ μικρὸν ἐβαπτίσθη, καὶ ὠνομάσθη Χαδοῦλα, μὲ τ' ὄνομα τῆς μάμης της — τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἐκείνην νὰ μορφάξῃ σείουσα τὴν κεφαλὴν, καὶ νὰ ψιθυρίζῃ «μὴν τύχῃ καὶ χαθῇ τ' ὄνομα !» — πάλιν ἡ γραῖα ἠγρύπνει, ἂν καὶ τὸ μωρὸν ἐφαίνεται νὰ εἶνε ὁπωσοῦν καλλίτερα. Ἀλλως ἡ ἀγρυπνία ἦτο ἐν τῇ φύσει καὶ τῇ ιδιουσυγκρασίᾳ τῆς Φραγκογιαννοῦς, καὶ εἶχε τὸν ἥτις ἐσκέπτετο χίλια πράγματα, καὶ εἶχε τὸν ἥτις ἐσκέπτετο δύσκολον. Οἱ λογισμοὶ καὶ αἱ ἀναμνήσεις της, ἀμυρταὶ εἰκόνες τοῦ παρελθόντος, ἤρχοντο ἀλλεπάλληλοι ὡς κύματα μέσα εἰς τὸν νοῦν της, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς της.

Εἶχε καρπογονήσει, λοιπόν, ἡ Χαδοῦλα τόσα τέκνα, καὶ εἶχε κτίσει μικρὸν ὁσπίτιον διὰ νὰ κατοικήσῃ. «Όσον ἠῦξανεν ἡ οἰκογένεια, τόσον ἠῦξανον καὶ τὰ «φαρμάκια». Ναί, ἀπὸ τὰς ἰδιάς οἰκονομίας της εἶχεν ἀποκτήσει τὴν μικρὰν οἰκίαν ἡ Γιαννοῦ, καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ περισσεύματα τοῦ συζύγου της. «Ο μάστορ - Γιάννης ὁ Σκοῦφος, ἡ ὁ «Λογαριασιμός», δὲν εἶχε, πρᾶγματι, νὰ λογαριάσῃ καλὰ οὔτε πόσα μεροκάματα εἶχε δουλέψῃ, οὔτε πόσα κάνουν τέσσαρα ἢ πέντε ἢ ἕξ μεροκάματα τῆς ἑβδο-

* Ἰδε σελ. 199.

μάδος πρὸς μίαν καὶ 75 ἢ μίαν καὶ 80 — διότι τόσα ἔπαιρνε ὡς τρίτης τάξεως μαραγκός. «Όταν ἐνίοτε, ὡς καλαφάτης, ἐπληρώνετο πρὸς 2.35 ἢ 2.40, πάλιν δὲν εἴξευρε νὰ τὰ λογαριάσῃ.

Μόνον τοῦ ἤρεσκε νὰ τὰ πίνῃ, σχεδὸν ὅλα, τὴν Κυριακὴν. Πλὴν εὐτυχῶς ἡ σύζυγός της εἶχε λάβῃ τὰ μέτρα της, κ' ἔπαιρνε αὐτὴ τὰ λεπτὰ στὰ χέρια της τὸ Σάββατον τὸ βράδυ. «Ἡ τὰ εἰσέπραττε κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸν πρωτομάστορην, ὄχι ἄνευ ἐριδος καὶ δυσκολίας — ἐπειδὴ ὁ πρωτομάστορής δὲν ἠθέλε νὰ τῆς τὰ δώσῃ. προτιμῶν νὰ τὰ ἐγχειρίσῃ εἰς τὸν μάστορ - Γιάννην τὸν ἴδιον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μάλιστα ἐκράτει, καθὼς καὶ ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους, δέκα ἢ δακαπέντε λεπτὰ ὡς ἑκατὰ ποσοστὰ λέγων «ἔχω κορίτσια, βρε ἀδερφέ, ἔχω κορίτσια !» Ἀλλ' ἡ Φραγκογιαννοῦ ποῦ νὰ γελασθῇ ! Αὐτὴ τοῦ ἔδιδε τὴν μόνην λογικὴν καὶ τὴν μόνην πρέπουσαν ἀπάντησιν. «Ἐσὺ μονάχα ἔχεις κορίτσια μάλιστα ; «Ο ἄλλος κόσμος δὲν ἔχουν ;»

«Ἡ, ἂν δὲν κατῶρθωνε νὰ τὰ λάβῃ ἡ ἴδια ἀπὸ τὸν ἀρχιναυπηγόν, ἡ Γιαννοῦ τὰ ἤρπαζε, «σὰ χωρατὰ, σὰν ἀλήθεια», ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ συζύγου της, ἀφοῦ ἐφρόντιζε πρῶτον νὰ τὸν «καλοκαρδίσῃ» καὶ νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὴν κατάλληλον ψυχολογικὴν θέσιν. «Ἡ, τέλος, τὸν

ἄφινε νὰ κοιμηθῇ μισοζαλισμένος, καὶ τὰ ἐκλεπτεν ἀπὸ τὰ φορέματά του, τὴν νύκτα τοῦ Σαββάτου. Μόνον, τὴν Κυριακὴν πρωΐ, τοῦ ἔδιδε διὰ «χαρτζιλῆκι» 40 ἢ πενήντα λεπτά.

Λοιπὸν εἶχε κτίσει τὸν οἰκίσκον ἀπὸ τὰς οἰκονομίας της, ἀλλὰ ποία ἦτο ἡ πρώτη βάσις τοῦ μικροῦ ἐκείνου κεφαλαίου; Τὴν ὥραν ταύτην, κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἀγρυπνίας, διὰ πρῶτην φορὰν τὸ ἐξωμολογεῖτο καθ' ἑαυτήν. Ποτὲ δὲν τὸ εἶχεν εἰπῇ οὔτε εἰς τὸν πνευματικόν της, εἰς τὸν ὁποῖον ἄλλως πολὺ μικρὰ πράγματα ἔλεγεν· ἀκριβῶς ἐκεῖνα μόνον τὰ συνήθη ἁμαρτήματα, ὅσα ἐκεῖνος ἤξευρε προτοῦ νὰ τὰ εἴπῃ αὐτῇ· δηλαδὴ κακολογίαν, θυμούς, γυναικείας κατάρτας καὶ τὰ τοιαῦτα. Ποτὲ δὲν τὸ εἶχεν ὁμολογήσει εἰς τὴν μητέρα της, ἐφ' ὅσον ἔζη ἐκείνη—ἥτις ἄλλως ἦτο ἡ μόνη ποῦ τὸ ὑπώπτευσεν καὶ τὸ ἤξευρε χωρὶς νὰ τῆς τὸ εἴπῃ αὐτῇ. Ναί, εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐμελέτα καὶ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ τῆς τὰ εἴπῃ κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς της. Πλὴν δυστυχῶς ἡ γραῖα, πρὶν ἀποθάνῃ, συνέβη νὰ βωβαθῇ καὶ νὰ κωφαθῇ καὶ νὰ μείνῃ ἀναίσθητη «σὺν πρῶτῳ», ὅπως περιέγραφε τὴν κατάστασιν ταύτην ἡ κόρη της. ὡς ἔτσι δὲν ἔδόθη εὐκαιρία νὰ τῆς ὁμολογήσῃ τὸ πταῖσμα της.

Ἀκόμη ὀλιγώτερον δὲν τὸ εἶπε ποτὲ εἰς τὸν πατέρα της, οὔτε εἰς τὸν σύζυγόν της. Ἰδοὺ ποῖον ἦτο τὸ μυστικὸν τοῦτο.

Πρὸ τοῦ γάμου της ἡ Χαδοῦλα εἶχεν ἀρχίσῃ νὰ κλέπτῃ ἀπ' ὀλίγα ὀλίγα ἐκ τῶν χρημάτων τοῦ πατρὸς της ἀπ' ὀλίγους παράδες, ἀπὸ μισὸν γρόσι. Τόσον ὀλίγα, ὥστε σχεδὸν δὲν τὸ ἠσθάνθη, οὔτε τὸ ὑπώπτευσεν ἐκεῖνος. Μόνον δύο φορὰς εἶχεν ἐννοήσῃ ὁ ἴδιος ὅτι εἶχε κάμῃ ἐσφαλμένον τὸν λογαριασμὸν τοῦ μικροῦ θησαυροῦ του. Τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἀπέθετεν εἰς μίαν κρύπτην, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀνακαλύψει ἡ γραῖα, μετὰ χρόνον δὲ ἀνεκάλυψε καὶ ἡ κόρη. Τότε πρὸς καιρὸν, ἡ Χαδοῦλα διέκοψε τὰς κλοπὰς, διὰ νὰ μὴ δώσῃ λαβὴν μεγαλειτέρας ὑπονοίας εἰς τὸν πατέρα της. Ἀργότερα, πάλιν ἐξανάρχισε νὰ κλέπτῃ περισσότερα, ἀλλὰ δὲν «ἔπιανε χαρτωσιὰ» ἔμπρὸς εἰς τὰς κλοπὰς τῆς μητρὸς της.

Αὕτη εἶχε κλέψει πολλά, ἀλλὰ μὲ τέχνην καὶ μέθοδον. Ἐκλεπτε τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐπιχειρήσεις, εἰς τὰς ὁποίας εἶχε κατὰ μέγα μέρος τὴν διαχείρισιν, καθὼς ἀπὸ πώλησιν ἐλαίου καὶ οἴνου, προϊόντων τῶν κτημάτων τῆς οἰκογενείας, καὶ ὀλίγα, σχεδὸν ὅσα καὶ ἡ κόρη τους, ἀπὸ τὰ μεροκάματα τοῦ γέ-

ρου. Μετὰ χρόνους, ὅταν ἄνοιξαν ἡ δουλειές, καὶ ὁ γέρο-Στάθης ἔγεινε μικρο-αρχιναυπηγὸς—ἐσκάρωνε βάρκες καὶ καΐκια μοναχὸς του, βοηθούμενος ἀπὸ τὸν υἱὸν καὶ ἀπὸ τὸν παραγυιὸν του, εἰς τὸ προαίλιον τῆς οἰκίας—τότε ἡ γραῖα ἠμπόρεσε νὰ κλέψῃ ἀρκετὰ καὶ ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς ναυπηγικῆς τέχνης.

Τελευταῖον, ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ γάμου της, ἡ Χαδοῦλα εἶχε κατορθώσει ν' ἀνακαλύψῃ τὴν κρύπτην ὅπου εἶχε τὸ κομπόδεμα ἡ μητέρα της. Εἰς μίαν ὁπὴν τοῦ κατογείου, ἀνάμεσα εἰς τὰ πιθάκια τὰ μισογεμῆτα καὶ τὰ βαθελία τ' ἀδειανά, εὗρίσκετο μία πλατεῖα καὶ μακρὰ λωρὶς μαύρης μενδύλας, ὅπου ἡ γραῖα εἶχε δεμένα «σὺν σκυλιά» ἑκατὸν ἐβδομήντα τόσα ἀργυρὰ τάλληρα, ἄλλα κολωνάτα, ἄλλα ρηγίνες, καὶ ἄλλα τουρκικά, ὅλα κλεμμένα ἀπὸ τὰ κέρδη τοῦ γέρου καὶ τὰ προϊόντα τῶν κτημάτων. Ἡ κόρη μὲ φαιδρὰν ἐκπληξιν, καὶ μὲ συγκίνησιν τρομώδη, ἐμέτρησε τὰ τάλληρα, τὰ σκυλοδεμένα, καὶ εἶτα τὰ ἔβαλε πάλιν εἰς τὴν ὁπὴν των, χωρὶς νὰ τολμήσῃ νὰ τὰ πειράξῃ.

Ἀλλὰ τὴν παραμονὴν τοῦ γάμου, τὸ βράδυ, τὴν ὥραν ποῦ ἐνύχτωνεν—ὅταν εἶδε τὴν ἐπιμονὴν τῶν γονέων της, νὰ μὴ θέλουν νὰ τῆς δώσουν ἀρκετὴν προῖκα, καὶ εἶδε τὴν ἀπονιὰν τῆς μητρὸς της—παραφυλάξασα τὴν ὥραν ὅποτε ἡ γραῖα ἐξηλθε πρὸς στιγμὴν ἀπὸ τὴν οἰκίαν δι' ἐν θέλημα, κατέβη μὲ παλμὸν καρδίας κρυφὰ στὸ κατώγι· ἔψαξε καὶ ἀνεῦρε τὸ κομπόδεμα, τὸ σκυλοδεμένο, καὶ τὸ ἔλυσεν. Αὐτὴν τὴν φορὰν τῆς ἐφάνησαν ὅσαν ὀλίγα. Καιρὸν δὲν εἶχε νὰ τὰ μετρήσῃ. Ἰσως ἡ γραῖα νὰ εἶχεν ἀφαιρέσει μερικὰ ἐκ τῶν ταλλήρων, καὶ εἶχε κάμῃ χρῆσιν δι' ἀγνώστους σκοπούς. Τῆς ἤλθεν ἡ ἰδέα νὰ πάρῃ τὸ κομπόδεμα ὅλον, αὐτοῦσιν μαζὺ μὲ τὴν λωρίδα τῆς παλαιᾶς μανδύλας τῆς μητρὸς της, ἀλλ' ἐφοβήθη· ἔλαβε μόνον ὀκτὼ ἢ ἐννέα τάλληρα, καταρχὰς—τόσα, ὅσα ἐφραντάζετο ὅτι ἡ ἀπουσία των δὲν θὰ ἐπέφερε μεγάλην διαφορὰν εἰς τὸν ὄγκον καὶ δὲν θὰ ἦτο ἀμέσως ἐπαισθητὴ, εἶτα ἔκαμε νὰ τὸ δέσῃ ἀκολουθῶς πάλιν τὸ ἡνοῖξε, ἔλαβεν ἄλλα πέντε ἢ ἕξ, τὸ ὅλον δεκαπέντε. Κατόπιν πάλιν, ἐνῶ τὸ ἔδενε, ἐκ νέου ἔκαμε κίνημα νὰ τὸ λύσῃ, μὲ σκοπὸν νὰ πάρῃ ἄλλα δύο ἢ τρία ἀκόμη. Αἴφνης τότε ἤκουσε τὸ βῆμα τῆς μητρὸς της ἔξω. Βιαστικὰ ἔδεδε τὸ κομπόδεμα, καὶ τὸ ἔβαλεν εἰς τὴν θέσιν του.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν γάμον, ἡ γραῖα ἀνεκάλυψε τὴν κλοπὴν. Ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ εἴπῃ τίποτε εἰς τὴν κόρην της. Ἐμείνεν εὐ-

χαριστημένη διότι ἐκείνη δὲν τὰ ἐπῆρεν ὅλα. «Στραβομάρα εἶχεν!» εἶπε μετὰ τῶν ὁδόντων της.

Τὸ ποσὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἡ Χαδοῦλα εἶχε κλέψει κατὰ καιροὺς ἀπὸ τοὺς γονεῖς της, ἀνερχόμενον περίπου εἰς τετρακόσια γρόσια, τὸ νόμισμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἔκρυπτεν ἐπὶ τόσα ἔτη ἐπιμελῶς. Ἀλλὰ διὰ νὰ κτίσῃ τὴν οἰκίαν, τὸ ἠῤῥησε μὲ τὴν ἱκανότητά της. Ἦτον βεβαίως ἐργατικὴ καὶ ἐπιδεξία. Ὅσον τῆς ἐπέτρεπον αἱ μέριμναι τῆς ἀνατροφῆς· τόσων ἀλλεπαλλήλων τέκνων, ἐξενοδούλευε. Πλὴν, εἰς τοὺς μικροὺς τόπους «δὲν ὑπάρχουσιν ἐιδικοί, ἀλλὰ πολυτεχνῖται» καὶ ὅπως ἕνας μπακάλης κωμοπόλεως εἶνε συγχρόνως καὶ ἔμπορος ψιλικῶν, καὶ φαρμακοπώλης, ἀλλὰ καὶ τοκογλύφος, οὕτω καὶ μία καλὴ ὑφάντρια, ὁποία ἦτο ἡ Φραγκογιαννοῦ, οὐδὲν ἐκώλυε νὰ κάμῃ συγχρόνως καὶ τὴν μαμμὴν ἢ τὴν ψευτογιατρίσσαν, καὶ ἄλλα ἐπαγγέλματα ἀκόμη νὰ ἐξασκῇ, ἥρκει νὰ εἶνε ἐπιτηδεῖα. Καὶ ἡ Φραγκογιαννοῦ ἦτο ἐπιτηδειστάτη μετὰ τῶν ὅλων τῶν γυναικῶν.

Ἐδίδε βότανα, ἔκαμνε κηραλοιφάς, ἐξετέλει ἐντριβάς, ἐθεράπευε τὴν βασκανίαν, παρεσκεύαζε φάρμακα διὰ τὰς πασχούσας, διὰ τὰς χλωρωτικὰς καὶ ἀναιμικὰς κόρας, διὰ τὰς ἐγκύους καὶ τὰς λεχούς, καὶ τὰς ἐκ μητρικῶν ἀλληδόνων πασχούσας. Μὲ τὸ καλὰθιον ὑπὸ τὸν ἀγκῶνα τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, ἀκολουθομένη ἀπὸ τὰ δύο τελευταῖα τέκνα της, τὸν Δημητράκη, ὀκτὼ ἐτῶν, καὶ τὴν Κρινιώ, ἑξαέτιδα, ἐξήρχετο εἰς τοὺς ἀγρούς, ἀνέβαινε εἰς τὰ ὄρη, διέτρεχε φάραγγας, κοιλάδας καὶ ρεῦματα, ἔψαχνε νὰ εὔρῃ τὰ βότανα, ὅσα αὐτὴ ἐγνώριζε—τὴν ἀγριοκρομμύδα, τὴν δροκοντιά, τὸ τρίμερο καὶ ἄλλ' ἀκόμη—τὰ ἔκοπτεν ἢ τὰ ἐξεροῖζωνεν, ἐγέμιζε τὸ καλὰθιόν της, καὶ ἐπέστρεφε τὸ βράδυ εἰς τὴν οἰκίαν.

Μὲ αὐτὰ τὰ βότανα κατεσκεύαζε διάφορα μαντζούνια, τὰ ὁποῖα ἐσύσταινε ὡς ἀλάνθαστα ἱατρικὰ κατὰ τῶν χρόνιων πόνων, τοῦ στήθους, τῆς κοιλίας, τῶν ἐντέρων κτλ. Τῇ βοηθείᾳ ὅλων αὐτῶν τῶν μέσων, ὀλίγα κερδίζουσα, ἀλλ' οἰκονόμος, κατὰρθωσε, μὲ τὸν καιρὸν, νὰ κτίσῃ τὴν μικρὰν φωλεάν της. Ἀλλ' οἱ νεοσσοὶ εἶχαν ἀρχίσῃ νὰ ξεπετοῦν ἤδη, νὰ φεύγουν εἰς τὰ ξένα!

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὁ πρῶτος υἱὸς της, εἰκοσαέτης ἤδη, ὁ Σταθαρός, εἶχε ξενιτευθῇ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἀφοῦ δὲ ἔστειλεν ἐν ἡ δύο γράμματα, ἐσιώπησε, καὶ ἔκτοτε δὲν εἶχε δώ-

σει σημεῖον ζωῆς. Μετὰ τρία ἔτη, ὁ δεῦτερος υἱὸς της, ὁ Γιαλῆς, εἶχε μεγαλώσει καὶ αὐτός, καὶ ἐμβαρκαρίσθη.

Καὶ οἱ δύο, εἰς τὰ μικρά των χρόνια, εἶχον δοκιμάσει τὴν τέχνην τοῦ πατρὸς των, ἀλλ' οὔτε ὁ εἰς οὔτε ὁ ἄλλος ἐπρόκοψαν πολὺ, οὐδὲ ἠρκεσθῆσαν εἰς αὐτήν. Ὁ Γιαλῆς, ὡς φιλόστοργος υἱὸς καὶ ἀδελφός, ἔγραψε πρὸς τὴν μητέρα του ἐκ Μασσαλίας, ὅπου εἶχεν ὑπάγει μ' ἕνα πατριώτικον καράβι, ὅτι ἀπεφάσισε καὶ αὐτὸς νὰ ὑπάγῃ στὴν Ἀμερικὴν, νὰ ἰδῇ τί γίνεται ὁ μέγας ἀδελφός του ἴσως τὸν ἀνακαλύψῃ κάπου. Ἀλλὰ παρήλθον καιροὶ καὶ χρόνοι ἔκτοτε καὶ οὔτε ὁ εἰς οὔτε ὁ ἄλλος ἠκούσθησαν πλέον.

Τότε ἔλαβεν ἀφορμὴν ἡ μητέρα των νὰ ἐνθυμηθῇ ἕνα παραμῦθι τοῦ λαοῦ ἐκ τῶν ἀστειοτέρων, ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ στρώματος ἀπὸ μέλι, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκόλλησαν διαδοχικῶς καὶ ὁ πρῶτος ἀποσταλὴς υἱὸς τῆς Γρηᾶς, διὰ νὰ συλλέξῃ καὶ φέρῃ ἐκεῖθεν τὸ μέλι, καὶ ὁ δεῦτερος υἱός, ὅστις εἶχε σταλῇ διὰ νὰ ξεκολλήσῃ τὸν πρῶτον, καὶ ὁ τρίτος, ὅστις ἐστάλη διὰ νὰ φέρῃ ὀπίσω καὶ τοὺς δύο, καὶ ὁ Γέρος, ὅστις ἐπῆγε νὰ ἰδῇ τί γίνονται οἱ υἱοὶ του· αὐτὴ ἡ Γρηᾶ, ἡ ὁποία εἶχε τὸ ὕστερον ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ νὰ ἰδῇ, μακρόθεν ὅμως—διότι, ὡς γρηᾶ, εἶχε τόσῃν πονηρίαν—τί ἔγειναν ὁ Γέρος καὶ τὰ παιδιά καὶ δὲν ἐγύρισαν ὀπίσω ἀπὸ τὸ «θέλημα», εἰς τὸ ὁποῖον τοὺς εἶχε στείλῃ, μόλις αὐτὴ ἐγλύτωσε καὶ δὲν ἐκόλλησε. Τότε στραφεῖσα πρὸς τοὺς τέσσαρας κολλημένους τοὺς εἶπεν· Ἄ! αὐτὸ σὰς μέλλει; ἐμένα δὲν με μέλει!

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐνῶ ὁ Σταθαρός καὶ ὁ Γιαλῆς εἶχαν ξενιτευθῇ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, καὶ εἶχαν φάγῃ λωτόν, ἢ εἶχαν πῆναι τὴν Λήθην, ἢ Δελχάρω, ἢ πρῶτη κόρη, πρωτότοκος μετὰ τοὺς ξενιτευμένους ἀδελφούς της, ἐμεγάλωνεν, ὅλον ἐν ἐμεγάλωνε. Καὶ ἡ Ἀμέρσα, σχεδὸν τέσσαρα ἔτη μικροτέρα τῆς ἀδελφῆς της, ἐμεγάλωνε καὶ αὐτὴ ἐναμίλλως μὲ τὴν Δελχάρω, καὶ «ἔρριχνε μπόι»· ἐγίνετο ἀνδρώδης, μελαψὴ καὶ ζωηρά, καὶ ἡ γειτόνισσος τὴν ὠνόμαζον «τὸ σερνικοδιήλυκο». Καὶ ἐκείνη ἡ μικρά, τὸ Κρινάκι, ἥτις δὲν εἶχε φεῦ! τοῦ κοῖνου τοῦ χρόνου, ἀν καὶ φυσικὰ ἰσχνή, ἐδείκνυνεν ἤδη συμπτώματα ἀναπτύξεως.

Πῶς μεγαλώνουν, Θεέ μου! ἐσκέπτετο ἡ Φραγκογιαννοῦ. Ποῖος κῆπος, ποῖον λειβάδι, ποῖα ἀνοῖξες παράγει αὐτὸ τὸ φυτόν! Καὶ πῶς βλαστάνει καὶ θάλλει καὶ φυλλομανεῖ καὶ φουντώνει! Καὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ βλαστοί, ὅλα

τά νεόφυτα, θά γείνουν μίαν ημέραν πρασιαί, λόγμαι, κῆποι; Καί οὕτω θά ἐξακολουθῇ: Καί πᾶσα οἰκογένεια εἰς τὴν γειτονίαν, καί εἰς τὴν συνοικίαν καί εἰς τὴν πόλιν εἶχαν ἀπὸ δύο ἕως τρία κοράσια. Μερικαὶ εἶχον τέσσαρα, ἄλλαι πέντε. Μία μητέρα εἶχεν ἕξ θυγατέρας χωρὶς κανένα υἱόν, ἄλλη μία εἶχεν ἐπὶ κ' ἓνα υἱόν, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο προωρισμένος νὰ φανῇ ἄχρηστος.

Λοιπὸν ὅλοι αὐτοὶ οἱ γονεῖς, ὅλα τὰ ἀνδρόγυνα, ὅλαι αἱ γῆραι, ἀνάγκη πᾶσα καί χρέος ἀπαραίτητον, νὰ ὑπανδρεύσουν ὅλας αὐτὰς τὰς κόρας — καί τὰς πέντε, καί τὰς ἕξ, καί τὰς ἐπτά! Καί νὰ δώσουν εἰς ὅλας προῖκα. Πᾶσα πτωχὴ οἰκογένεια, πᾶσα μήτηρ γῆρα, με δύο στρέμματα ἀγρούς, μ' ἓνα πενιχρὸν οἰκίσκον, τάλαιπωρομένη, ξενοδουλεύουσα — εἴτε κολλήγισσα ἄλλων εὐπορωτέρων οἰκογενειῶν εἰς τὰ κτήματα, εἰς τὰς συκὰς καί τὰς μορέας — συλλέγουσα φύλλα, παράγουσα ὀλίγην μέταξαν — ἢ τρέφουσα δύο ἢ τρεῖς αἶγας ἢ ἀμνάδας — γινομένη κακὴ με ὅλους τοὺς γείτονας, πληρῶνονσα πρόστιμα διὰ μικρὰς ζημίας — φορολογουμένη ἀσπλάγχχνως, τρώγουσα κριθὶνον ἄρτον ποτισμένον με ἰδρώτα ἀλμυρὸν — ὥφειλεν ἕξ ἅπαντος «ν' ἀποκαταστήσῃ» ὅλα τὰ θήλεια ταῦτα, καί νὰ δώσῃ πέντε, ἕξ, ἢ ἐπτά προῖκας! Ὡ Θεέ μου!

Καί ὁποίας προῖκας, κατὰ τὰ νησιωτικὰ ἔθιμα. «Σπίτι στὰ Κοτρώνια, ἀμπέλι στὴν Ἀμμουδιά, ἐληῶνα στὸ Λεχοῦνι, χωράφι στὸ Στροφιὰ». Ἀλλὰ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος, εἶχε κολλήσει καὶ ἄλλη ψώρα. Τὸ «μέτρημα», ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἰς Κωνσταντινούπολιν ὠνομάζετο «τράχωμα», συνήθειαν τὴν ὁποίαν, ἂν δὲν ἀπατώμαι, εἶχεν ἀφορίσει ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησία. Ὁφείλεν ἕκαστος νὰ δώσῃ καὶ μετρητὴν προῖκα. Δισχιλίας, χιλίας, πεντακοσίας, ἀδιάφορον. Ἀλλως, ἂς εἶχε τὰς κόρας του νὰ τὰς καμαρώνῃ. Ἀς τὰς ἔβαζε στὸ ῥάφι. Ἀς τὰς ἔκλειε στὸ δουλάπι. Ἀς τὰς ἔστελνε στὸ Μουσέιον.

Δ'.

Ἔως ἐδῶ εἶχον φθάσει αἱ ἀναμνήσεις καὶ οἱ λογισμοὶ τῆς ἀγρυπνούσης γραίας. Ἐλάλησε τὸ δευτερον ὁ πετεινός. Θὰ εἶχαν περάσει δύο μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Ἰανουάριος ὁ μὴν. Χρόνος ἡ νύκτα. Βορρὰς ἐφύσα. Ἡ φωτιά εἰς τὴν ἐστίαν ἔσβυε. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἠσθάνθη ῥῆγος εἰς τὴν ῥάχιν, καὶ παγωμένους τοὺς πό-

δας τῆς. Ἦθελε νὰ σηκωθῇ νὰ φέρῃ ὀλίγα ξύλα ἕξω ἀπὸ τὸν πρόδομον, διὰ νὰ τὰ ῥύψῃ εἰς τὴν ἐστίαν, νὰ ξανάψῃ τὸ πῦρ. Ἀλλ' ἠργοπόρει καὶ ἠσθάνετο μικρὰν νάρκην, ἴσως τὸ πρῶτον σύμπτωμα τοῦ εἰσβάλλοντος ὕπνου.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, τόσον παρῶρα, ἐνῶ εἶχε κλειστὰ τὰ ὄμματα, ἐκρούσθη παραδόξως ἔξωθεν ἡ θύρα. Ἡ γραία ἐξαφνίσθη. Δὲν ἤθελε νὰ φωνάξῃ «ποιὸς εἶνε,» διὰ νὰ μὴν ἐξυπνήσῃ τὴν λεγόν, ἀλλ' ἀπετίναξε τὴν νάρκην τῆς, διακοπεῖσαν ἤδη ἀποτόμως διὰ τοῦ κρότου τῆς θύρας τὸν ὁποῖον εἶχεν ὀκούσει, ἐσηκώθη σιγά, ἐξῆλθε τοῦ θαλάμου. Πρὶν φθάσῃ εἰς τὴν ἕξω θύραν, ἤκουσε διακριτικὴν, ψίθυρον φωνήν.

— Μάνα!

Ἀνεγνώρισε τὴν φωνὴν τῆς Ἀμέρσας. Ἦτο ἡ δευτερότοκος κόρη τῆς.

— Τί ἔπαθες, ἀρή;... Τί σοῦ ἦρθε, τέτοια ὦρα;

Καὶ ἤνοιξε τὴν θύραν.

— Μάνα, ἐπανέλαβε μετ' ἀσθμαινούσης φωνῆς ἡ Ἀμέρσα. Τί κάνει τὸ κορίτσι;... μὴν πέθανε;

— Ὅχι... κοιμᾶται· τώρα ἡσύχασε, εἶπεν ἡ γραία. Πῶς σοῦ ἦρθε;

— Εἶδα στὸν ὕπνο μου πῶς πέθανε, εἶπε με πάλλουσαν ἀκόμη φωνὴν ἡ ὑψηλὴ γεροντοκόρη.

— Ἀμμ' σὰν εἶχε πεθάνῃ, τάχα τί; εἶπε κυνικῶς ἡ γραία... Κ' ἐσηκώθη... κ' ἦρθε νὰ ἰδῇ;

Ἡ οἰκία τῆς Γιαννοῦς, ὅπου αὕτη συνήθως ἐκατοίκει μετὰ τῶν δύο ἀγάμων θυγατέρων τῆς — καθότι προσωρινῶς τώρα διενυκτέρευε πλησίον τῆς λεχοῦς — ἐκεῖτο ὀλίγας δεκάδας βηγάτων βορεινότερα, παρέκει. Αὕτη ἡ οἰκία τῆς Δελχαρῶς εἶχε δοθῇ προικῶς εἰς ταύτην, ἦτο δὲ αὕτη ἡ παλαιὰ οἰκία, ἡ κτισθεῖσα ἀπὸ τὰς οἰκονομίας τῆς Χαδούλας, καὶ ἀπὸ τὸν πρῶτον πυρῆνα τὸν ὁποῖον εἶχε σχηματίσει ἀπὸ τὸ κομπόδεμα τῶν ἀειμνήστων γονέων τῆς. Ὑστερον, ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν γάμον τῆς Δελχαρῶς, εἶχε κατορθώσει ἡ μήτηρ τῆς ν' ἀποκτήσῃ καὶ δευτέραν φωλεάν, μικροτέραν καὶ ἀθλιωτέραν τῆς πρώτης, εἰς τὴν αὐτὴν συνοικίαν. Δύο ἢ τρεῖς οἰκίαι ἐχώριζον τὴν δευτέραν ἀπὸ τῆς πρώτης.

Ἀπὸ ἐκείνην λοιπὸν τὴν νεόκτιστον οἰκίαν εἶχεν ἔλθῃ τόσον παρῶρα ἡ Ἀμέρσα, ἥτις δὲν ἐφοβεῖτο τὰ στοιχεῖα τὴν νύκτα, ἦτο δὲ τολμηρὰ καὶ ἀποφασιστικὴ κόρη.

— Κ' ἐσηκώθη;... κ' ἦρθε νὰ ἰδῇ;

— Ἐξαφνίστηκα μέσ' τὸν ὕπνο μου, μανούλα. Εἶδα πῶς πέθανε τὸ κορίτσι, καὶ πῶς ἐστὶ εἰ-
χες ἓνα μαῦρο σημάδι στὸ χέρι σου.

— Μαῦρο σημάδι;...

— Ἦθελες, τάχα, νὰ σαβανώσῃς τὸ κορίτσι. Καὶ τὴν ὥρα ποῦ τὸ σαβάνωνες, μαύρισε τὸ χέρι σου... καὶ πῶς ἔβαλες, τάχα, τὸ χέρι σου στὴ φωτιά, γιὰ νὰ ξεμαυρίσῃ.

— Μπα! ἀλαφροῖσκιωτη! εἶπεν ἡ γραία Χαδούλα... Κ' ἔκαμες κουτουράδα, κ' ἦρθε, τέτοια ὦρα...

— Δὲν μποροῦσα νὰ ἡσυχάσω, μάνα.

— Καὶ δὲ σ' ἐννοιωσε τὸ Κρινιώ, ποῦ ἔφυγες;

— Ὅχι· κοιμᾶται.

— Κι' ἂν ξυπνήσῃ, κ' ἰδῇ νὰ λείπῃς ἀπὸ κοντά τῆς, πῶς θά τῆς φανῇ;... Δὲ θά βάλῃ τῆς φωνές;... Θὰ τρελλαθῇ, τὸ κορίτσι!

Αἱ δύο ἀδελφαὶ ἐκοιμῶντο τῷ ὄντι μόναι εἰς τὴν μικρὰν οἰκίαν. Ἡ Ἀμέρσα ἦτο ἄφοβος, κ' ἐνέπνεε πεποίησιν, ὥς νὰ ἦτο ἀνὴρ. Ὁ πατὴρ τῶν εἶχεν ἀποθάνῃ πρὸ πολλοῦ, οἱ δὲ ἐπιζῶντες υἱοὶ διαρκῶς ἔλειπον εἰς τὰ ξένα.

— Πάω πίσω, μάνα, εἶπεν ἡ Ἀμέρσα... Ἀλήθεια, δὲν ἐσυλλογίστηκα πῶς μπορεῖ νὰ ξυπνήσῃ τὸ Κρινιώ, αὐτὴν τὴν ὥρα, νὰ τρομάξῃ, ποῦ θά λείπω.

— Μποροῦσες νὰ μείνῃς κ' ἐδῶ, εἶπεν ἡ μητέρα· μόνο, μὴ ξυπνήσῃ ἄσφρα τὸ Κρινιώ, καὶ πάρῃ φόβο.

Ἡ Ἀμέρσα ἐκοντοστάθη πρὸς στιγμὴν.

— Μάνα, εἶπε, θέλεις νὰ καθίσω ἐγὼ ἐδῶ, νὰ πᾶς ἐστὶν στὸ σπίτι;... γιὰ νὰ ξεκουραστῇς, νὰ ἡσυχάσῃς.

— Ὅχι, εἶπεν, ἀφοῦ ἐσκέφθῃ πρὸς στιγμὴν ἡ γραία. Τώρα, κ' ἡ νύκτα αὕτη πέρασε. Αὐριο βράδυ, πηγαίνω ἐγὼ στὸ σπίτι, καὶ κάθεται σὺ ἐδῶ. Μόνο, τώρα πήγαινε. Καλὸ ξημέρωμα!

Ὅλος ὁ διάλογος ἐγένετο εἰς μικρὸν, στενὸν πρόδομον, κατέμπροσθεν τοῦ θαλαμίσκου, ὅπου ἠκούοντο ἠχηροὶ καὶ πολύχορδοι οἱ ὀρχηλισμοὶ τοῦ Κωνσταντῆ. Ἡ Ἀμέρσα, ἥτις εἶχεν ἔλθῃ ξυπόλυτη, μ' ἐλαφρότατον, ἄσφρον βῆμα, ἐξῆλθε, καὶ ἡ μήτηρ τῆς ἐκλείδωσεν ἔξωθεν τὴν θύραν.

Ἡ Ἀμέρσα ἔφυγε τρέχουσα. Αὕτη νὰ φοβηθῇ τὰ στοιχεῖα, ἥτις δὲν εἶχε φοβηθῇ τὸν ἀδελφόν τῆς τὸν Μῆτρον, τὸν κοινῶς καλούμενον Μῶρον ἢ Μοῦρον ἢ Μοῦτρον — τὸν σκιᾶν ἐκείνον, τὸν τρίτον υἱὸν τῆς μητρός τῆς,

τὸν ὁποῖον ἡ τεκοῦσα ὠνόμαζε συνήθως «τὸ σκυλὶ τ' Ἀγαρηνό!» — τὸν κατὰ τρία ἔτη μεγαλύτερον ἀδελφόν τῆς, ὅστις τὴν εἶχε μαχαιρώσει ἤδη ἅπαξ — ἀλλ' αὕτη τὸν εἶχε σώσει, μὴ θέλουσα νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν — καὶ θὰ τὴν ἐμαχαίρωνε βεβαίως καὶ δευτέραν φορὰν, ἐὰν ἔμενεν ἔκτοτε ἐλεύθερος. Εὐτυχῶς, εἶχεν ἄλλου ἐξασκίσει τὰς φονικὰς δρμάς του, ἐν τῷ μεταξὺ, καὶ εἶχε κλεισθῇ ἐγκαίρως εἰς τὰς Βενετικὰς εἰρκτὰς τοῦ παλαιοῦ φρουρίου, εἰς τὴν Χαλκίδα.

Ἴδου πῶς συνέβη τὸ πρᾶγμα. Ὁ Μῶρος ἢ Μοῦρος ἦτο φύσει δομητικὸς καὶ παράφορος, ἂν καὶ εἶχε πολὺ δεξιόν, θηλυκὸν νοῦν, ὅπως ἔλεγεν ἡ μάνα του — νοῦν ὁ ὁποῖος ἐγέννα. Παιδιόθεν ἦτο ἱκανὸς μόνος του, νὰ πλάττῃ, αὐτοδίδακτος, πολλὰ ὥραϊα μικρὰ πράγματα· καραβάκια, προσωπίδας, ἀγαλμάτια, κοῦκλες καὶ ἄλλα ἀκόμη. Ἦτο σκιᾶς τῆς γειτονίας, ὁ σηματοφόρος ὅλων τῶν μαγκῶν, καὶ εἶχεν εἰς τοὺς ὀρισμούς του ὅλους τοὺς ἀγνιοπαῖδας, ὅλα τὰ ξυπόλυτα τοῦ δρόμου. Εἶχε συνειθίσει ἐνωρὶς τὴν μέθην καὶ τὴν ἀσωτίαν, ἐξετέλει θορυβώδεις παιδιὰς, διαδηλώσεις, παιδικὰς ὀχλαγωγίας, μαζὺ με τοὺς μικροὺς φίλους του ἐργωγίας, καὶ με τοὺς μικροὺς φίλους του ἐπροκάλει κανγάδες εἰς τὸν δρόμον, ἐπετροβόλει ὅσους συνήντα γέροντας καὶ γράϊας, ὅσους πτωχοὺς καὶ ἀδυνάτους. Δὲν ἄφηνε σχεδὸν κανένα ἀνθρωπον ἀπεύριπτον.

Εἶχε κλέψει με τὸ μάτι, ἀπὸ ἓνα διαβατικὸν μαχαιροποιὸν, τὴν τέχνην του. Ἐπροσπάθει ἀτελῶς νὰ κατασκευάζῃ μαχαίρια. Εἶχε μέγαν τροχὸν εἰς τὴν αὐλήν, τὴν σκεπαστὴν ἀπὸ τὸ μέγα χαγιάτι, καὶ τὸ κατῶγί τῆς οἰκίας σχεδὸν τὸ εἶχε μεταβάλλῃ εἰς ἐργοστάσιον — κ' ἐτρόχιζεν ὅλα τὰ μαχαίρια καὶ τοὺς ξυραφάδες τῶν ἀγνιοπαίδων, καὶ ὅταν δὲν εἶχεν ἄλλα νὰ τροχίσῃ, ἐτρόχιζε τὸ ἰδικόν του. Ἐφιλοτιμιετο νὰ τὸ κάμῃ δίκροπον, ἂν καὶ ἔξ ἀρχῆς δὲν ἦτον οὕτω σχεδιασμένον. Προσέτι ἐδοκίμαζε νὰ κατασκευάζῃ κονμποῦρες, πιστόλια, μικρὰ κανονάκια, καὶ ἄλλα φονικὰ ὄργανα. Ὅλα τὰ λεπτά, ὅσα ἐκέρδιζεν ἀπὸ τῆς κοῦκλες, τ' ἀγαλμάτια καὶ τὰς προσωπίδας, καὶ δὲν τὰ ἔπινε, τὰ ἠγόραζε προίτιδα. Καὶ ὁ ἴδιος εἶχε δοκιμάσει νὰ κατασκευάζῃ ἐν τοιοῦτον προῖον. Τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα, καὶ δύο ἐβδομάδας ἀκόμη ὀψιμώτερα, ἦτο φόβος καὶ τρόμος νὰ τολμήσῃ τις νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν γειτονίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβασίλευε διὰ τοῦ τρόμου ὁ Μοῦτρος. Οἱ πιστολισμοὶ ἔπιπτον ἀδιάλειπτοι.

Μίαν Κυριακὴν, ὁ Μοῦρος μεθυμένος εἶχε

κάμη παραπολλὰς ἀταξίας εἰς τὸν δρόμον. Δύο χωροφύλακες, ἀκούσαντες τὰ παράπονα πολλῶν ἀνθρώπων, τὸν ἐκνήγησαν διὰ νὰ τὸν πιάσουν, καὶ τὸν πᾶρουν «μέσα» ἢ «στὴν Καζάρμα». Ἄλλ' ὁ Μῶρος, λίαν εὐκίνητος, τοὺς ἐφυγεν, ἐγύρισε καὶ τοὺς ἐμυκτήρισε μακρόθεν, καὶ πάλιν τραπεῖς εἰς φυγὴν, ἐκρύβη εἰς μέρος ἀπρόσιτον — εἰς τὸ μέσα μέρος τοῦ ὑποστέγου ταρσανᾶ ἐνὸς ναυπηγοῦ, ἐξαδέλφου του. Εἶτα, ἐπειδὴ οἱ δύο ἄνδρες παρήτησαν τὴν καταδίωξιν, ἀνέλαβε θάρος κ' ἐξῆλθεν εἰς τὸν δρόμον.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὁ Μῶρος, ἐπειδὴ δὲν εἶχε ξεμεθύσει ἀκόμα, κατήντησε νὰ κυνηγήσῃ εἰς τὸν δρόμον καὶ τὴν ἰδίαν μητέρα του, ἀπειλῶν νὰ τὴν σφάξῃ. Παρεπονείτο ὅτι ἡ γραῖα τοῦ εἶχε κλέψει λεπτὰ ἀπὸ τὴν τσέπην. Τὴν ἐφθασεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας, ὅπου ἔτρεχεν αὐτὴ διὰ νὰ κρυφθῇ, τὴν ἄρπαξεν ἀπὸ τὰ μαλλιά, καὶ τὴν ἔσυρεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ὁδοῦ, εἰς διάστημα πενήντα βημάτων.

Αὕτῃ εἶχε βάλῃ τὰς φωνάς, κ' ἐξῆλθον οἱ γείτονες. Ἦτον ὥρα ἑσπερινοῦ, μικρὸν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Εἰς τὰς φωνὰς τῶν γειτόνων, ἔφθασαν οἱ δύο χωροφύλακες, οἵτινες ἀπὸ πρὶν κατεζήτουν τὸν Μοῦρον, καὶ μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον εἶχον παραιτήσει τὸ κυνήγημα — ἐξ ἐναντίας μάλιστα ἦσαν λίαν ἐξωργισμένοι ἐναντίον τοῦ ταρσίου. Ὁ Μοῦρος, ἅμα τοὺς εἶδεν, ἄφησε τὴν μητέρα του κ' ἐτράπη εἰς φυγὴν. Ἐτρεξε νὰ κρυφθῇ εἰς τὴν οἰκίαν, ἐξ ἀνάγκης, ἐπειδὴ εὐρέθη «στὰ στενὰ», καὶ δὲν ἔβλεπεν ἄλλο ἄσυλον πλέον μακρυσμένον ἄλλ' ἀσφαλέςτερον.

Ἡ γραῖα, ἅμα ἐσηκώθη, καταμωλωπισμένη, πλήρης κονιορτοῦ, εἶδε τοὺς χωροφύλακας, κ' ἄρχισε νὰ τοὺς ἱκετεύῃ.

— Ἀφήστε τον, παιδιά! Παλαβὸς εἶνε, δὲν εἶνε τίποτε. Μὴν τονε σκοτώνετε, παιδιά, μὲ τὸ καμτσὶ!

Τοῦτο εἶπε διότι εἶδε τὸν ἕνα χωροφύλακα ἐξηγριωμένον, κρατοῦντα εἰς τὴν χεῖρα φοβερὸν μαστίγιον. Οἱ δύο ἄνδρες δὲν ἔδωκαν προσοχὴν εἰς τὰς ἱκεσίας τῆς, ἀλλ' ἐξηκολούθησαν νὰ τρέχουν πρὸς καταδίωξιν τοῦ Μῶρου. Παρεβίασαν τὸ ἄσυλον, τὸ κατῶγι τῆς οἰκίας, ὅπου εἶχε τὸ ἐργοστάσιόν του ὁ Μῶρος. Ἐκεῖ εἶχε τρέξει διὰ νὰ κρυφθῇ, καὶ μόλις ἐπρόφθασε νὰ μανδαλώσῃ τὴν θύραν. Ἄλλ' ἡ σανὶς ἦτο ὑπόσαθρος, κακῶς προσαρμοζομένη, καὶ ὁ Μῶρος δὲν εἶχεν ἀγαπήσει τὰς εἰρηνικὰς τέχνας διὰ νὰ φροντίσῃ νὰ τὴν διορθώσῃ. Ἐκείνοι ἔσπασαν τὸν μικρὸν σύρτην καὶ εἰσῆλθον.

Ὁ Μοῦρος ταχὺς ὥς αἴλουρος ἀνερριχίθη εἰς τὴν κλαβανὴν, εἰς τὸ πάτωμα. Ἡ κλαβανὴ ἦτο σιμὰ εἰς τὸν βόρειον τοῖχον, ὁ δὲ βόρειος τοῖχος ἦτο ἐν μέρει θεμελιωμένος εἰς τὸν βράχον, ὁ βράχος ἐξεῖχε, καὶ παρείχε πάτημα εἰς τοὺς πόδας τοῦ Μῶρου τοὺς γοργοὺς, καὶ ἄλλας ἐσοχὰς ἐπὶ τοῦ τοίχου εἶχε σκάψει ὁ ἴδιος κατὰ καιροῦς, διὰ μόνων τῶν ποδῶν του. Ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι συνείθιζε πολὺ συχνὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς γυμναστικῆς.

Ἡ σανὶς τῆς κατασρακτῆς ἦτο κλειστή. Ὁ Μῶρος τὴν ἤνοιξε μὲ ἕνα κύπτον τῆς κεφαλῆς του καὶ μὲ μίαν προσπάθειαν τοῦ ἀριστεροῦ του βραχίονος. Εἶτα ὥς ὁ κολυμβητής, ὁ ἀναδνόμενος ἐκ τοῦ κύματος, ἐπήδησεν ἐπάνω εἰς τὸ πάτωμα, ἐκλείσε μετὰ κρότου τὴν κλαβανὴν, κ' ἐφάνη ὅτι ἔθεσεν ἐν βάρος, ἴσως μικρὰν τινα κασσέλαν, ἐπὶ τῆς σανίδος.

Οἱ δύο χωροφύλακες, ἐν ὁργῇ καὶ μὲ πολλὰς βλασφημίας, ἤρχισαν νὰ ψάχνουν εἰς τὸ ἰσόγειον. Κατέσχον ὅσα μαχαίρια καὶ κουμπούρια εὗρον ἐκεῖ, ὅπως καὶ τὸν τροχόν, καὶ δύο ἄλλας μικρὰς ἀκόνας καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ ἐξέλθουν ἴσως διὰ νὰ φύγουν, ἴσως καὶ διὰ ν' ἀνέλθουν ἐπάνω εἰς τὴν οἰκίαν.

Ἐπεται συνέχεια

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ

ΕΡΕΥΝΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Ἡ τελευταία ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Κρουμβάχερ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσαν ὁλόκληρον τὰ «Παναθηναῖα», ἐπαναφέρει πάλιν εἰς τὴν ἐνεργειαν τὸ πολυθρύλητον ζήτημα. Μὲ ὅλην τὴν μελάνην — καὶ τὸ αἷμα ἀκόμη — ποῦ ἐχύθη ἕως τώρα, δὲν φαίνεται νὰ ἐχύθη καὶ τὸ ἀνάλογον φῶς, ὅχι διὰ νὰ λύσῃ κατὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλον τρόπον τὸ ζήτημα, ἀλλὰ διὰ νὰ διαλύσῃ τοὐλάχιστον ὅλας τὰς προλήψεις καὶ ὅλας τὰς πλάνας καὶ ὅλους τοὺς φανατισμούς, οἱ ὅποιοι τὸ πνίγουν ἐξ ὅλων τῶν σημείων. Ἴσως διότι τὸ αἷτιον ἔγκειται εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ ζητήματος καὶ τὸν μονομερὴ καὶ σχολαστικὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐξητάσθη καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐξετάζεται ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μέχρι σήμερον. Τὰ «Παναθηναῖα», τὰ ὁποῖα εἰς ὅλην τὴν μέχρη τοῦδε πορείαν τῶν ἐτήρησαν μίαν ἐλευθέραν, ἀμερόληπτον καὶ ἀφαντίστον στάσιν ἀπέναντι τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, καὶ ἐσεβάσθησαν ὑπὲρ πάσαν θεωρητικὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ τὴν αἰσθησιν τῶν ἐκλεκτῶν συνεργατῶν τοῦ περιοδικοῦ, ἠθέλησαν νὰ δώσουν νέαν τροπὴν, ψυχολογικὴν καὶ πρακτικὴν, εἰς τὴν ἐρευναν τοῦ ζητήματος.

Εἰς τὴν ἐρευναν αὐτὴν, ἡ ὁποία, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ νοσηρὸν λωφάει εἰς τὸν γλωσσικὸν μας ὁργανισμόν, εἰμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ καὶ κλινική, ἀκολουθοῦσα μέχρις ἐνὸς δυνατοῦ ὁρίου τὰς μεθόδους τῆς ἐπὶ τῶν ἀτόμων παρατηρήσεως τῶν ψυχοφυσιολογικῶν καὶ ψυχοπαθολογικῶν φαινομένων, πρέπει νὰ πρυτανεύσῃ πρὸ πάντων ἡ εἰλικρίνεια, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν εἰς τοὺς ἰατροὺς καὶ τοὺς πνευματικούς μας. Ὁ Ζολᾶ, ὑποβαλλόμενος εἰς μίαν ἐξέτασιν, ἀνιάραν καὶ ἐπίπονον ἀπὸ τὸν ἰατρὸν Τουλούζ, εἶπεν ὅτι τὰς ἐξομολογήσεις του αὐτὰς τὰς θεωρεῖ ὥς καθήκον ἐπιβεβλημένον πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τὴν μεγάλην θεότητα, τὴν ὁποίαν ἐλάτρευσε· εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του. Μίαν ἐρευναν ψυχολογικὴν θέλομεν νὰ κάμωμεν ἐπὶ τῶν συγγραφέων μας καὶ τοῦ κοινού. Τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης, ὥς ζῶντος

ὁργάνου συγκοινωνίας τῶν ψυχῶν, εἶνε πρὸ πάντων ζήτημα ψυχολογικόν, ἐπομένως φυσιολογικόν. Αἱ μέθοδοι πρὸς γνῶσιν τῶν πραγμάτων εἶνε διαφορετικαὶ κατὰ τὰς διαφορὰς ἐπιστήμας. Ἄλλῃ εἶνε ἡ μέθοδος τοῦ μαθηματικοῦ καὶ τοῦ ἀστρονόμου, ἄλλῃ ἡ μέθοδος τοῦ φυσιολόγου καὶ τοῦ ψυχολόγου. Ὁ μέγας Γάλλος φυσιολόγος Κάρολος Ρισσέ, εἰς ἕνα σημαντικώτατον ἄρθρον του, λέγει: «Ἐὰν πρόκειται περὶ τῶν παλαιῶν γεγονότων, ἡ μόνῃ μέθοδος εἶνε ἡ ἱστορικὴ καὶ ἡ τῆς παραδόσεως. Αἱ ἱστορικαὶ καὶ ἐν μέρει αἱ φιλολογικαὶ ἐπιστήμαι εἶνε ἐρευνήται διὰ τῆς παραδόσεως, τῆς ἱστορίας, τῆς σπουδῆς τῶν κειμένων, τῶν μνημείων, τῶν γραπτῶν τεκμηρίων, τῶν βιβλίων. Διὰ τὰς φυσικὰς καὶ φυσιολογικὰς ἐπιστήμας πρέπει νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν παρατήρησιν καὶ τὸ πείραμα. Εἰς τὰς μαθηματικὰς ἡ λογικὴ καὶ ἡ ἐπαγωγή εἶνε τὸ πᾶν.» Ἡ ἐπιστήμη τῆς γλώσσης μετέχει ὑπὸ μερικὰς ἐπόψεις τῶν ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐπιστημῶν, στηρίζεται ὅμως κυρίως ἐπὶ τῶν φυσιολογικο-ψυχολογικῶν. Εἰς τὴν μέχρη τοῦδε ἐρευνᾷ τὸ ζήτημα, ἐχρησιμοποιήθησαν κυρίως παρὰ τῶν ἐδικῶν αἱ μέθοδοι αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὴν πρώτην τάξιν. Ἄλλ' ὅταν μία ἐπιστήμη παρατηρητικὴ, λέγει ὁ Ρισσέ πάλιν, συνδεομένη ὑπὸ ἐπόψεις τινὰς πρὸς τὰς ἱστορικὰς καὶ φιλολογικὰς ἐπιστήμας, ἔχει ἀνάγκην νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ δεδομένα τῆς ἱστορίας ἢ τῆς παραδόσεως, ταῦτα πάντα εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐξακριβωθοῦν διὰ τῆς ἀπ' εὐθείας παρατηρήσεως. Διὰ τῶν λεπτομερειῶν αὐτῶν θέλομεν νὰ διασκεδάσωμεν τὰς ἐκ μονομεροῦς ἐρεῦνης ἐπιστημονικὰς προκαταλήψεις αἱ ὁποῖαι ἡμποροῦν νὰ συσκοτίσουν τὸ ζήτημα ὅσον καὶ αἱ αἰσθηματικαὶ προκαταλήψεις. Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ «ἡ πείρα σφαλερὴ καὶ ἡ κρίσις χαλεπὴ». Γνωρίζομεν ὅτι καὶ εἰς τὰς μᾶλλον θετικὰς τῶν ἐπιστημῶν, πλάναι γεννηθεῖσαι ἀπὸ ἀτελεῖς παρατηρήσεις ἐπεβράδυναν ἐπὶ μακρὸν τὴν πορείαν τῆς προόδου. Ἐνα κακὸν πείραμα (ὅσον μᾶλλον

μία ἐσφαλμένη παρατήρησις) εἶπεν ὁ Bois Raymond διὰ τὰ καταπολεμηθῆ καὶ ἀπορριφθῆ ἀπῆλθεν ὁλοκλήρων ἐτῶν ἐργασίαν». Θέλομεν ἐπομένως νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἐρευναν ἡμῶν, μίαν ἐρευναν ἐπὶ τοῦ ζῶντος ὁργάνου, ἐλεύθεροι φανατισμῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φανατισμῶν αἰσθηματικῶν.

Προκειμένου νὰ ζητήσωμεν ἀπαντήσεις τινὰς ἐπὶ ἐρωτήσεων ἀπειθυνομένων μόνον καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν αἴσθησιν τῶν συγγραφέων καὶ τοῦ κοινοῦ, αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συνεννόησεως καὶ προσανατολισμὸν τῶν ὁμιλητῶν μας, νὰ θέσωμεν προσωρινὰς σφραγίδας εἰς τοὺς ἰσχύοντας γλωσσικοὺς τρόπους, ἀποφεύγοντες τοὺς καθιερωθέντας ὅρους, (καθαρεύουσα, τεχνητὴ, σχολαστικὴ, χυδαία κλπ.) ὡς σημαντικοὺς ἐννοιῶν, ἐξακουσῶν ὁποσδήποτε κάποιαν ὑποβολήν. Τὴν πολυτροπίαν τῆς ἰσχυροῦσης γραπτῆς φιλολογικῆς γλώσσης διαιροῦμεν πρὸς εὐκολίαν εἰς τρεῖς τρόπους:

α') Εἰς τὴν δογματικὴν ἀρχαιοτροπίαν, τὴν στηριζομένην ἐπὶ τοῦ τυπικοῦ καὶ τῆς συντάξεως τοῦ ἀρχαίου λόγου καὶ μεταμορφοῦσαν κατ' αὐτὰ ὅλην τὴν νεωτέραν γλωσσικὴν ὕλην.

β') Εἰς τὴν δογματικὴν δημοτικὴν, τὴν στηριζομένην ἐπὶ τοῦ τυπικοῦ καὶ τῆς συντάξεως τῶν δημοτικῶν μνημείων καὶ μεταμορφοῦσαν κατ' αὐτὰ τὴν ἐκ τῆς ἀρχαίας δανειζομένην γλωσσικὴν ὕλην.

γ') Εἰς τὴν ἐλευθέραν μικτὴν, τὴν βασιζομένην ἐπὶ τοῦ προφορικοῦ λόγου τῶν ἀνεπτυγμένων τάξεων (διαμορφωθέντος ἐκ ποικίλων ἐπιδράσεων) καὶ ἀποδεχομένην ἐκ τῶν δύο τυπικῶν τοὺς τύπους τοὺς κινουμένους εἰς τὴν προφορικὴν συνεννόησιν.

Ἡ ἐρευνα ἡμῶν χωρὶς νὰ διεκδικῇ καμμίαν ἀποκλειστικότητα εἰς τὴν ὀριστικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, ἐρχεται νὰ προσθέσῃ τὰ ἐξαγόμενά της ἀπλῶς εἰς τὰ ἐξαγόμενα τῶν ἄλλων ἐρευνῶν.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σκέψεων αὐτῶν ἀπειθυνομένην δύο σειρὰς ἐρωτημάτων, μίαν πρὸς τοὺς κυριωτέρους ἀντιπροσώπους τῆς δημιουργικῆς ἡμῶν φιλολογίας καὶ μίαν πρὸς τὸ κοινὸν τῶν «Παναθηναίων». Τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ, τὰ διατυπώμενα μετὰ τὴν ἀναγκαίαν ξηρότητα, πρὸς περιορισμὸν τοῦ θέματος εἰς τὰ κύρια σημεῖα τῆς ἐρεῦνης, ἀνταποκρίνονται πρὸς καίρια τινὰ σημεῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν ἀνάγκην διαφωτίσεως καὶ τὰ ὁποῖα θάναπνυχθῶσιν εἰς τὸ τελικὸν εἰδικὸν ἡμῶν ἄρθρον. Εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ αἱ ἀπαντήσεις δέον νὰ ἦνε ἀπ-

ηλλαγμένοι πάσης θεωρητικῆς ἀπόψεως τοῦ ζητήματος καὶ πάσης γνώμης θεωρητικῶς μορφωθείσης περὶ ὀρθότητος, πρακτικότητος ἢ εἰδικῆς σκοπιμότητος τοῦ ἐνὸς τρόπου ἢ τοῦ ἄλλου.

ΣΕΙΡΑ ΠΡΩΤΗ

1) Εἰς ποῖον ἐκ τῶν ἄνω τριῶν κυριωτέρων γλωσσικῶν τρόπων (α, β, γ) γράφετε; Γράφετε τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ ἀνάγκην αἰσθητικὴν ἢ ἐκ λόγων θεωρητικῶν;

2) Ἐγράφατε πάντοτε κατ' αὐτὸν; Ἡ ἂν μετεβάλατε τρόπον, ποῖα ἐσωτερικὴ ἀνάγκη — ἐκτὸς τῶν θεωρητικῶν λόγων — σὰς ἠνάγκασε;

3) Μεταχειρίζεσθε διαφορετικὸν γλωσσικὸν τρόπον κατὰ τὴν ὕλην τῶν δημοτικῶν σας ἔργων; Καὶ πῶς;

4) Ἡ παραγωγή σας κατ' αὐτὸν ἢ ἐκείνον τὸν γλωσσικὸν τρόπον εἶνε ἐντελὴς ἀνθόρμητος ἢ κατέχευε γράφοντες, ἀπὸ ιδέας ὀρθότητος ἢ μὴ τῶν τύπων τοὺς ὁποίους μεταχειρίζεσθε, τροποποιῶντες τὴν ἐκφράσιν ὑμῶν χάριν ὀρισμένων γλωσσικῶν θεωριῶν;

5) Ὁμιλεῖτε, (ὅταν ἐκφράζεσθε χωρὶς ἐπιτήδευσιν ἢ προσπάθειαν), ὅπως γράφετε ἢ διαφορετικῶς; Καὶ ἐν τῇ αὐτῇ περιπτώσει αἱ κυριώτεροι διαφοραὶ μεταξὺ τοῦ προφορικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ σας λόγου ἐγκνείνται εἰς τὸ τυπικὸν ἢ τὸ λεκτικόν;

6) Εἰσθε ἐντελὴς ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸν γλωσσικὸν τρόπον ἐν γένει τοῦ γραπτοῦ σας λόγου ἢ μεταχειρίζεσθε αὐτὸν κατὰ σύμβασιν ἢ ἀνάγκην;

7) Ἐὰν δὲν γράφετε ἀποκλειστικῶς κατὰ τοὺς τρόπους α' καὶ β'. οἱ τύποι τοὺς ὁποίους μεταχειρίζεσθε ἐκ τῶν δύο τρόπων, σὰς φαίνονται ξένοι, ἀναγκαστικῶς ἢ προσωρινῶς δεκτοὶ μέχρι ὀριστικῆς μορφώσεως τῆς γλώσσης ἢ σὰς φαίνονται ἀφωμοιωμένοι καὶ ὁργανωμένοι εἰς τὸν γλωσσικὸν σας τρόπον καὶ ἐπομένως θεωρεῖτε αὐτὸν ὡς ὀριστικὸν διὰ σὰς τέλει καὶ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκφράσεώς σας;

8) Ἀκολουθεῖτε τὴν ἱστορικὴν γραφὴν ἢ γράφετε ὅπως προφέρετε; Καὶ διατί;

(Αἱ ἀπαντήσεις παρακαλοῦμεν νὰ ἦνε ὅσον τὸ δυνατόν σύντομοι, ἀπ' εὐθείας πρὸς τὰς ἐρωτήσεις).

ΣΕΙΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

1) Ἐκ τῶν μνημονευθέντων ἀνωτέρω τριῶν κυριωτέρων γλωσσικῶν τρόπων (α, β, γ), εἰς τοὺς ὁποίους δύναται νὰ ὑπαχθῶσιν αἱ διάμεσοι γλωσσικαὶ ποικιλίαι, ποῖος σὰς δίδει τὴν αἴσθησιν τοῦ φωνικοῦ, σὰς θέτει δηλαδὴ εἰς ἐπικοινωνίαν πλέον ἄμεσον πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ γράφοντος, ἀνεξαρτήτως τῶν ιδεῶν σας περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος;

(Δύνασθε ν' ἀναφέρετε παραδείγματα συγγραφέων ἢ νὰ παραπέμψετε εἰς σχετικὰ χωρία).

2) Ὁ γλωσσικὸς τρόπος κατὰ τὰς συνδιαλέξεις σας πρὸς ποῖον ἐκ τῶν μνημονευθέντων τρόπων πλησιάζει κατὰ τὸ τυπικόν;

3) Ὁ ἐπικρατῶν περίπου γλωσσικὸς τρόπος τῶν ἐφημερίδων, ἀνεξαρτήτως τῆς κατανοήσεως τῶν γραφομένων, σὰς δίδει ἄμεσον τὴν αἴσθησιν τῶν γραφομένων;

4) Ἐξοικειοῦσθε εὐκόλως πρὸς τὰς μεταβολὰς τῆς γραπτῆς φωνογνομίας τῶν λέξεων; Ἐν ἄλλοις λόγοις αἱ λέξεις ὡς ὀπτικά σύμβολα τῶν ἐννοιῶν εἰς τὸν γραπτὸν λόγον, μεταβάλλουσιν ὁποσδήποτε γραφὴν τροποποιῶν ἢ ἐλαττώνουν τὴν ἄμεσον ἐντύπωσιν τῆς ἐννοίας, εἰς τὴν αἴσθησιν σας;

Ἐπὶ τῶν ἄνω ἐρωτήσεων παρακαλοῦμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μας νὰ μᾶς

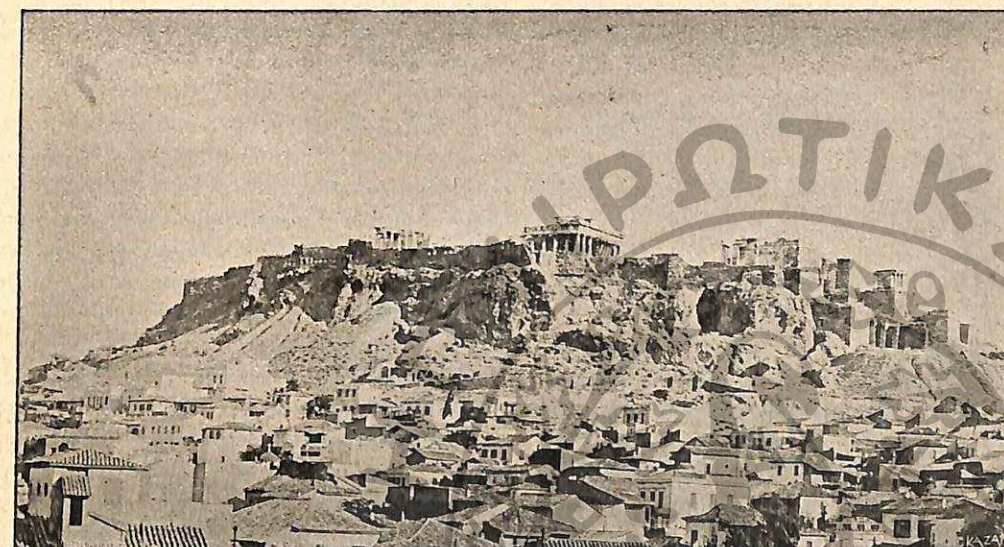
παράσχωσι τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα πρὸς τὴν ψυχο-αἰσθητικὴν ἐρευναν τοῦ ζητήματος, νὰ παντήσωσι περιοριζόμενοι εἰ δυνατόν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἐρωτήσεών μας, ἀποτεينوμένων καθαρῶς εἰς τὴν αἴσθησιν αὐτῶν καὶ μόνην αὐτήν, ἔξω πάσης θεωρητικῆς γνώμης, περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Τὴν στιγμὴν αὐτήν, διατυπώνοντες τὰς ἐρωτήσεις μας εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν τρέχουσαν τῆς ἐφημεριδογραφίας, πρὸς ἀποφυγὴν οἰασδήποτε ὑποβολῆς, διατελοῦμεν εἰς ψυχρὰν ἐπιστημονικὴν οὐδετερότητα. Θέλομεν νὰ διαφωτίσωμεν μίαν ὄψιν ἀπὸ τὰς πολλὰς τοῦ ζητήματος, τὴν ὅψιν τὴν αἰσθητικὴν καὶ ψυχολογικὴν, ἣτις προκειμένου περὶ ζῶντος γλωσσικοῦ ὁργάνου εἶνε καὶ ἡ σπουδαιότερα. Οἱ γλωσσολόγοι ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἄλλων στοιχείων κάμνουν τὸ ἔργον τῶν. Ἡμεῖς κάμνομεν τὸ ἰδικόν μας. Ἡ συνεργασία ἢ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἴσως

θὰ συντελέσῃ εἰς διαλεύκανσιν ἐνὸς ζητήματος, πνιγομένου εἰς πλάνας, προλήψεις, δεισιδαιμονίας, πείσματα καὶ φανατισμούς. Οὐτε ἡμεῖς οὐτε ἐκεῖνοι θὰ διαμορφώσωμεν τὴν γλῶσσαν, οὔτε θὰ δώσωμεν τὴν ὀριστικὴν αὐτῆς τροπὴν πρὸς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν διεύθυνσιν. Πρόκειται ἀπλῶς ἀπὸ διαφόρων σημείων νὰ διευθετήσωμεν, ἐφ' ὅσον εἶνε τοῦτο δυνατόν, τὴν εὐρεῖαν κοίτην ἐπὶ τῆς ὁποίας κυλῖεται αὐθόρμητον, διὰ τῶν μεγάλων αὐτοῦ φυσικῶν καὶ ἀπαραβιάστων δυνάμεων, τὸ μέγα ρεῦμα τῆς γλώσσης.

Τὰ «Παναθηναῖα» ἐπιφυλάσσουν εἰς ἑαυτὰ τὸ δικαίωμα νὰ δημοσιεύσωσιν εἴτε πλήρεις τὰς ἀποσταλησομένας ἀπαντήσεις ἐφ' ὅσον συγκεντρῶνται αὐταὶ εἰς τὰ γραφεῖα τῶν, εἴτε ἀκριβεῖς περιλήψεις αὐτῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων εἰς εἰδικὸν ἄρθρον θάναλυσθῇ ἡ ψυχολογικὴ καὶ αἰσθητικὴ ὄψις τοῦ ζητήματος.

Διὰ τὰ «Παναθηναῖα»

Π. Νβ.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΑΘΗΝΑΙ

ΣΥΝΟΙΚΙΑ ΑΝΑΦΩΤΙΚΑ

ΤΟ ΔΕΚΔΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Ρόδα καὶ Μῆλα ὑπὸ Ψυχάρη. Τόμος Α'.

ΑΠΟ τὸ Παρίσι μᾶς ἦλθε κατ' αὐτὰς ὁ πρῶτος τόμος τῶν «Ρόδων καὶ Μήλων» τοῦ κ. Ψυχάρη. Τὸ δωάννυμον βιβλίον, περὶ τοῦ ὁποῖου ὠμλήσαμεν εἰς τὴν στήλην ταύτην πρὸ ὀλίγων μηνῶν, ἦτο ἀπλῶς ἀνυπόμονον ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ δευτέρου τόμου τῆς σειρᾶς, ὁ ὁποῖος θὰ ἐκδοθῇ ἀργότερα. Ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Ρόδα καὶ Μῆλα», καὶ εἰς δύο, ἴσως καὶ περισσοτέρους τόμους, ὁ κ. Ψυχάρης θὰ συμπεριλάβῃ ὅλα του τὰ ἔργα, — μελέτας, διηγήματα, ἐντυπώσεις, πολεμικά ἄρθρα κτλ. — σκορπισθέντα κατὰ καιροὺς εἰς περιοδικὰ κ' ἐφημερίδας. Ἄλλην σειρὰν θ' ἀποτελέσουν τὰ δραματικά του, τιτλοφορούμενα «Γιὰ τὸ Ρωμαϊκὸ Θέατρο», τῶν ὁποίων ἀγγέλλεται ἤδη ὁ δεύτερος τόμος· ἀλλ' ἐκτὸς τούτου, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ποικίλα μᾶς ὑπόσχεται ὁ κ. Ψυχάρης: ποιήματα, μικρὰ μυθιστορήματα, μεγάλα μυθιστορήματα, μεγάλην Ρωμαϊκὴν Γραμματικὴν, σύντομον Ρωμαϊκὴν Γραμματικὴν, κτλ. Δύο σελίδες τοῦ ἐξωφύλλου εἶνε γεμάται ἀπὸ ταύτας ἀναγγελίας καὶ ὥραιας ὑποσχέσεις διὰ τὸ μέλλον.

Δὲν εἰμποροῦμεν βέβαια νὰ προφητεύσωμεν τί θὰ εἶνε τὰ νέα αὐτὰ ἔργα. καὶ κατὰ πόσον θάναδείξουν τὸν ἀκούραστον ἐργάτην των μεγαλείτερον. Ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ «Ρόδα καὶ Μῆλα», εἰμποροῦμεν νὰ εἰπώμεν, ὅτι ὁ πρῶτος αὐτὸς τόμος εἶνε ἐξόχως σημαντικός, διότι περιλαμβάνει τὰ ἄριστα τῶν μέχρι τοῦδε προϊόντων τοῦ ἀνεξάντλητου ψυχαρακοῦ κήπου, τόσον ὑπὸ ἔποψιν μῆλων, δηλαδὴ ἐπιστημονικῆς οὐσίας, ὅσον καὶ ὑπὸ ἔποψιν ρόδων, δηλαδὴ ποιητικῆς ὥραιότητος. Ἄν μαζὶ μὲ τὸν τόμον δεῖθῃ καὶ τὸ ἀρχέγονον ἐκεῖνο καὶ βαρυσήμαντον ὡς νεφέλωμα μέλλοντος κόσμου «Ταξιῖδι μου», ἰδοὺ ὁ κήπος τέλειος, ἰδοὺ ὁ Ψυχάρης ὁλόκληρος. Ἡμεῖς τοῦλάχιστον θεωροῦμεν ἀκόμη τὴν «Ζούλιαν», — τὴν ὁποίαν περιέχει ὁ ἀνὰ χεῖρας τόμος, — ἀνωτέραν ἀπὸ τὸ

«Ὀνειρο τοῦ Γιαννίρη» μεθ' ὅλην τοῦ τελευταίου τὴν ἐπιβολήν, καὶ σήμερον δὲν θὰ εἴχαμεν τίποτε οὐσιώδες νᾶναιρέσωμεν ἐξ ὅσων ἐγράψαμεν περὶ τοῦ θαυμασίου ἐκείνου ψυχολογικοῦ διηγήματος εἰς τὸ «Ἄστν» πρὸ δεκαετίας. Ἀλλὰ καὶ τὰ «Ἱστορικά καὶ Γλωσσολογικά» τὰ ὁποῖα ἀνοίγουν τὸν τόμον, δὲν εἶνε ἀκριβῶς ἡ μελέτη ἐκείνη, ἡ ὁποία ἠνοιξε τὸ στάδιον τοῦ κ. Ψυχάρη, καὶ συνώψισεν ἐπιστημονικῶς ὅλην τὴν θεωρίαν, ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη κατόπι λαϊκώτερα εἰς τὸ «Ταξιῖδι»; Τί ἔγραψεν ἕως τώρα διὰ τὸ «ζήτημα» ὁ κ. Ψυχάρης, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ περιέχεται ἐν ἐμβρῶν εἰς τὴν πρώτην ἐκείνην μελέτην; Τὰ δύο αὐτὰ τεμάχια θὰ ἦσαν ἀρκετὰ νὰ χαρακτηρίσουν τὴν ἀξίαν τοῦ τόμου, ὁ ὁποῖος θησαυρίζει καὶ ἄλλα ἀκόμη πολύτιμα ἔργα: δύο διηγήματα, — τὸν «Μάγον» καὶ τὸν «Μουσαφίρη», — τὰ δροσερὰ καὶ τόσον ἰδιόρρυθμα ἐκεῖνα «Νησιώτικα Γραμματάκια», καὶ τὸ «Ἀφιέρωμα ἑστὸν Τρικούπῃ» δύο νέας σελίδας ἐφαμιλλους πρὸς τὰς παλαιάς, ὅπου χαρακτηρίζεται ὁ ἔξοχος πολιτικός μας τόσον ὥραϊα καὶ ἀληθινὰ, ὅσον βέβαια δὲν ἔγινε ποτὲ διὰ τὸν Τρικούπην. Ὅταν ἐδιάβασα τὰς δύο αὐτὰς σελίδας, ἡ μεγάλη μορφή ἐπαρουσιάσθη ἐμπρὸς μου ὁλοζώντανη, εἰς μίαν αἴγλην ἀποθεώσεως. Τί ποιητὴς ποῦ εἶνε κάποτε αὐτὸς ὁ γλωσσολόγος!

Κατὰ τὴν συνήθειάν του, ὁ κ. Ψυχάρης προτάσσει τοῦ βιβλίου του καὶ πρόλογον. Καὶ εἶνε ὁ πρόλογος ἐντελὴς πολεμικός. Ὁ κ. Ψυχάρης κτυπᾷ τώρα τὴν «μισὴ γλῶσσα» μὲ ὅσιν ὀρμὴν ἐκτύπησεν ἄλλοτε τὴν «καθαρέβουσα». Ἡ δὲ «μισὴ γλῶσσα» εἶνε ἡ γλῶσσα τῶν νέων λογογράφων καὶ τῶν ποιητῶν, οἱ ὁποῖοι, μολοντί κατὰ βάθος ψυχαρασταί, δὲν ἀκολουθοῦν αὐστηρῶς τὴν ψυχαρακὴν γραμματικὴν, ἀλλ' ἐπιτρέπουν εἰς αὐτὴν πολλὰς ἐλευθερίας, τόσον εἰς τὸ τυπικὸν μέρος ὅσον καὶ εἰς τὸ φθολογικόν. Καὶ διὰ τὸ λεξιλόγιον ἀκόμη ἔχει παράπονα ὁ κ. Ψυχάρης, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνέχεται, φαίνεται, τὸν δανεισμὸν ἐκ τοῦ ἀρχαίου θησαυροῦ, ἔστω καὶ ὑποταγμένον εἰς τοὺς ζωντανούς τύπους, ὅταν ὑπάρχουν ἀντίστοιχοι

λέξεις εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, ἢ ὅταν ἐξ αὐτῶν τῶν ζωντανῶν στοιχείων εἰμποροῦν εὐκόλως νὰ πλαστοῦν νέαι. Κ' ἐπισύρουν τὴν μὴνιν του πρὸ πάντων ὁ Παλαμᾶς καὶ ὁ Καρκαβίτσας, ὅχι διότι κάμνουν τὴν μεγαλειτέραν κατάχρησιν, ἀλλὰ διότι ἡ κατάχρησις κτυπᾷ περισσότερο εἰς τὴν κατὰ τὰλλα δημοτικωτάτην γλῶσσαν ποῦ γράφουν αὐτοί. Κ' ἐκτὸς τούτου, ἐλευθερίαι ἐκ μέρους ἐνὸς ποιητοῦ ὡς ὁ Παλαμᾶς κ' ἐνὸς διηγηματογράφου ὡς ὁ Καρκαβίτσας, εἶνε ἱκαναὶ νὰ δώσουν κάκιστον παράδειγμα καὶ νὰ ἐπιδράσουν εἰς τὸ ζήτημα ὁληθρίως. Καὶ διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ φαινόμενον τῆς μισῆς αὐτῆς γλῶσσας, ἡ ὁποία δὲν εἶνε οὔτε δημοτικὴ οὔτε καθαρεύουσα, τῆς νέας γραμματικῆς «ποῦ μήτε ἐμπρὸς λείν νὰ πάῃ μήτε πίσω, παρὰ στέκεται ἀγρόματη στὸν ἄερα», ὁ κ. Ψυχάρης τὸ ἀποδίδει ἐπιτέλους εἰς τὴν φυσικὴν τεμπελιὰν τοῦ Ρωμηοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐννοεῖ νὰ κοπιᾷ διὰ νὰ κάμῃ κάτι τέλειον, καὶ ὅλα τὰλλα τὰ θεωρεῖ ἀπλούστατα προφάσεις.

Ἡ μέθοδος τῆς ἐξηγήσεως ταύτης εἶνε ἡ εὐκολωτέρα ἀλλ' ὅχι καὶ ἡ ἀληθεστέρα. Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ἡ «τεμπελιά» παίζει κ' ἐδῶ τὸ μέρος της, τοῦλάχιστον εἰς μερικά καὶ ἀπὸ μερικούς. Ἀλλ' ἴσως ὑπάρχει καὶ βαθύτερος, οὐσιαστικώτερος λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον οἱ ψυχαρασταί μας δὲν εἶνε τοιοῦτοι ἀπ' ἀκρου εἰς ἄκρον. Ἄν δὲν με ἀπατᾷ ἡ μνήμη, πρῶτος ὁ Παλαμᾶς, ὁ ἐνθερμότερος ὑπερμαχος τῆς γλωσσικῆς θεωρίας τοῦ Ψυχάρη, διεμαρτυρήθη δι' ἐκτενοῦς ἄρθρου, δημοσιευθέντος εἰς τὴν «Ἐφημερίδα» κατὰ τῆς ἀνελευθέρας ὑποταγῆς ἐνὸς ποιητοῦ, ἐνὸς δημιουργικοῦ συγγραφέως, εἰς τὴν ἀποκλειστικῶς τὴν χημικῶς καθαρὰν δημοτικὴν γραμματικὴν, τὴν ὁποίαν ἐννοοῦσε νὰ ἐπιβάλλῃ ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Ταξιδιοῦ». Κ' ἐκτὸς τοῦ κ. Παλλῆ καὶ τοῦ κ. Ἐφταλιώτη, ἴσως δὲν ὑπάρχει σήμερον ἄλλος ψυχαραστής, ἄξιος λόγου, ἀκολουθῶν καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας τὸ σύστημα τοῦ ἀρχηγοῦ. Οὔτε ποιητῆς, οὔτε πεζογράφου, οὔτε ρήτορος, οὔτε δραματικῆς. Διὰ τὴν αἰτίαν; Τὸ εἶπαμεν χιλιάκις: διότι τὸ σύστημα αὐτὸ ἔχει τὰς ὑπερβολὰς του, καὶ κάθε ὑπερβολὴ δὲν εἶνε βέβαια ἀλήθεια. Ἄν ἔλειπεν αὐτό, ὁ κ. Ψυχάρης εἰμπορεῖ νὰ εἶνε βέβαιος, ὅτι θὰ ἠκολουθεῖτο πιστότερα ἀπὸ ὅλους τοὺς νέους, τοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ τοὺς ἐλευθέρους προλήψεων. Καὶ ἂν ἔμενεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἂν ἐξοῦσε μεταξύ μας, ἂν ἐκτὸς τῆς γλωσσικῆς σοφίας εἶχε καὶ ἀνάλογον γλωσσικὸν αἰσθημα, — θὰ ἔβλεπε καλλίτερα

τὰ πράγματα, καὶ θὰ ἐννοοῦσε διὰ ποῖον σημαντικὸν λόγον μερικά καὶ καινοτομίαι του, ἐπιστημονικῶς ἴσως ἀληθοφανεῖς, ἀποκροῦνται ἀπὸ τὸ αἶσθημα, χαρακτηρίζονται ὡς ὑπερβολαὶ καὶ δὲν εὐρίσκουν ὁπαδὸν κανένα. Ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἐκεῖ ποῦ εἶνε, τόσον δύσκολον εἶνε νὰ συμπεράνῃ, ὅτι εἶνε πλέον ἀργά, ἀμετακλήτως ἀργά, μοιραίως ἀργά, διὰ μίαν τόσῃ ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὸ γλωσσικὸν καθεστῶς; Δὲν εἶνε ἄρᾳ γε δυνατόν νὰ παραδεχθῇ καὶ νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἡ μακρά, ἡ ὑπερεκατονταετῆς χρῆσις τῆς ἐλευνῆς αὐτῆς καθαρευούσης, εἶνε ἤδη γεγονός τὸ ὁποῖον ἀδύνατον νὰ μὴν εἶχε τὰς συνεπείας του, εἶνε μία ἀλήθεια, μία πραγματικότης, ἕνας παράγων ἰσχυρός, τὸν ὁποῖον δὲν εἰμπορεῖ κανεὶς νὰποβάλλῃ πλέον, χωρὶς νὰ περιπέσῃ εἰς πλάνην καὶ ψῆδος, ἀπὸ τὴν διαμόρφωσιν τῆς φιλολογικῆς μας γλώσσης καὶ ἀπὸ πᾶσαν διδασκαλίαν περὶ αὐτῆς;

Θέλω νὰ διατυπώσω ἐδῶ ἀκόμη μίαν φωνήν, καὶ τελευταίαν, τὰς διαφορὰς, αἱ ὁποῖαι μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὸ σύστημα τοῦ κ. Ψυχάρη, ἀπὸ τὸν ἀκραϊνὴν καὶ ἄκρατον ψυχαραισμόν ἐν γένει:

Α'. — Εἰς τὸ τυπικόν: τύποι τινὲς τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ἐλάχιστοι, θὰ ὑπάρχουν ἀκόμη κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν νέαν φιλολογικὴν γλῶσσαν, ὅχι μόνον ἐφ' ὅσον δὲν εἶνε δυνατόν νᾶντικαθίστανται ἀνευ μεγάλου ἑξαφνισμοῦ καὶ ἐπαναστατήσεως τοῦ γλωσσικοῦ μας αἰσθηματος, ἀλλὰ κ' ἐφόσον ὑπάρχουν εἰς τὴν ζωντανήν, τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν, οὕτως ὥστε ἡ ἀντικατάστασις των νὰ παραβλάπῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀναπαραστάσεως: (π. χ.: ἐνὸς διαλόγου διηγήματος, ἐνὸς σκηνικοῦ ἔργου, κτλ.)

Β'. — Εἰς τὸ φωνητικόν: Λέξεις, δανεισμέναι ἐκ τῆς ἀρχαίας, δὲν πρέπει, πρὸς τὸ παρόν, νὰ ὑφίστανται κατ' ἀναλογίαν ὅλας ἐκεῖνας τὰς φωνητικὰς μεταβολὰς, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν ἤδη ἄλλαι λέξεις συνηθέστεραι καὶ πρὸ πολλοῦ χρόνου κοιναὶ εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Ἡ αὐστηρὰ ἐφαρμογὴ τῆς ἀναλογίας εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν εἶνε ἡ χειρόστη ὑπερβολή.

Γ'. — Εἰς τὸ λεξικόν: Ἐννοοῦμεν νὰ εἶνε ἐλεύθερος ὁ ποιητὴς νὰ γράφῃ κάθε λέξιν ἀδιακρίτως, τὴν ὁποίαν θὰ τῷ ὑπηγόρευε τὸ αἶσθημά του, — εἴτε ὑπάρχει εἴτε δὲν ὑπάρχει ἄλλη δημοτικωτέρα, — καὶ μὲ τὴν ἀρχαίαν της κλίσιν ἀκόμη, ἂν εἶνε ἀρχαία καὶ ἂν τῷ χρησιμεύῃ μὲ τὸν τύπον της. Ἐννοοῦμεν ἐπίσης νὰ μείνουν ἀμετάβλητοι οἱ κοινοὶ καὶ καθιε-

ρωμένοι «ὄροι», ἀρκεῖ ὅπωςδήποτε νὰ προσαρμολῶνται εἰς τὸ νέον τυπικόν.

Δ'. — Τέλος εἰς τὸ ὀρθογραφικόν : εἴμεθα ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς *ιστορικῆς* ὀρθογραφίας, ὅσον καὶ ὅπου εἶνε τοῦτο δυνατόν, ἀνευ βλάβης τῆς νέας προφορᾶς.

Ἄλλ' ὁ κ. Ψυχάρης ἰσχυρίζεται, ὅτι διαφωνοῦμεν ἀπὸ λόγους *προσωπικούς*! Μοῦ κάμνει τὴν τιμὴν νὰ μου ἀφιερῶν ἑνὶ σελίδας ἀπὸ τὸν «Πρόλογόν» του, διὰ νάντικρούση κάποιας γνώμας, τὰς ὁποίας ἐγράψα ἐσχάτως εἰς τὴν στήλην αὐτήν, καὶ εἰς μίαν του ὑποσημείωσιν κρίνει καλὸν νὰ διαφωτίσῃ τὸν ἀναγνώστην περὶ τοῦ κινήτρου τῶν ἐπικρίσεών μου, τὸ ὁποῖον κατ' αὐτὸν εἶνε ὅτι «κάποτε, — στήν Προκήρυξιν τοῦ Διαγωνισμοῦ του, — ἔτυχεν νὰ δηγηθῇ κάτι καὶ μὲνα.» Μὰ πῶς θὰ πείσω ἐπιτέλους τὸν κ. Ψυχάρην ὅτι κολακεύομαι πολὺ, ὅτι τὸ θεωρῶ τιμὴν μου μεγάλην, ὅταν μὲ ἀναφέρῃ — ἄνθρωπος ὡς αὐτός! — εἰς τὰ γραφόμενά του, εἴτε διὰ νὰ μ' ἐπαινέσῃ εἴτε διὰ νὰ με κατηγορήσῃ, καὶ ὅτι ἂν ἀκολουθοῦσα *προσωπικούς* λόγους εἰς τὴν κριτικὴν μου, ἡ ὁποία καμμίαν ἄλλην ἀξίαν δὲν ἔχει παρὰ τὴν εἰλικρίνειαν, ἔπρεπε νὰ τὸν ἐκθειάζω ἀνεπιφυλάκτως καὶ ἀνειλικρινῶς, διότι ἕως τότε μόνον καλωσύνην καὶ ἀγάπην εἶδα ἀπὸ αὐτόν; Πῶς ἀκόμη θὰ πείσω τὸν κ. Ψυχάρην, ὅτι τὸ *κάτι* ἐκεῖνο ποῦ διηγῆθη δι' ἐμὲ δὲν ἦτο καθόλου προσβλητικόν, καθόλου πειρακτικόν, ἀλλὰ μόνον *ἀνακριβές*, — πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἡμποροῦσε καὶ νὰ με θυμώσῃ, ἀφ' οὗ δὲν με ἤγγιζε ποσῶς;

Καὶ μὲ τὴν ἰδίαν ὡς πάντοτε εἰλικρίνειαν, θὰ διαβεβαιώσω τὸν φίλον μου Ψυχάρην, ὅτι δὲν μ' ἔπεισε καθόλου εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἐπιστημονικῶν ὅρων, διὰ τὸ ὁποῖον μὲ ἀντικρούει, καὶ ἐπιμένω, ὅτι τὴν λέξιν *ἐπιφάνεια* οὔτε ἡ *ἀπανωσιὰ* τοῦ κ. Πάλλη, οὔτε καμμία ἄλλη θὰ εἴμπορέσῃ ν' ἀντικαταστήσῃ διότι ἐγίνε πλέον *δημοτική*, ὅχι βέβαια ὅσον εἶνε ἡ λέξις *surface* εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ τόσον, ὥστε νὰ εἶνε *ἀδύνατος* πλέον ἡ ἀντικατάστασις. Τὸ δὲ παράδειγμα τῆς Γερμανίας, ἡ ὁποία ἀντικαθιστᾷ τὰς παλαιὰς ἐπιστημονικὰς ὁροὺς, εἰσάγουσα νέους, ἀμέσως τάχα καταληπτοὺς εἰς τὸν λαόν, εἶνε ἀτυχὲς καὶ σοφιστικόν. Διότι ἡ ἀντικατάστασις ἐκεῖ γίνεται μᾶλλον ἀπὸ λόγους *ἐθνικούς*, καὶ ὅταν ὁ Γερμανὸς σήμερον γράφει *Lautlehre* ἀντὶ *Phonetik*, ἢ *Tugendlehre* ἀντὶ *Ethik*, τὸ κάμνει ὅχι διότι αἱ νέαι λέξεις εἶνε εὐνοητότεραι ἀπὸ τὰς παλαιάς, ἀλλ' ἀπλού-

στατα διότι εἶνε *γερμανικαί*, αἱ δὲ πρῶται ἦσαν *ξέναι*.

Ὅσον διὰ τὴν μορφὴν τῶν «*προσωπικῶν*», νομίζω ὅτι ἐγὼ μᾶλλον δικαιούμαι νὰ τὴν ἀποδώσω εἰς τὸν φίλον μου Ψυχάρην. Πρὶν διατυπώσω ἀκόμη ἀντιρρήσεις κατὰ τοῦ συστήματός του, ὅταν εἴχαμεν ἀχώνευστον τὸ ζήτημα, καὶ εἴμεθα ὅλοι ὡς θαμβωμένοι ἀπὸ τὸ νέον φῶς, κ' ἐγράφαμεν μὲ τὸν τυφλὸν ἐνθουσιασμὸν νεοφωτιστῶν, καὶ ἀπεκρούαμεν ὅχι μόνον τὸν «*συμβιβασμόν*», τὸν ὁποῖον ἐπρότειναν ὁ Ροῖδης καὶ ὁ Βικέλας, ἀλλὰ καὶ τὴν λογικωτέραν ὑποχώρησιν, τότε ἡμουν κ' ἐγὼ «*critique d' une rare sagacité*», καὶ οὕτω πομπωδῶς μὲ ὀνόμαζεν ὁ κ. Ψυχάρης εἰς τὸ βιβλίον του «*Autour de la Grèce*». Ἄλλ' ἤλθαν ἔπειτα τὰ «*προσωπικά*». Τὸ πρῶτον θάμβος παρήλθε κ' ἡρξίσαμεν νὰ ξεχωρίζωμεν τὰ πράγματα καθαρώτερα, καὶ νὰ βλέπωμεν καλλίτερα ποῦ εἶνε ἡ ἀλήθεια καὶ ποῦ ἡ πλάνη καὶ ποῦ ἡ ὑπερβολή. Καὶ ὅταν φυσικὰ ἐγράψα καὶ κάποια, τὰ ὁποῖα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὐχαριστήσουν τὸν κ. Ψυχάρην, ἀπὸ τότε ὑπεβιβάσθην ἀπλῶς εἰς «*κριτικὸν μὲ κάποια κρίσιν*» (*Ρόδα καὶ Μῆλα*, σελ. 25.) Μὲ *κάποια*... ἔ, τί νὰ γίνῃ! ἀπὸ ὁλότελα...

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

«*Σήμεντρα*» ὑπὸ *Ι. Π. Ἰωαννίδου Βοσπορίτου*

Ο Ἀμλέτος δὲν θὰ εἴμποροῦσε νὰ εἰπῇ εἰς τὸν ποιητὴν τῶν «*Σημάτων*» ὅτι εἶπε πρὸς τὸν φίλον του Ὁράτιον: «*Υπάρχουν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἐπὶ τῆς γῆς πράγματα, Ὁράτιε, τὰ ὁποῖα οὔτε εἰς τὸν ὕπνον τῆς εἰδεν ἡ φιλοσοφία σου*». Διότι ὁ κ. Ἰωαννίδης τὰ εἶδεν ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα τόσα ἀκόμη. Δὲν ὑπάρχει ἡχος, φαινόμενον, χρῶμα, σχῆμα, σκιά, πλάσμα τοῦ Θεοῦ ἢ πλάσμα τοῦ Διαβόλου, τὸ ὁποῖον δὲν ἤγγισεν ὁ ποιητὴς μέσα εἰς τὸ πυκνοτυπωμένον αὐτὸ τομίδιον τῶν «*Σημάτων*». Δὲν ὑπάρχει οὐρανὸς μέχρι τοῦ ἑβδόμου τὸν ὁποῖον δὲν ἔκρουσε, δὲν ὑπάρχει βάρανρον μέχρι τῆς γεέννης τῆς κολάσεως εἰς τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ἔσκυπεν. Ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν μυριόχορδον λύραν σπανίως ἀπολύεται ἐν τούτοις μία καθαρὰ καὶ ἀπλῇ μελωδία, μία γνησία συγκίνησις, ἓνα ἀρμονικὸν μετῴρισμα. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ τομιδίου αὐτοῦ μένει κανεὶς θαμβωμένος, μὲ ἓνα βάρος ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς ἀπὸ παρατεταμένον ἀντίκρουσμα κινηματογράφου, δονουμένου ἐνο-

χλητικῶς. Ἡ καρδιά τοῦ ἀναγνώστου πάλλει κανονικῶς ὅπως καὶ πρὸ τῆς ἀναγνώσεως, ἡ σκέψις του κοιμᾶται καὶ ἡ μόνη ἀνάγκη τὴν ὁποῖαν αἰσθάνεται εἶνε ν' ἀναπαύσῃ τὰ βλέμματά του ἐπάνω εἰς ἓνα πράσινον ἀγρὸν ἢ μίαν γαλανὴν θάλασσαν. Αὐτὸ δὲν εἶνε μυστήριον, εἶνε ἀπλῶς ἓνα φαινόμενον αἰσθητικόν, τὸ ὁποῖον εἴμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ εὐκόλως. Μὲ ὅλα αὐτὰ ὁ κ. Ἰωαννίδης δὲν εἶνε ἐντελὴς ἐστεριημένος ποιητικῶν χαρισμάτων. Εὐρίσκεται πολὺ συχνὰ εἰς ποιητικὴν διάθεσιν, γνωρίζει τὴν μυστικὴν γλῶσσαν τῆς ποιήσεως καὶ τοῦ αἰσθητήματος, τὰ δάκτυλά του κινεῖται κάποτε μὲ ἑλευθερίαν καὶ χάριν ἐπάνω εἰς τὰς χορδὰς, ἔχει κάποτε πτερὰ εἰς τοὺς ὤμους του, ἀλλὰ αἱ χορδαὶ του σπάζουν ἀδιακόπως, τὰ πτερὰ του μουδιάζουν αἰωνίως καὶ ἡ ποιητικὴ του διάθεσις ὑφίσταται συνεχεῖς ἐξατμίσεις. Καὶ παρουσιάζει τὸ θέαμα ἐνὸς ἀνθρώπου ἀγωνιῶντος καὶ ἐπιμένουτος καὶ βασανιζομένου. Ἐντεῦθεν μία ἀνισότης καταπληκτικὴ εἰς τὸ ἔργον του. Οχι ἀνισότης πλέον ἀπὸ ποιήματος εἰς ποίημα, ἀλλ' ἀπὸ στροφῆς εἰς στροφὴν, ἀπὸ στίχου εἰς στίχον κάποτε. Ὑπάρχουν μέσα εἰς τὸν τόμον αὐτὸν ποιήματα ποῦ ἀρχίζουν θαυμάσια, προχωροῦν ὑποφερτὰ καὶ σπάζουν ὡς πομφόλυγες καὶ τανάπαλιν. Ἐὰν ἀπὸ μίαν καταστροφὴν τοῦ ἔργου τοῦ κ. Ἰωαννίδου σωθοῦν κατὰ τύχην οἱ καλοὶ τοῦ στίχοι καὶ αἱ καλάι τοῦ στροφαί, οἱ μεταγενέστεροι θὰ θρηνοῦν τὴν ἀπώλειαν ἐνὸς καλοῦ ποιητοῦ εἴμαι βέβαιος.

Καὶ εἶνε ἡ καλλιτέρα τύχη τὴν ὁποῖαν εἴμπορῶ νὰ εὐχηθῶ εἰς τὸν ποιητὴν τῶν «*Σημάτων*». Τοῦλάχιστον διὰ τὸν τόμον του αὐτόν.

Π. ΝΒ.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Φίλτατε κύριε Μιχαηλίδη,

Ταξινωμῶν πρὸ τινος ἀρχαῖα χειρόγραφα ἐν τῷ μικρῷ οἰκογενειακῷ μου ἀρχεῖῳ εὗρον μίαν ἰταλικὴν ἐπιστολὴν μὲ χρονολογίαν τοῦ 1833 ἀπευθυνομένην πρὸς τὸν Γεώργιον Τερτσέτην. Ἀνεγνώρισα ἀμέσως τὴν γραφὴν τοῦ Σολωμοῦ, γνωστὴν μου ἐξ ἄλλων ἰταλικῶν αὐτογράφων του. Μὲ συγκίνησιν ἀνεζήτησα τὴν ὑπογραφήν καὶ εὗρον τὰ δύο ἀρχικά D. S. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ὁμῶς ἐπέισθην ὅτι, καὶ τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ἂν ἔλειπον, ἦρκεν τὸ περιεχόμενον διὰ νὰ μὲ βεβαιώσῃ ἀδιστακτῶς.

Παραδίδω διὰ τῶν «*Παναθηναίων*» εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ πολῦτιμον εἶρημα. Πολῦτιμον διότι ἐν τῇ

ἐπιστολῇ ταύτῃ περιέχεται ὁλόκληρον πρόγραμμα καὶ ὁλόκληρος πολεμικὴ, οὐχὶ ὡς σάλπισμα πρὸς τὸν ζῶντα, ἀλλ' ὡς φιλικὴ ἐξομολόγησις καὶ φιλικὴ μομφὴ καὶ παραίνεσις. Σοῦ στέλλω τὸ ἰταλικὸν κείμενον καὶ δοκίμιον μεταφράσεως. Προσθέτω μόνον τὰς ἐξῆς ἱστορικὰς ἐξηγήσεις.

Ἡ ἐπιστολὴ εὐρέθῃ μεταξὺ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Τερτσέτη πρὸς τὸν Ἀντώνιον Μάτεσιν (1791-1875), τὸν ποιητὴν τοῦ «*Βασιλικῶ*». Τοὺς δύο τούτους ἀνδρας συνέδεον στενὴ συγγένεια καὶ φιλία καὶ κοινὸς θαυμασμός καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν Σολωμὸν καὶ τὸ ἔργον του. Ἡ ἀλληλογραφία τῶν εἶναι ὀγκωδεστάτη, διαρκοῦσα ἐπὶ μίαν σχεδὸν πεντηκονταετίαν, ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκ Ζακύνθου ἀναχωρήσεως τοῦ Τερτσέτη μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ὁ Σολωμὸς ἐπανελθὼν δι' ὀλίγας ἡμέρας ἐκ Κερκύρας εἰς Ζακύνθον κατὰ τὸ 1833 εὐρίσκετο ἐν μέσῳ τοῦ κύκλου τῶν νεανικῶν τῶν φίλων, οἵτινες τὸν ἐθεώρουν ὡς διδάσκαλον. Ἐκεῖθεν ἐγράψε πρὸς τὸν Τερτσέτην, διαμένοντα τότε ἐν Ναυπλίῳ, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην φαίνεται ὅτι κατόπιν ὁ Τερτσέτης ἐστειλε πρὸς τὸν Μάτεσιν. Τὸ ποίημα, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τῇ ἐπιστολῇ, εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ «*Φίλημα*», γραφὸν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς καθόδου τοῦ Ὁθωνος καὶ δημοσιευθὲν ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1833, τὸ ἀρχόμενον διὰ τῶν στίχων.

Ἑλλάδα μου, πατρίδα μου,
Ὡ τάφε τῶν γονεῶν μου...

Ἀλλὰ ποῖα ἄρα γε νὰ εἶναι τὰ πεζά, τὰ ὁποῖα τόσον ἐσκανδάλισαν τὸν Σολωμὸν ἐν Κερκύρᾳ; Μ' ὅλας τὰς ἐρεῖνας μου δὲν ἠδυνήθην νὰ εὕρω δημοσίευμα τοῦ Τερτσέτη πρὸ τοῦ 1833. Ἐπίσης ἀγνοῶ ποῖος εἶναι ὁ ὑπανιστόμενος C. πρὸς ὃν ἠδύνατο ἐν ἐνδεχομέναις οἰκονομικαῖς ἀνάγκαις νὰ καταφύγῃ ὁ Τερτσέτης. — Ὁ φερόμενος ὡς μάρτυς τῆς παροδικῆς ἀνεχρείας τοῦ ποιητοῦ εἶναι ὁ Ἰωάννης Γαλβάνης πατὴρ τοῦ αἰοδύμου καθηγητοῦ, εἰς ἐκ τῶν ἐγκριωτέρων ἐν Ζακύνθῳ δικηγόρων τῆς ἐποχῆς, νομίζω δὲ καὶ δικηγόρος τοῦ Σολωμοῦ ἐν τῇ πολυδουλήτῳ δίκῃ.

Ἀθήνησι, 3 Ἰανουαρίου 1903.

Ὁ σὸς

A. S. MATESSIN

Al nobile sig. dottor Giorgio Terzetti.

Zante 1 Giugno, 1833, S. V.

Ho letto. Se tu m' avessi mandato il poema prima di stamparlo — ciò farai un' altra volta — ora saremmo più liefi tuttadue e per l' intenzione dell' arte e per la forma in cui la chiedesti; e per il tutto e per le parti: ma e così com' è, sono contento: i difetti, che non sono pochi, vengono ragguagliati dalle bellezze. Quanto alle strofe 2. 6. 7. 8. 9. 10 tendi l' orecchio, Giorgio mio, e udirai da me un battere di mani — un battere di mani che non ha fine: queste strofe sono l' espressione d' un' anima serena, innocente ed armonica; ed io leggendole, conobbi che erano tue. Della lin-

gua è a dire quello che dice Michiavello di tutte le umane istituzioni; non essere cioè salute quando è corruzione, se non tornando ai principi. I maestri di Grecia tornano troppo indietro: ciò non è tornare ai principi. Io godo che si prendano le mosse dalle canzoni popolari; ma vorrei che chi si usa della lingua clefta lo facesse virtualmente, non formalmente, m' intendi? E quanto al poetare, poni mente, Giorgio mio, che è bene sì piantarsi su quelle rime, ma non è bene fermarvi: conviene alzarsi perpendicolarmente. Non so se abbia aperto bene il mio pensiero nella fretta in cui scrivo. La poesia clefta è bella ed interessante come ingenua manifestazione fatta dai clefti della vita, del loro pensare e del loro sentire. Non ha l'istesso interesse in bocca nostra: la nazione vuole da noi il tesoro della nostra intelligenza individuale vestito nazionalmente. Se fossimo insieme parlerci, credo, più chiaro. Qui m' incalzano perch' io chiuda la lettera, ma voglio rubar tempo, perchè ho qualche cosa necessaria a dirti. Questo tuo poemetto venne a tempo per darmi una consolazione, perchè vennero a turbare la mia quiete in Corfù quelle prose tue. Credo, leggendole d' aver pianto. Come mai, dicevo io? Dopo tanto tanto parlare e tanto ridere e tanto sdegnarsi si fa anch' egli della setta di coloro che uccidono la civiltà della Grecia? Tanto grande si è fatto il mare della rea usanza, che gli bolle intorno, da fargli credere che le sue sponde estreme sono proprio quelle di tutta la Grecia? Lo fa egli per bisogno? Ma quand' anche io fossi tanto povero, com' ero allor quando mi mandò a chiedere quei dieci oboli, che io non avevo — e il Galvanilo sa — che io non avevo nemmeno da potermeli levare di bocca, perchè non ricorrere al C. piuttosto che far tanto male? Solo un pensiero mi confortava: che tu ti fossi fatto uno della Sinagoga e messoti lo stesso straccio sulle spalle, dondoleggiando e cantando com' essi, per poterli poi, quando che fosse, atterarli. Parlando col Matesi gli dissi questo sospetto, ch' io an-

davo rafforzando dalla memoria del rimprovero che facevo a me con te, un giorno, della poca prudenza con cui mi posi a deridere quella lingua Babelica, prima che questa nostra facesse progressi; ed egli me lo confermò con certe parole che tu gli scrivevi in una tua. In ogni modo scrivimi netto su questo proposito e sopra cento altri; e bada scrivendo di non porti i *manichini* ma di buttar giù tutto quello che viene, come se stessimo parlando.

Non sarebbe buona cosa che tu venissi qui per qualche mese? Sarebbe, parmi, un bene per tuttadue. Io tarderei in questo caso d' andare a Corfù. — Ma qui non mi lasciano scrivere nemmeno una parola; onde non mi resta altro tempo se non per dirmi sempre.

Tuo affettuosissimo amico

P. S. Scrivi subito.

D. S.

Μετάφρασις:

Ζάκυνθος, 1 Ιουνίου 1833, π. ξ. — Έδιάβασα. "Αν μου είχες στείλη τὸ ποίημα πρὶν τὸ τυπώσης — αὐτὸ θὰ κάμης ἄλλην φορὰν — τώρα θὰ ἤμεθα πλέον εὐχαριστημένοι καὶ οἱ δύο μας, τόσον διὰ τὸ νόημα τῆς τέχνης, ὅσον καὶ διὰ τὴν μορφὴν, ὅπου τὸ ἐξήγησες. Καὶ διὰ τὸ σύνολον καὶ διὰ τὰ μέρη. Μὰ καὶ τώρα ὅπως εἶναι, μένω εὐχαριστημένος. Τὰ ἐλαττώματα, ποῦ δὲν εἶναι ὀλίγα, τὰ φθάνουν οἱ εὐμορφίαι. "Οσον διὰ τὰς στροφὰς 2, 6, 7, 8, 9, 10, ἀκροῶσαι καλά, Τζώρτζη μου — καὶ θ' ἀκούσης ἀπὸ μὲ χειροκρότημα — χειροκρότημα ποῦ δὲν ἔχει τέλος. Οἱ στροφὰς αὐτὲς εἶναι ἡ ἔκφρασις ψυχῆς γαλήνιας, ἀθώας καὶ ἁρμονικῆς καὶ ἐγὼ διαβάζοντάς τες, ἐγνώρισα πῶς ἦταν δικές σου. Διὰ τὴν γλώσσαν πηγαίνει ἐκεῖνο ποῦ λέγει ὁ Μικιαβέλλος δι' ὅλους τοὺς θεσμούς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἡ μόνη σωτηρία σὲ κάθε διαφθορὰν εἶναι ἡ ἐπιστροφή στὲς ἀρχές. Οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἑλλάδος γυρίζουν πολὺ ὀπίσω. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἐπιστροφή στὲς ἀρχές. Χαίρομαι νὰ πέρνωνται γιὰ ξεκίνημα τὰ δημοτικὰ τραγούδια, ἡθελα ὅμως ὅσοι μεταχειρίζονται τὴν κλέφτικη γλῶσσα νὰ πέρνουν εἰς τὴν οὐσίαν τῆς καὶ ὅχι τὴν μορφὴν, μ' ἐννοεῖς; Καὶ ὅσον διὰ τὴν ποίησις πρόσχε καλά, Τζώρτζη μου, ὅτι καλὸ εἶναι βέβαια νὰ θεμελιώνεται κανεὶς σ' αὐτὰ τὰ τραγούδια,

ἀλλὰ δὲν εἶναι καλὸ νὰ σταματᾷ ἐκεῖ. Πρέπει νὰ ὑψώνεται κατακόρυφα. Ἡ κλέφτικη ποίησις εἶναι εὐμορφὴ καὶ ἐνδιαφέρουσα, διότι μὲ αὐτὴν ἀνεπιτήδευτα ἐπαράστησαν οἱ κλέφτες τὴν ἰδική τους ζωὴ, τὰς ιδέας καὶ τὰ αἰσθήματα. Δὲν ἔχει τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον ἔς τὸ δικό μας στόμα. Τὸ ἔθνος ζητεῖ ἀπὸ 'μας τὸν θησανρόν τῆς διανοίας μας, τῆς ἀτομικῆς, ἐνδυμένον ἐθνικά. "Αν ἤμεθα μαζί, θὰ ὠμιλοῦσα, πιστεύω, καθαρώτερα. Ἐδῶ μὲ βιάζονται νὰ κλείσω τὸ γράμμα, ἀλλὰ θέλω νὰ κλέψω καιρόν, γιατί ἔχω ἀκόμη κάτι ἀπαραίτητο νὰ σοῦ εἰπῶ. Τὸ ποιηματάκι σου αὐτὸ ἦλθεν ἐγκαίρως νὰ μὲ παρηγορήσῃ γιατί μ' ἐτάραξαν πολὺ στὴν Κέρκυρα ἐκεῖνα τὰ πεζά σου. Πῶς λοιπόν, ἔλεγα; "Υστερ' ἀπὸ τόσα καὶ τόσα ποῦ εἶπαμε καὶ τόσο ποῦ ἐγελάσαμε καὶ τόσο ποῦ ἀγανακτήσαμε, πηγαίνει καὶ αὐτὸς μὲ τὴν φατρίαν ἐκείνων ποῦ σκοτώνουν τὸν πολιτισμὸν τῆς Ἑλλάδος; Τόσο μεγάλη ἔγινεν ἡ θάλασσα τῆς ἔνοχης συνήθειας, ὅπου βράζει γύρω του, ὥστε τὸν ἔκαμε νὰ πιστέψῃ ὅτι τὰ τελευταῖα τῆς ἀκρογιάλια κλείνουν ὅλην τὴν Ἑλλάδα; Τὸ κάμνει ἄραγε ἀπὸ ἀνάγκην; Ἄλλ' ἂν κ' ἐγὼ ἀκόμη ἤμουν τόσο πτωχός, ὅπως ἤμουν τότε ὅταν ἔστειλε καὶ μου ἐξήγησεν ἐκεῖνα τὰ ὀλίγα χρήματα, ποῦ δὲν τὰ εἶχα, — καὶ ὁ Γαλβάνης τὸ γνωρίζει — ποῦ δὲν εἶχα οὔτε ἀπὸ τὸ ψωμί μου νὰ τὰ οἰκονομήσω, γιατί δὲν κατέφευγε στὸν Κ. καλλίτερα, παρὰ νὰ κάμῃ τόσην καταστροφὴν; Μόνο μία σκέψις μὲ παρηγοροῦσε: ὅτι ἔγινες καὶ σὺ μέλος τῆς Συναγωγῆς καὶ ἔρριξες τὸ ἴδιο κουρέλι στοὺς ὤμους, κινούμενος καὶ ψάλλοντας ὅπως αὐτοί, διὰ νὰ ἡμπορέσης ὕστερα, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, νὰ τοὺς συντρίψῃς. "Ομιλῶντας μὲ τὸν Μάτεσιν τοῦ εἶπα αὐτὴν τὴν ὑποψία καὶ τὴν ἐδυνάμωσα ἐνθυμούμενος πόσο μίαν ἡμέρα κατηγοροῦσα μαζί σου τὸν ἐαυτόν μου ὅτι μὲ τόσον ὀλίγη φρονιμάδα ἤρchiσα νὰ περιγελῶ τὴν Βαβέλικην γλῶσσαν τους, πρὶν ἀκόμη προσδεύσῃ ἡ ἰδική μας. Καὶ ἐκεῖνος μου ἐβεβαίωσε τὴν ὑποψίαν, ἀπὸ μερικὰ λόγια, ποῦ τοῦ ἔγραψες εἰς ἓνα γράμμα σου. "Οπως καὶ ἂν εἶναι, γράψε μου καθαρὰ δι' αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ διὰ χίλια ἄλλα καὶ πρόσχε γράφοντας νὰ μὴ φορέσης τὰ μανιέτια, ἀλλὰ νὰ πετᾷς ἔξω ὅ,τι σοῦ ἔρχεται, σὰν νὰ συνωμιλοῦσαμε.

Δὲν θὰ ἦτο καλὸ νὰ ἐρχόσουν ἐδῶ διὰ κανένα μῆνα; Θὰ ἦτο καλὸ καὶ διὰ τοὺς δύο μας. Τότε θ' ἀνέβαλλα κ' ἐγὼ τὸ ταξίδι μου τῆς Κερκύρας. Μὰ ἐδῶ δὲν μ' ἀφίνουν νὰ

γράφω οὔτε μία λέξι. Καὶ δὲν μοῦ μένει καιρὸς παρὰ μόνον διὰ νὰ σοῦ εἰπῶ ὅτι εἶμαι πάντοτε ὁ πολυαγαπῶν σε φίλος

Δ. Σ.

ΥΓ. Γράψε ἀμέσως.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Σολωμοῦ σώζεται ἀκόμη σφραγὶς ἀπὸ ἰσπανικὸν κηρὸν, τῆς ὁποίας δίδομεν ἀνωτέρω τὸ ἀποτύπωμα.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Ἡ Miss Duncan καὶ οἱ ἑλληνικοὶ χοροί.

ΤΑ ὁρχητικά εἰδύλλια — Tanz-Idyllen — τῆς Miss Duncan εἰς τὴν Βασιλικὴν Ὀπερα, εἶναι τὸ θεατρικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν γέγονός τῆς ἡμέρας εἰς τὸ Βερολίνον. Ἐγινε καὶ γίνεται καθημερινῶς τόσος ἐνθουσιώδης περὶ αὐτῶν λόγος, ἀπεθεώθη τόσον ἡ καλλιτέχνης, ἡ γέγερθαι τόσαι συζητήσεις περὶ τοῦ νέου αὐτοῦ εἶδους τοῦ χοροῦ καὶ τῆς ἀμφιέσεως καὶ πρὸ πάντων ἐγράφησαν τόσα κατ' αὐτὰς περὶ ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος καὶ τῶν χορῶν τῆς, ὥστε ἐθεωρήσαμεν ἐπικαίρον νὰ γράψωμεν καὶ ἡμεῖς κάτι, διαφωτίζοντες τοὺς ὁμογενεῖς ἀναγνώστας. Ἀπευθύνθημεν πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Miss Isidora Duncan ἥτις πολὺ προθύμως, ἐκφράζουσα κάθε στιγμὴν τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα λατρείαν τῆς, μᾶς ἀνέπτυξε τὰς ιδέας καὶ τὸ πρόγραμμά της. — Ἀλλὰ πρῶτον ὀλίγα περὶ τῆς Miss Duncan καὶ τοῦ εἶδους τῶν χορῶν καὶ τῆς ἀμφιέσεώς της.

Κόρη φιλέλληνος καθηγητοῦ, γεννηθεῖσα εἰς Καλιφορνίαν, ἀνετράφη ὑπὸ τὴν ἐπὶ τῇ ἑλληνικῶν γραμμάτων. Καθ' ἣν ἐποχὴν εἰς ἄλλα παιδιὰ διηγοῦνται τὴν «Σταχυοπούταν» ἡ μικρὰ Δέγκαν ἤκουεν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ πατρὸς διηγήσεις ἐκ τοῦ Ὀμήρου καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ποιητῶν. Ἡ οἰκία τῶν ἡτομυσεῖον ἑλληνικῶν ἀριστουργημάτων. Ἡ πρὸς τὸν χορὸν κλίσις ἦτο ἔμφυτος εἰς τὴν μικρὰν Δέγκαν. Εἰσέχθη εἰς σχολὴν χοροῦ καὶ ἐν ἡλικίᾳ 13 ἐτῶν ἦτο ἡδὴ διδάσκαλος. Διὰ τοῦ μέσου τούτου, ἀποθανόντος τοῦ πατρὸς, ἐβόηθησεν τὴν οἰκογένειάν της. «Ἡ μητέρα μου, λέγει ἡ ἰδία, ἦτο καλὴ μουσική. Εἰς τὴν αἰθουσάν μας εἶχαμεν ἀντίτυπον τῆς «Primavera» τοῦ Botticelli. Μίαν ἡμέραν ἡ μητέρα

Μίς Δέγκαν

μου ἐν ᾧ ἔπαιζε τὸ «Ἀνοιξιάτικο τραγοῦδι» τοῦ Μένδελσον, μοῦ λέγει: Κύτταξε τὴν «Primavera». Καὶ ἐνὸςφ' ἀντήχουν οἱ θριαμβευτικοὶ τόνοι τοῦ συνθέτου μοῦ ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐκινουῦντο, ὡς νὰ ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸ πλαισίον των τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου, καὶ νὰ ἐκινουῦντο ἁρμονικὰ πρὸς τὴν μουσικὴν. Ἡ σκηνὴ θὰ μοῦ μείνῃ ἀλησιμόνητος. Ὁχοῖσα νὰ χορεύω λαμβάνουσα τὰς στάσεις τῆς εἰκόνης. Ἐκτοτε μοῦ ἦλθεν ἡ ἰδέα νὰ ἀναπαραστήσω χορεύουσα τὴν εἰκόνα αὐτήν. Ἐκτοτε ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἑλληνικῶν ἀριστουργημάτων: ἐσπούδασε εἰς Βερολίνον τέχνην καὶ φιλολογίαν. Ἡ μουσικὴ, φιλολογικὴ καὶ ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωσις τῆς ἐν γένει, εἶναι καταπληκτικαί.

Πρὸ ἡμερῶν παρουσιάσθη πρώτῃν φορὰν πρὸ τοῦ κοινοῦ τοῦ Βερολίνου. Μετὰ ἐπεξηγηματικὸν πρόλογον ὑπὸ τοῦ ἡθοποιοῦ Arndt, εἰσῆλθε καὶ ἐχόρευσε τὴν «Primavera». Καὶ ἔπειτα κατὰ σειρὰν τὴν «Εὐρυδικὴν» (Θάνατος - Ἐν τῷ Ἀδελφ. Ἐλευθέρωσις) μὲ μουσικὴν τοῦ Gluck, «Πὰν καὶ Ἡχὼ», Musette καὶ ἄλλα τινά. Ἐκάστη κίνησις, ἐκάστη κλίσις ἦτο ἐν ἀριστοῦργημα, ἀποτέλεσμα ἐπιπόνου μελέτης τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνημάτων. Δὲν ἐχόρευεν, ἐκινεῖτο ρυθμικῶς, ἐκφράζουσα διὰ τῶν ὠραίων γραμμῶν τοῦ σώματός της αἰσθητά διαφόρα, τὴν θλίψιν, τὴν χαράν, τὴν ἀπελπισίαν — μάλιστα εἰς τὸν θανμασίως ἀπο-

δοθέντα θάνατον τῆς Εὐρυδικῆς. Ἡ χάρις καὶ ἡ εὐκαμψία τῆς ἐφθάσαν τὸ τέλειον κυριολεκτικῶς.

Εἰς τὴν «Primavera» ἔφερε τὸ γνωστὸν ἔνδυμα τῶν προσώπων τοῦ ἔργου. Πόδες γυμνοί. Ὡς Εὐρυδικὴ εἶχε ποδὴν ἑλληνικὸν χιτῶνα ἐξ ἀραχνειδοῦς ὑφάσματος, ἐπιτρέποντος νὰ φαίνωνται ὁλόκληροι αἱ θανμασίαι τοῦ σώματος τῆς γραμμαί. Εἰς τὸ «Πὰν καὶ Ἡχὼ» τὸ ἔνδυμά της ἀπετέλει κοντὸς — ἄνωθεν τῶν γονάτων — χιτῶν ἐρυθροῦ χρώματος· ὑπ' αὐτὸν ἦτο τὸ σῶμα γυμνόν. Οὐδ' αὐτοὶ ὅμως οἱ αὐστηρότεροι ἐτόλμησαν νὰ τὴν κατακρίνουν. Μήπως δὲν ἐχόρευεν εἰς τὸ κάποτε ὑπὲρ τὰ ὅρια αὐστηρὸν Βασίλ. Θέατρον; Μήπως αἱ κολοσσιαῖαι τιμαὶ ἐπέτρεπον εἰς τὸ κοινόν, τὸ ἀντιλαμβανόμενον ἄλλως ἢ καλλιτεχνικῶς τὴν γυμνότητα, νὰ παρευρεθῇ;

Τὸ γραφεῖον τῆς ὅπου μᾶς ἐδέχθη εἶναι βωμὸς ἀφιερωμένος εἰς τὴν ὀρχησιν καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Ὅλα τὰ ἑλληνικὰ ἀριστουργήματα εὐρίσκονται εἰς αὐτό. «Ἀφ' ἧς ἡμέρας εἶδα τὴν «Primavera» ἐσκέφθην νὰ ἰδρῶσω νέον εἶδος χοροῦ ἀπλοῦ καὶ φυσικοῦ ὅπως ὁ χορὸς τῶν παιδιῶν. Φυσικότης, τελεία ἁρμονικὴ κίνησις. Ὅπου καὶ ἂν παρατηρήσῃ τις, εἰς τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν, πανταχοῦ βασιλεύει ἁρμονία τῆς κινήσεως: τὰ σύννεφα ὅπως διασχίζουν τὸν οὐρανόν, τὸ κίνημα τῶν δένδρων εἰς τὰ δάση, ἡ κύμανσις τῆς θαλάσσης, εἶναι ἡ ἁρμονικὴ κίνησις τῆς φύσεως ἀπὸ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ διδασθῶμεν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ μιμηθῶμεν. Ζητῶ νὰ ἀποδώσω χορεύουσα τὴν ὠραιότητα τῶν ἀγνωστῶν — καθαρωτέρων — γραμμῶν, ἡτις μᾶς ἐνθουσιάζει εἰς τὰ ἀγάλματα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος: νὰ δώσω ζωὴν εἰς τὴν ὠραιότητα τοῦ ἀπέδωσεν ἐν ἀκινήτῳ μορφῇ (Form) ἡ δημιουργικὴ δύναμις τοῦ καλλιτέχνου· θέλω νὰ ἀναπαραστήσω τῶν μεγάλων τεχνιτῶν τὰ ἔργα, θέλω νὰ τὰ ζωντανέψω. Καὶ πρὸς τοῦτο ἐστράφην πρὸς τὴν Ἑλλάδα σας· οἱ Ἕλληνες εἶχον ἐννοήσει ποῦ καὶ τί τὸ ὠραῖον ἐν τῇ φύσει καὶ τοῦτο ἀπέδιδον· τί ἄλλο οἱ χοροὶ, τὰ ἔργα των, παρὰ μίμησις, προσπάθεια τελείας ἀποδόσεως τῶν ὠραίων τῆς φύσεως γραμμῶν; Μᾶς ἔδειξε τότε χαλκοῦν ἀγάλματιον Σατύρου χορεύοντος. Λάβετε αὐτόν, λέγει, καὶ φαντασθῆτε τὸν ἐπὶ τῶν κυμάτων, εἰς δάσος κλονούμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, εἰς ἔρημον λουομένην ὑπὸ τῶν καθέτων τοῦ ἡλίου ἀκτίνων καὶ θὰ ἴδετε ὅτι ὑπάρχει ἁρμονία μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν κυμάτων τῶν γραμ-

μῶν τῶν ἡσυχῶς κινουμένων δένδρων, τῶν εὐθειῶν τῆς ἐρήμου. Φαντασθῆτε τώρα χορεύτριαν τῶν ἡμερῶν μας μὲ τὴν περιβολὴν αὐτῆς, φαντασθῆτε καὶ αὐτὴν ἐπὶ τῶν κυμάτων, εἰς τὸ δάσος, εἰς τὴν ἔρημον· ὁποία δυσἁρμονία πρὸς πᾶν ὠραῖον, πρὸς πᾶσαν φυσικὴν γραμμὴν! Ὁ Σίγκφρηδ Βάγνερ μοῦ ἔλεγε πρὸ μηνός: ὁ χορὸς σας εἶναι ὁ ἰδανικὸς χορὸς ὅπως τὸν ἐσκέφθη ὁ πατήρ μου· ἔλθετε τὴν ἀνοιξὶν εἰς τὸ Μπαϊρόιτ καὶ χορεύσατε τὴν μουσικὴν του, χορεύσατε εἰς τὸν Πάρσιφελ, ὅπως σεῖς τὸ ἀντιλαμβάνεσθε, ὅπως θέλετε. «Θὰ ὑπάγω φέτος στὸ Μπαϊρόιτ. Τὸ ἰδεῶδες μου εἶναι νὰ καταρτίσω ἰδικόν μου μπαλέτο μὲ μαθητριάς ἰδικάς μου καὶ νὰ ἔλθω ἔπειτα νὰ χορεύσω διὰ πρώτην φορὰν εἰς ἀρχαῖον τι θέατρον τῆς Ἑλλάδος. Προσεχῶς θὰ ἀνοίξω σχολὴν, θὰ κτίσω οἶκον καθαρῶς ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ καὶ θὰ τὸν διακοσμήσω μὲ πᾶν γνωστὸν ἀριστοῦργημα. Πανταχοῦ τὸ ὠραῖον, τὸ φυσικόν, τὸ γυμνόν. Θὰ προσλάβω κορίτσια 4 ἔτων καὶ θὰ τὰ ἀναθρέψω ἐκεῖ μέσα· πολὺ πρῶτ' ἢ ἐγείρονται καὶ ἐνωρίς θὰ κοιμῶνται· δύο μόνον ὥρας θὰ χορεύουν κάθε ἀπόγευμα ὅπως θέλει ἕκαστον· χωρὶς κανόνας· θὰ τὰ διδάξω ἑλληνικά, ἑλληνικὴν φιλολογίαν, φιλοσοφίαν, ποίησιν καὶ μουσικὴν. Μετὰ 18 ἔτη θὰ ἐξέλθουν ἀπὸ ἐκεῖ καλλιτέχνιδες τῆς ὀρχήσεως· αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ μπαλέτο μου. Αὐτὸ εἶναι τὸ ὄνειρόν μου. Θὰ ἔλθω ὅμως εἰς τὴν Ἑλλάδα μόλις δυνηθῶ ὡς ἀπλοῦς προσκυνητῆς· εἶναι πάντοτε ἡ ἐπιθυμία μου νὰ ἔλθω νὰ προσκυνήσω τὰ ἁθάνата μνημεῖα σας, νὰ τολμήσω νὰ ἐμπνευσθῶ ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα».

Εἰς τὴν προσεχῇ τῆς παράστασιν θὰ χορεύσῃ διάφορα ἔργα τοῦ Chopin (Nocturne, Polonaise, καὶ ἄλλα). Ἡ δεσποινὶς Δέγκαν ἔχει τὸ ἐξωτερικὸν τῆς «American Girl»· τὸ ἐκφραστικώτατον πρόσωπόν της μὲ τὴν θανμασίως λεπτὴν καμπύλην τοῦ τραχήλου, ὑπερφυμίζει τὰ σχεδιάσματα τοῦ Gibson. Εἶναι πλουσιωτάτη, κατοικοῦσα εἰς τὴν ἀριστοκρατικωτέραν τοῦ Βερολίνου ὁδὸν μὲ τὴν μητέρα καὶ ἀδελφὴν της.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

ΔΕΝ ὑπάρχει θεσμὸς μᾶλλον ἀντιστρατευόμενος πρὸς τὴν λογικὴν, ὅσον ἡ διάταξις τῶν πλείστων συνταγματικῶν πολιτευμάτων, καθ' ἣν μόνῃ ἡ Βουλὴ εἶναι ἀρμοδία νὰ ἐξε-

λέγη τὰ εἰσιτήρια τῶν μελῶν αὐτῆς. Ἰδίως ὅταν ἡ διάταξις ἐφαρμόζεται κατὰ τὸν πρῶτον καταρτισμὸν τοῦ σώματος. Οἱ ἀνακηρυχθέντες βουλευταὶ ὑπὸ τῆς ἐφορευτικῆς τῶν ἐκλογῶν ἐξουσίας οὐδὲν ἄλλο ἔχουσιν ὑπὲρ αὐτῶν ἢ τὰ ἐξωτερικὰ φαίνόμενα. Καὶ ἂν ἀκόμη τὰ πρακτικὰ τῆς διαλογῆς εἶναι προϊόντα βίας, νοθείας ἢ ψευδοῦς πιστοποιήσεως, ἡ ἀνακηρύττουσα δικαστικὴ ἀρχὴ δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν γεγονότων τούτων. Καὶ οὕτω φθάνομεν εἰς τὸ ἀτοπον νὰ δικάζωσι τὰς ἐκλογὰς τῶν συναδελφῶν των πρόσωπα, ἅτινα πᾶν ἄλλο εἰσὶ πολλάκις παρὰ γνήσιοι ἀντιπρόσωποι τῆς λαϊκῆς πλειοψηφίας.

Παραλογώτερον δὲ καθιστᾷ τὸν θεσμὸν ὁ παρ' ἡμῖν ἰσχύων κανονισμός, καθ' ὃν οὐχὶ ἡ ἄγνωστος σύμπτωσις, ἀλλ' ἡ ἀλφαριθμητικὴ τάξις τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπαρχίας κανονίζει τὴν σειρὰν τῶν ἐξελέγξεων. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο οἱ ὑπόδιχοι τῶν ὑστέρων κατὰ σειρὰν ἐπαρχιῶν ἔχουσιν ἄνευ οὐσιαστικοῦ λόγου τὸ πλεονέκτημα νὰ κρίνωσι καὶ ἐκλέγωσι τοὺς ἰδίους ἐκαστοτε τὴν σειρὰν τῆς ἐξελέγξεως δι' ἐκάστην ἐπαρχίαν, τὸ ἄγνωστον τῆς τύχης ἥθελεν ἴσως καθιστᾷ ἐπιφυλακτικωτέρους τοὺς κρίνοντας. Οὕτω προχθές ἡ αἴξ, τὸ ἀδηφάγον μηρυκαστικόν, τὸ σφηνωθὲν ὡς πρῶτον συνθετικὸν εἰς τὸ ὄνομα δύο ἐπαρχιῶν, ἀνέγραψεν εἰς τὸν κατάλογον τῶν θυμάτων της μεταξὺ τῶν δενδρυλλίων καὶ τῶν ἀμπέλων δύο ἀτυχεῖς βουλευτάς.

Τὸ μέγιστον ὅμως τῶν ἀτόπων τοῦ συστήματος ἐγκτεῖται εἰς τὴν κατάχρησιν τῆς ψήφου, πρὸς τὴν ὁποίαν παρασύρει τὰς κοινοβουλευτικὰς πλειοψηφίας ὁ κομματικὸς ἀνταγωνισμός. Ἀληθὲς κατὰ τοὺς διδασκάλους τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου ἡ Βουλὴ ἐπὶ τῆς ἐξελέγξεως τῶν εἰσιτηρίων ἐκτελεῖ δικαστικὰ καθήκοντα. Οὕτως εὐρέθῃ ἡ διέξοδος τοῦ ἀδιεξόδου. Ὁραῖος εὐφημισμός, ἀπὸ ἐκείνους μὲ τοὺς ὁποίους παρηγοροῦνται οἱ θεωρητικοὶ καὶ ἱκανοποιῶνται οἱ ἀπλοῦστεροι. Καὶ σώζονται τὰ προσχήματα. Κατ' οὐσίαν ὅμως αἱ πλειοψηφαὶ οὐδέποτε λησιμονοῦσιν ὅτι τὰ κοινοβούλια εἶναι σώματα πολιτικά. Ἡ ἐπιβολὴ τῆς γνώμης των δύναται νὰ γίνῃ μόνον διὰ τῶν ἀριθμῶν καὶ διὰ τοῦτο αἱ δικαστικαὶ πεποιθήσεις ὑποχωροῦσιν ἐνώπιον τῶν ἀριθμητικῶν ὑπολογισμῶν.

Καὶ ὅμως ὁ θεσμὸς οὗτος εἶναι ἀδυσώπητος ἀνάγκη. Ἐὰν τὰ βουλευτικά εἰσιτήρια ἐξηλέγχοντο ὑπὸ ἄλλου σώματος ἐκτὸς τοῦ κοινο-

βουλίου, τότε η πολιτική δύναμις θα μετετίθετο εις τὸ δικαστικὸν ἔκεινο σῶμα. Καὶ τοῦτο θὰ ἡδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπικίνδυνον ὄπλον εἰς χεῖρας κακοπίστου ἐξουσίας ἐναντίον τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν. Μόνον ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ ἀπεριόριστος πρὸς τοὺς ἀνωτέρους δικαστὰς ἐκτίμησις, εἶδομεν τὸ Κοινοβούλιον ἐγκαταλείπον ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας τὰ ἐλεγκτικά του δικαιώματα εἰς τὴν δικαστικὴν ἀρχήν. Ἐκεῖ δυνάμει τῶν συνδυασμένων νόμων τοῦ 1868 καὶ 1879 τὸ κύρος τῶν ἐκλογῶν δικάζεται ὑπὸ δύο δικαστῶν τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου τοῦ Λονδίνου καὶ ἡ ἐκλογὴ ἀκυροῦται μόνον ἂν συμφωνήσωσιν ἀμφοτέρω οἱ κριταί. Εἰς τὰ ἡπειρωτικὰ κράτη δὲν ὑπάρχει τόση πεποίθησις πρὸς τοὺς δικαστὰς. Καὶ διὰ τοῦτο μόνος ρυθμιστὴς καὶ ἐπόπτης τῶν κοινοβουλευτικῶν παρεκτροπῶν μένει ἡ κοινὴ γνώμη καὶ ὁ ἀνώτατος ἄρχων, ὁ δυνάμενος νὰ διαλύσῃ τὸ παρεκτρεπόμενον σῶμα.

Παρ' ἡμῖν τὸ σύστημα τῆς προγραφῆς τῶν ἀντιθέτων διὰ τῆς ἀκυρώσεως τῶν ἐκλογῶν ἀριθμεῖ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν μὲ τὸν συνταγματικὸν βίον τῆς Ἑλλάδος. Εἰσηγητὴς καὶ ἐγκαινιστὴς αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Κωλέττης εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης βουλευτικῆς περιόδου τοῦ 1844. Τὴν προεδρίαν τῆς κυβερνήσεως κατείχεν ὁ Μαυροκορδάτος. Τὸ γαλλικὸν κόμμα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κωλέττη ὑπερίσχυεν εἰς τὰς ἐκλογάς, καὶ πρὶν τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς ὁ Μαυροκορδάτος, ἐφαρμοζὼν πρῶτος τὸ ἀξίωμα τῆς δεδηλωμένης, κατέθηκε τὴν ἀρχήν. Κατὰ τὴν ἐξέλεξιν τῶν ἐκλογῶν ἡ πλειοψηφία, ἡγουμένου τοῦ Κωλέττη, ὑπῆρξεν ἀκόρεστος. Ἐκυρώθησαν πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐκλογαί, καθ' ἃς ἐπέτυχον ἀντίθετοι. Δὲν ἐφείσθησαν οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Μαυροκορδάτου, ἀρχηγοῦ τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἀκυρώσαντες τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ οὐχὶ ἅπαξ, ἀλλὰ τετράκις, διότι εἶχεν ἐπιτύχει εἰς τέσσαρας συγχρόνως ἐπαρχίας.

Αἱ κατόπιν βουλαὶ τῆς πρώτης δυναστείας δὲν εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπαναλάβωσι τὸ πείραμα. Αἱ κυβερνήσεις τοῦ Ὁθωνοῦ ἤρχοντο πάντοτε πλειοψηφοῦσαι διὰ τῶν γνωστῶν μεθόδων τῶν ἐπεμβάσεων. Οἱ βουλευταὶ διωρίζοντο, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ αἱ βουλαὶ ἦσαν πειθίηνιοι πρὸς τὰς κυβερνήσεις αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅταν ἀπὸ τῆς Μεταπολιτεύσεως ἤρχισε πάλιν ὁ συνταγματικὸς βίος, ἐτέθη πολλάκις εἰς ἐνέργειαν ἡ μέθοδος τῶν ἀκυρώσεων.

Κατὰ τὰς τελευταίας βουλευτικὰς περιόδους

ἡ ἀριθμητικὴ διαφορὰ τῶν δύο κομμάτων ἦτο τόσον μεγάλη ὥστε δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη τῶν προγραφῶν. Ἡ ἀπεριόριστος ἐπαύξησης τοῦ ἀριθμοῦ γεννᾷ εἰς τὰ κόμματα τὸν κίνδυνον τῆς ὑπερτροφίας. Καὶ διὰ τοῦτο αἱ ἐκλογαὶ πᾶσαι ἐπεκυροῦντο ἀπνευστεῖ. Μόνον εἰς τὴν παρῶσαν περίοδον ἐγένετο μία μικρὰ ἀναδρομὴ πρὸς τὸ παρελθὸν συμφώνως πρὸς τοὺς ἄλλοτε λεχθέντας φυσικοὺς περὶ ἐξελίξεως νόμους. Καὶ ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ εἶδομεν ἄρκετὰς παλινωδίας καὶ ἠκούσαμεν πολλὰ παράδοξα.

Οὕτω βουλευτὴς τις ἐδήλωσεν ὅτι εἶνε κατ' ἀρχὴν ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς ἀνηλίκους, ἀλλὰ ψηφίζει κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς πρὸς τιμωρίαν τοῦ ἐκλεχθέντος, διότι προσήχθησαν τῇ ἐμπνεύσει του πλαστὰ πιστοποιητικά. Ἡ λογικὴ αὐτὴ εἶνε ὀλίγον δυσνόητος. Ἡ πλειοψηφία ζητοῦσα τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ νόμου. Ὅταν ὁ συνταγματικὸς χάρτης κλείῃ εἰς τὸν ἀνήλικον τὴν θύραν, ἡ βουλή δὲν δύναται νὰ τὴν ἀνοίξῃ εἰμὴ καταπατοῦσα τὸ πολίτευμα. Τὰ προσχήματα σώζονται μόνον ὅταν οἱ δικάζοντες βουλευταὶ δηλώσωσιν ὅτι δὲν ἐπείσθησαν ἐκ τῶν ἐγγράφων περὶ τῆς ἀληθοῦς ἡλικίας. Ἀλλὰ τὸ δῶρον τῆς ἐπιεικειᾶς δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν συνταγματικὸν σάκκον.

Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ συλλογισμοῦ εἶναι ἀκόμη ἀσθενέστερον. Οἱ συντάσσοντες πλαστὰ πιστοποιητικά ὑπόκεινται εἰς τὸν ποινικὸν νόμον καὶ ὁ βουλευτὴς, ὁ πειθόμενος περὶ τούτου, πρέπει νὰ ἐλέγξῃ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, διότι δὲν ἐτελήθη ἐγκαίρως. Δὲν δικαιούται ὅμως νὰ δικάσῃ αὐτός, πολὺ δ' ἦττον νὰ θεωρήσῃ ὡς ποινὴν ἐπιβαλλομένην εἰς τοὺς πλαστογράφους τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐκλογῆς. Ἡ ἐκλογὴ δὲν ἀφορᾷ μόνον τὸν ἐκλεχθέντα καὶ τοὺς ὑπερασπιστάς του, ἀλλὰ κυρίως τὴν ἐπαρχίαν, ἥτις τὸν ἐξέλεξεν ὡς ἀντιπρόσωπον.

Ὅλη ἡ συζήτησις ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς Αἰγιάλειας ἀπέδειξεν ὅτι ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς καταστρατηγήσεως τοῦ πολιτεύματος ἐν κακὸν προηγούμενον, τὸ ὁποῖον ἡ ἀντιπολίτευσις ἠθέλησε ν' ἀνακηρύξῃ ὡς ὑποκαταστήσαν τὸ ρηθὲν γράμμα τοῦ συντάγματος. Καὶ διὰ τούτου εὐρέθη εἰς θέσιν ἐντελῶς ψευδῆ. Καὶ τὰ προσχήματα καὶ τὸ πολιτικὸν συμφέρον ἐπέβαλλον εἰς τὴν μειοψηφίαν νὰ καταργήσῃ τὸ προηγούμενον δι' ὁμοθυμίου ἀποφάσεως τοῦ σώματος, νὰ ἀφυπνίσῃ οὕτω τὸ κοιμηθὲν ἄρθρον καὶ νὰ ζητήσῃ κατόπιν τὴν ἐφαρμογὴν του

ἐπὶ τῶν λοιπῶν κάτω τῆς νομίμου ἡλικίας βουλευτῶν, ὧν οἱ πλείστοι μάλιστα ἀνήκουσιν εἰς τὴν πλειοψηφίαν. Οὕτως αὐτὴ μὲν ἤθελε παραστή φρουρὸς τοῦ πολιτεύματος, τὴν δὲ πλειοψηφίαν ἤθελε στενοχωρήσῃ εἰς τὸ ὀλισθηρὸν ἔδαφος τῆς παλινωδίας. Ἀντὶ τούτου προὔτιμισε νὰ τὸ κρατήσῃ δι' ἑαυτήν, ζητοῦσα κατ' οὐσίαν τὴν ἀπάλειψιν ἐνὸς ἄρθρου ἀπὸ τοῦ κείμενου τοῦ καταστατικοῦ νόμου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΑἰΓΑΙΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Εἰς τὸ γαλλικὸν περιοδικὸν «Παρισινὴ Ἐπιθεώρησις» ἡ κυρία Ἰουδίθ Γκωτιέ δημοσιεύει ὑπὸ τὸν τίτλον «Δευτέρα σειρά τοῦ περιδεοῦ» ἀμνηστικὰς ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ Θεοφίλου Γκωτιέ καὶ ὅλων τῶν ἐσχόντων ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῆς ἐποχῆς του, οἱ ὅποιοι συνήρχοντο τακτικὰ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ποιητοῦ. Τὰ ἴδια πρόσωπα μᾶς τὰ παρουσιάζουν οἱ Γκογκοὺρ εἰς τὸ «Ἡμερολόγιον» τὸν μὲ τὴν πιστὴν ἀντιγραφὴν φωτογράφου μέχρι τῶν ἐλαχίστων καὶ ὀλιγώτερον ἐνδιαφερουσῶν ἰσως λεπτομερειῶν. Ἐν εἶδος συμπλήρωμα τοῦ Ἡμερολογίου αὐτοῦ τῶν Γκογκοὺρ, οἱ ὅποιοι ἐβλεπον ἀπὸ ἐν μόνον μέρος, τὸ στενὸς ρεαλιστικόν, ὡς νὰ ἐξέλεγον ἐπιτηδες τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκείνα ποῦ παρεῖχον ὕλην πρὸς σάτυραν. Τὸ βιβλίον τῆς κυρίας Γκωτιέ στρέφει ἄλλην σελίδα τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν χρωματίζει ὁ ρομαντικὸς χαρακτὴρ τοῦ Γκωτιέ μὲ τὴν ποιητικὴν φύσιν του, τὸν ἐνθουσιασμόν του, τὰς ἀτομικὰς του ιδέας.

Εἶναι περίεργος ἡ σελὶς ὅπου ὁ Γκωτιέ ἐρωτᾷ τὴν κόρην του πῶς τῆς φαίνονται οἱ Γκογκοὺρ. «Ὅταν εἶναι παρόντες, τοὺς βλέπω εὐχαρίστως. Ἀπαντᾷ ἐκείνη, ὅ,τι λέγουν μ' ἐνδιαφέρει πολὺ καὶ ὅμως μὲ στενοχωρεῖ ἡ παρουσία των· νομίζω πῶς εἶμαι στὸ σχολεῖο, ὅτι πρέπει νὰ φυλάττωμαι ἀπὸ τοῦ νὰ εἰπῶ καμμιὰν ἀνοησίαν».

«Καταλαβαίνω, λέγει ὁ Γκωτιέ, αἰσθάνομαι σχεδὸν τὸ ἴδιο καὶ ἐγώ. Μὲ ὅλον τὸ θέλητρον τῆς ὀμιλίας των, κάτι διαφαίνεται ὅτι τοὺς ἀπασχολεῖ. Κάτι ζητοῦν. Δὲν μιλοῦν, ὅπως ἐγώ, ἀπὸ εὐχαρίστησιν ἀλλ' ἀπὸ περιέργειαν νὰ σπουδάσουν, νὰ μάθουν. Ἐξαφνὰ αἰσθάνομαι ἀνήσυχος καὶ δὲν τολμῶ νὰ ξανοιχθῶ. Δὲν ἠμπορῶ νὰ μιλήσω ἐλεύθερα ὅταν σκέπτομαι ὅτι μιλῶ διὰ τοὺς ἀπογόνους. Λαμβάνω ἓνα ὕφος ψεύτικο ὅπως ἐμπρὸς στὴ φωτογραφικὴ μηχανή. Κι' ἂν μοῦ ξεφύγῃ καμμιὰ χονδρὴ λέξις, ἀμέσως τὴν σημειώω διὰ νὰ τὴν ἐπαναλάβω ἐξωγυμμένην, χωρὶς μὲ αὐτὴν τὴν πρόθεσιν ἐν τούτοις. Εἶναι κίνδυνος νὰ φανῇ κανεὶς εἰς τοὺς ἐπερχομένους ἄλλος ἀντ' ἄλλου, διότι τίποτε δὲν παραμορφώνει ἐνίοτε ὅσον ἡ φωτογραφία. Μοῦ κáινουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι διαρκῶς κάτι σημειώω. Καὶ ὅταν δὲν τοὺς βλέπῃ κανεὶς, εἶμαι βέβαιος ὅτι γράφουν ἐπάνω εἰς τὰ μανικέτια των».

Καὶ ὅταν ὁ Γκωτιέ ἐρωτᾷ τὴν κόρην του τί σκέπτεται περὶ τοῦ ταλάντου τῶν δύο ἀδελφῶν, ἐκείνη ἀπαντᾷ:

— Τὸ ὕψος αὐτὸ τὸ τόσῳ νέον καὶ τόσῳ πολὺπλοκον, κινεῖ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον μου ἀλλὰ καὶ μὲ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα. Αἱ λέξεις μὲ σταματοῦν παραπολύ· τὰς παρατηρῶ καὶ λησμονῶ τὶ

διαβάξω· ἔπειτα τῆς περισσότερες φορὲς μιλοῦν δι' ἀσημαντὰ πράγματα. Αἱ περιγραφαὶ εἶναι τέλει ἀλλὰ τὰ περιγραφόμενα μέρη ἀσχημα καὶ κουραστικά. Τὰ πρόσωπα εἶναι καταπληκτικῶς ἀληθινὰ ἀλλὰ ὅχι καὶ ἐνδιαφέροντα νὰ τὰ γνωρίσῃς· θὰ τὰ ἀπέφευγες σὰν τὴν πανώλη ἂν εἶχες τὴν ἀτυχίαν νὰ τὰ συναντήσῃς.

— Ἴσως ἐξογκῶνεις ὀλίγον τὰ πράγματα, ἀπαντᾷ ὁ Γκωτιέ, ὑπάρχει ὅμως κάτι πολὺ ἀκριβὲς εἰς τὴν παρατήρησίν σου· ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ ἐπιμελημένου ὕψους καὶ τῆς κοινότητος τοῦ θέματος. Περιελείουν μέσα εἰς πολὺτίμον καὶ λεπτοφυγμένον μέταλλον βότσαλα καὶ κοχλίδια. Δὲν διαλέγουν τὰ σπάνια καὶ ἄξια ν' ἀναγραφῶν φοβοῦνται μὴ ἐξωραίσουν τὴν ζωὴν καὶ κατορθώνουν κάποτε νὰ εἶναι βαρετοὶ ὅπως αὐτὴ. Αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει τοῦ νὰ εἶναι ἀξιαγάπητοι καὶ νὰ ἔχουν παλὺ ταλάντον. Ἐκ περισσοῦ εἶναι ἄνθρωποι εὐτυχεῖς. Τοὺς θαυμάζω, τοὺς ἀγαπῶ καὶ τοὺς ζηλεύω μέχρι ταπεινότητος.

— Τοὺς ζηλεύεις; Γιατί;

— Γιατί; Ἐργάζονται σὰν σκλάβοι, σὰν κατάδικοι, σὰν βενεδικτῖνοι. Δημιουργοὺν δυσκολίας ἀνυπερβλήτους, τὰς ὁποίας νικοῦν, καὶ δὲν ἀναπαύονται οὔτε μίαν ἡμέραν. Ἐργάζονται ὅπως αὐτοὶ ἐννοοῦν, ἐπὶ τῶν θεμάτων ποῦ τοὺς ἀρέσουν, χωρὶς τίποτε νὰ τοὺς ἀναγκάζῃ εἰς τοῦτο ἢ νὰ τοὺς ἀνακόπη. Εἶναι ἀνεξάρητοι καὶ δὲν ἐργάζονται διὰ νὰ ζήσουν. Ἀ, ναί, τοὺς ζηλεύω μέσα ἀπ' τὴν ψυχὴ μου. Ἀλλ' ἀρκετὰ ἐφλυάρησα. Ἐγώ, ποῦ δὲν εἶμαι σὰν αὐτοὺς, καὶ ποῦ θὰ προτιμοῦσα αὐτὴν τὴν στιγμή νὰ γράψω ἓνα σοννέτο, πηγαίνω στὸ δάσος, νὰ κόψω ξύλα.

Ο. Α. ΜΠΡΙΣΣΟΝ δημοσιεύει εἰς τὸν «Χρόνον» τῶν Παρισίων διαφόρους λεπτομερείας τῆς νεότητος τοῦ Σαρσέ. «Ὅλα, ὁ χαρακτὴρ, τὸ πνεῦμα του, ἡ φιλεργία, ἡ αἰσιοδοξία, ἡ ἀφέλειά του, ἀπαράλλακτα ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας του. Τὰς λεπτομερείας αὐτὰς τῆς ζωῆς τοῦ ἀποκαλύπτει ὁ κ. Μπρισσὸν ἀπὸ ἀνεκδότους ἐπιστολάς τοῦ γάλλου κριτικοῦ, ὅτε ἦτο εἰς τὸ σχολεῖον. Ἀπὸ τὰς 5 τὸ πρωῒ, χεῖμῶνα καὶ καλοκαίρι, ἤρχιζαν τὰ μαθήματα ἕως τὰς 10 τὸ βράδυ μ' ἐλάχιστα διαλείμματα, μόλις διὰ νὰ γευματίουν. Μὲ ὅλην αὐτὴν τὴν καταπόνησιν ὁ μικρὸς Σαρσέ ἐκφορᾷ τὴν χαρὰν του ἀφηγούμενος τὰ κατ' αὐτόν. Καὶ αὐτὴ ἡ τροφὴ τοῦ σχολείου τὸν εὐχαρίστει. «Τὴν Παρασκευὴν, μᾶς ἔδωκαν δεύτερον φαγητόν ἀπὸ μίαν σαρδέλα· τὴν ἀπῆλυσαν μὴ χαρὰ. Τὴν Κυριακὴν μᾶς δίδουν πάντοτε καὶ ἓνα μικρὸ λουκάνικο. Τὸ βράδυ εἶχαμεν ἓνα ἑξοχὸν γεῦμα· ποῦλι μὲ μία σάλτσα, ποῦ δὲν θυμοῦμαι πῶς τὴν λέγουν, καὶ φασουλάρια μὲ λάδι καὶ ξεῖδι».

Τὰ φορέματά του προκατακλυσμαῖα, εἶναι κομμένα ἀπὸ τὰ φορέματα τοῦ πατρὸς του ἀπὸ μίαν ἐπαρχικὴν ράπτειαν. Ὁ διδάσκαλός του, χάριν τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ σχολείου, προσκαλεῖ ἓνα ράπτην ἀλλ' ἡ ἀλλαγὴ δὲν ἀρέσει εἰς τὸν μικρὸν Σαρσέ. «Δὲν ἔχω ἀνάγκην ἀπὸ τίποτε, γράφει. Τὶ βαρετὸς ποῦ εἶναι ὁ ράπτης! Ὅλο τοῦ συρμοῦ θέλει νὰ μοῦ κáινῃ τὰ φορέματά μου. Ὑπῆγα καὶ ἐγὼ στῆς κυρίας Γκαλέ καὶ πρὸς μεγάλην μου εὐχαρίστησιν μοῦ εἶπεν ὅτι θὰ μοῦ κáινῃ ἓνα φόρεμα ὅπως αὐτὰ ποῦ φορῶ τώρα».

ΕΓΓΡΑΦΗ τελευταίως εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Φραγκφοῦρτης» ὅτι εἶναι παρὰδοξον πῶς ὁ Χάινε, ὅστις κατοικοῦσε εἰς τὸ Παρίσι τὴν ἰδίαν ἐποχὴν μὲ τὸν Στένταλ, δὲν ἀναφέρει ποτὲ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ, μολονότι ἔδειξε πάντοτε πολὺ ἐνδιαφέρον διὰ τὰ ἔργα τῶν συγχρόνων του. Ὁ ἄρθρογράφος τὸ ἀναφέρει μάλιστα ὡς ἀκόμη παραδοξώτερον.

ρον διότι ο Χάινε, λέγει, έπηρε το θέμα δύο ποιημάτων του από τόν γάλλον συγγραφέα. Καί αναφέρει τήν φράσιν του Στένταλ εις τό έργον του «Περί του έρωτος» όπου περιγράφει τόν έρωτα του Άραβος: «Ανήκω εις τόν λαόν όπου πεθαίνει κανείς από αγάπη» καί ή όποία, κατά τόν άρθρογράφον, ένέπνευσε τούς άθανάτους στίχους του «Ρομαντέρο».

Άλλά τό όνομα «Άσρα» του έν λόγω ποιήματος του Χάινε ύπάγει καί εις άρχαία άραβικά βιβλία. Είς έν έξ αυτών τών βιβλίων, ένας, από τήν φυλήν Μπάνου-Άσρα, λέγει: «Στόν τόπο μας πεθαίνουν από αγάπη». Ο άναίρων τό άρθρον της «Εφημερίδος της Φραγκφούρτης» λέγει ότι ο Χάινε βεβαίως εύρηκε τό όνομα Άσρα εις έν από τά άρχαία άραβικά βιβλία τά μεταφρασμένα από τόν Ιωσήφ φόν Χαμίμερ. Όμοιον παράδειγμα εύρίσκει εις τήν Χαλίμιά, εις μίαν θλιβεράν έρωτικήν ιστορίαν. «Έξουσε εις τήν φυλήν τών υιών του Ούσσα ένας άνθρωπος, που δεν περνούσε ήμέρα χωρίς καινούργια αγάπη. Αγάπησε μιάν φορά μιάν ώμορφη κόρη από τήν φυλήν του καί τήν έξήτησε. Έκείνη δεν τόν ήθέλησε καί ειπε πολλές φορές τό όχι. Ο νέος ήταν άρρωστος από τή λύπη του, έλοιωνε, καί έτσι ή αγάπη του φανερώθηκε στους δικούς του. Καί τότε πηγαίνουν στή νέα να τήν πείσουν να πάρη εκείνον που τόσον τήν αγαπά. Άρνείται ή νέα ως που κοιτεύει εκείνος να πεθάνη. Τότε τόν λυπήθηκε καί άποφάσισε να τόν ξαναϊδή».

Γέμισαν τά μάτια του δάκρυα, άμα τήν είδε, καί της λέγει: «Όταν θα ήης τό λειψανά μου έλα ν' ακολουθήσης καί ν' άποχαιρέτησης εκείνον που τόν πάνε στόν τάφο». Η κόρη άπήντησε: «Δέν έφантаζόμουν πώς ήσουν τόσον άρρωστος» είμαι δική σου καί θά σου δώσω ό,τι μου ζητήσης».

Ο έτοιμοθάνατος με φωνήν άπελπιστική λέγει: «Έρχεται σέ μένα τώρα που οί σκιές του θανάτου σκοτίζουν τά μάτια μου, τώρα που δεν μπορώ να τήν κάνω δική μου». Μ αυτά τά λόγια ξερύχισε. Έκείνη τόν φιλούσε, τόν φιλούσε κι' έλιποθύμησε. Τρεις μέρες ύστερα πέθανε καί ή νέα.

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ του Α. Άντωνιάδη «Έρωσ όνειρώδης», τό πρώτον έργον του έπειτα από όλίγα άσήμαντα κριτικά άρθρα καί διηγήματα, προκαλεί τήν προσοχήν του ιταλού κριτικού Τσουκόλη. Ένα μυθιστόρημα, λέγει, μεταξύ αληθείας καί όνειρου τό όποιον μας ξεκουράζει από τόν μέχρι κόρον πραγματισμόν ή από τόν άποκοιμίζοντα ιδανισμόν. Η Έδουάρδα είναι άρραβωνισμένη με τόν Έρρίκον Κρόμβεργ, ξένον καλλιτέχνην, καί τόν αγαπά έμμανώς. Ο Κρόμβεργ άναχωρεί εις Νορβηγίαν. Μέσα εις τήν μόνωσιν της ή Έδουάρδα άφιερώνεται έξ ολοκλήρου εις τόν έρωτά της καί περιμένει να περάση έν έτος όποτε της ύπεσχέθη ο Κρόμβεργ να επιστρέψη. Καί ή Έδουάρδα ζή μέσα εις κόσμον φανταστικών όπου διαρκώς παρίσταται ή ιδανική μορφή του Κρόμβεργ σάν μέσα εις όνειρον. Δεν άρκει ή είδησις ότι ο Κρόμβεργ ένυμφεύθη άλλην εις τήν πατρίδα του, να τήν άρπυνίση. Η Έδουάρδα τόν περιμένει: θά επιστρέψη, μου τό ύπεσχέθη. Ένας άλλος έρως, ο έρως του Μαξίμου προς τήν Έδουάρδαν, της είναι αδιάφορος. Τό ώραϊον της όνειρον της είναι πολύ προσφιλέστερον παρά ή πραγματική καί υγιής αγάπη του Μαξίμου. Μίαν ήμέραν επιστρέφει πράγματι ο Κρόμβεργ, άφ ού άπέθανε ή σύζυγός του, μετανοών. Άλλή ή πραγματικότητα, ή συνάντησις του ανθρώπου αυτού, ο όποιος ύπήρξε τόσον καιρόν δι' αυτήν καί φανταστικόν, τήν άρπυνίζει. Καί τότε βλέπει ότι ο έρως της, τό όνειρόν της δεν έχει τίποτε τό κοινόν με τόν άνθρωπον αυτόν. Άλλή ή είκόν του Μαξίμου.

μου. επί τρία όλόκληρα έτη πλησίον της, κατέλαβε άνεπασιδήτως κάποιαν θέσιν εις τήν ζωήν της. Καί όταν ο Μάξιμος άπελπις της αναγγέλλει ότι μέλλει να φύγη, ή Έδουάρδα δεν κρατείται: «Αισθάνομαι πώς θά πεθάνω μακριά από σένα». Καί ή άρπυνισις γίνεται τελεία από του όνειρώδους εις τόν πραγματικόν έρωτα.

ΚΑΤΑ τήν έβδομηκοστήν έπετηρίδα του μεγάλου Νορβηγού ποιητού Μπέργνσον, ήτις εωρτάσθη τελευταίως εις Χριστιανίαν, έδόθη τό έσπέρας της πρώτης ήμέρας τών έορτών προς τιμήν του εις τό έθνικόν θέατρον τό πρώτον μέρος του «Πέραν τών δυνάμεων». Τό δράμα αυτό θεωρείται τό άριστούργημα της δραματικής παραγωγής του Μπέργνσον. Η τέχνη του Μπέργνσον άναφαίνεται με όλον τό μεγαλείον της, μεταβάλλουσα τήν καθημερινήν ζωήν, άλλωτε ζωηράν καί άλλοτε μελαγχολικήν, εις ένα νέον κόσμον λέγει ο Desmoigneaux, όπου ο ούρανός είναι πλέον ύψηλά καί πλέον θερμός ο ήλιος. Η έκτέλεσις του δράματος ήτο τόσον τελεία ώστε έλυσμονήθη ή έορτή καί ο κόσμος άπερροφήθη υπό του κάλλους του δράματος. Είς κάθε πράξιν θέλλα χειροκροτημάτων. Ο Μπέργνσον με όλην τήν οικογένειάν του εκάθητο εις τήν πρώτην σειράν. Τό προσκήνιον ήτο κατάμεστον από άνθη. Κατά τήν εισόδον του ο ποιητής έχαιρετίσθη με φρενητιώδεις ζητωκραυγάς. Ο ύπουργός Rygh εκραύναζε: Ζήτω ο Μπέργνσον. Όλόκληρος ή έσπέρα ήτο διαρκής θρίαμβος, όστις έκορυφώθη ότε εις τό τέλος της παραστάσεως άνήλθεν ο ποιητής επί σκηνής, όπου επιτροπή έκ σπουδαστών Νορβηγών, παιανίζούσης της μουσικής, προσήλθε να τόν χαιρετίση. Οί σπουδασταί έψαλον τόν έθνικόν ύμνον καί όλον τό περιστάμενον πλήθος ένθουσιασθέν έλαβε μέρος. Μία μαγία χαράς έστεφάνωσε τήν άθάνατον αυτήν ήμέραν διά τόν Μπέργνσον.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΑ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ»

Φίλιτάτέ μου,

Έπειδή πολλοί είχαν τό ενδιαφέρον να μ' έρωτήσουν εάν άπήντησα ή θάπαντήσω εις μίαν προσωπικήν επίθεσιν άναντίον μου, δημοσιευθείσαν εις τό «Νέον Άστυ», έξ άφορμής της κριτικής μου περί της «Γαλήνης» του κ. Γ. Δροσίνη, αναγκάζομαι να δηλώσω ότι δεν αισθάνομαι τήν παραμικράν ανάγκην ναπολογηθώ προς τόν γράφοντα τό άρθρον αυτό. Όσον διά τό κοινόν, τό παρακολουθούν τά φιλολογικά μας πράγματα καί ενδιαφερόμενον δι' αυτά, φρονώ ότι όλοι ήμεϊς, ως άνθρωποι τών γραμμάτων ή της τέχνης, κατοικοῦμεν εις υαλίην οικίαν. Καθένας ειμπαρεϊ να βλέπη τί γίνεται τόσον μέσα εις τήν ιδικήν μου, όσον καί εις εκείνην του χρονογράφου του «Νέου Άστεως».

Με ύπόληψιν καί φιλίαν.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Η «ΑΡΜΟΝΙΑ» δημοσιεύει «Περί της προφοράς της άρχαίας ελληνικής γλώσσης» άπόσπασμα του νέου βιβλίου του κ. Γ. Ν. Χατζηδάκι «Ακαδημικά άναγνώσματα εις τήν ελληνικήν κλ. γραμματικήν». Ο κ. Χατζηδάκις άποδεικνύει τό άβάσιμον της έρασμικής προφοράς, παραδεχόμενος φυσικώτατα τάς επελθούσας διά τόσων αιώνων μεταβολάς εις τήν προφοράν της άρχαίας ελληνικής.

«ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΙΦΝΟΥ—ΕΞΟΡΚΙΣΜΟΙ» υπό Άγγέλου Α. Κοσμή

Είς τόν «Άγιον Γεώργιον»

Όταν εισέλθη εις τόν όφθαλμόν τινος μικρόν τι άντικείμενον, όπερ έμποδίζει αυτόν του ν' ανοίγη, ο πάσχων σταυρώνει τόν όφθαλμόν του τρίς λέγων.

Αϊ Γιώργι καθαλλάρι
δός μου τό κλειδάκι σου,
ν' ανοίξω τό ματάκι μου,
να δώ ήτα χει μέσα.

Διά τούς όδόντας.

Τί τ'ίσως έπειδή τά ήκιστα προσφιλή τροχτικά οί γνωστότατοι ποντικοί διακρίνονται διά τήν στερεότητα τών όδόντων των, έξορκίζουν αυτούς οί σχόντες τό άτύχημα να άπολέσωσι τινά τών όδόντων αυτών ως εξής

Νά, πορτακι, τό δόντι μου,
καί δός μου σιδερένιο,
να κοκαλίξω τά κονιά
καί τά παξιμαδάκια.

Τό δήγμα της άράχνης.

Παράδοξος είναι ή θεραπεία ήν ακολουθούσιν οί Σίφνιοι κατά τών δριμυτάτων πόνων ούς προξενεί τό δήγμα της άράχνης (όδας).

Παραλαμβάνουσι τόν πάσχοντα καί τοποθετοῦσιν αυτόν επί αιώρας, τρεϊς δε παρθένοι φέρουσαι άπαραιτήτως τό όνομα Μαρία έξορκίζουν τήν άράχνην ως εξής

Αν είσαι ορά κι' ήστησες,
περικαλώ σε, ξεστησε,
περικαλώ σε, φύε.

Άδουσι δε τούς στίχους τούτους τρίς, κινοῦσαι συγχρόνως τόν πάσχοντα καί συνοδεύομεναι έν τῷ έργῳ των υπό τετάρτης κόρης όνομαζομένης επίσης Μαρίας ήτις κρατεί τύμπανον καί κρούει αυτό.

Ο λόξυγκας.

Ο όχληρότατος λόξυγκας θεραπεύεται έν Σίφνω διά του κατωτέρω έξορκισμού επαναλαμβάνομένου τρίς

Εγώ κι' ο νός κι' ο λούξυγκας τ' άνήφορο ήπήιας
Εγώ κι' ο νός ήγύρισα κι' ο λούξυγκας ήπόμενε.

Τό άνεμοπύρωμα.

Τό έρυσίτελας ή γνωστή επικίνδυνος νόσος θεραπεύεται ως εξής διά του έξορκισμού.

Τοποθετοῦσιν εις τό προσβεβλημένον υπό της νόσου μέρος του σώματος έρυθρόν πανίον καλύπτον έξ ολοκλήρου τό άσθενές μέρος. Επί του πανίου τοποθετοῦσιν έννέα σταυρούς μικρούς εκ βάμβακος ούς καίουσιν τρίς λέγοντες τά εξής

- 1) Ός! να μέ κάψης να σέ κάψω (τρεις).
- 2) Ίησους Χριστός νικῶ καί ξεορκίζει τά κακά (τρεις). καί δε ξαναγυρίζουν πιά.

Επίσης έξορκίζεται ή νόσος διά του κατωτέρω διαλογικού έξορκισμού, όν αναγγέλλει αυτός ο έξορκίζων ένδομύχως

- Ίνα κάνεις άτονδά;
- Άνεμοπύρωμα καίω.
- Να καή να μαραθῇ σάν της κολυκνιδιάς τή ρίζα.

1 Σταύρωμα λέγεται ή έκτέλεσις του σήματος του σταυρού, όπερ έν τῷ προκειμένῳ περιπτώσει έκτελεί ο πάσχων κρατών τάς βλεφαρίδας ως κινεί εις σχήμα σταυρού τρίς.

Καί ο έξορκισμός ούτος επαναλαμβάνεται τρίς. Είς έκάστην επανάληψιν του έξορκισμού καίονται οί εκ βάμβακος σταυροί καί τοποθετοῦνται άλλοι.

Όρνιθοτυφλίδες.

Φρονοῦσιν ότι, όταν πῆ τις ύδωρ εκ μέρους έξ οῦ συνήθως πίνουσιν όρνιθες, προσβάλλεται υπό της νόσου όρνιθοτυφλιά ή όρνιθοτυφλίδες. Συνέπεια της νόσου ταύτης είναι ή έντελής τύφλωσις, ήτις καταλαμβάνει τόν πάσχοντα εύθως ως δύση ο ήλιος.

Διά να θεραπευθῇ ο πάσχων, πρέπει επί τρεϊς συνεχείς έσπέρας μετά τήν δύσιν του ήλίου να επιβαίνει όνου άπάποδα, έχων δηλονότι έστραμμένον προς τά νῶτα τό πρόσωπόν του, καί να συνοδεύεται υπό παιδών της συνοικίας του, οίτινες οδηγούσι τόν πάσχοντα ανά τάς όδους του χωρίου φωνάζοντες

Ο (τό όνομα καί επώνυμον του πάσχοντος, ο καλός ο άνθρωπος έχει όρνιθοτυφλιά, λέστε το μικροί μεγάλοι, ο Θεός να του τῇ βγάλην.

Ο έξορκισμός ούτος επαναλαμβάνεται όσον τό δυνατόν περισσοτέρας φορές κατά τάς τρεϊς έσπέρας τών περιουσιών.

Προς τήν Άγίαν Αϊκατερίνην.

Οί μη δυνάμενοι να έγείρωνται όπως μεταβαίνουσι κατά τάς Κυριακάς εις τήν εκκλησίαν, έξορκίζουν τό δαιμόνιον τό κρατούν αυτούς κοιμωμένους ως εξής.

Τήν νύκτα του Σαββάτου, όταν μεταβαίνουσιν όπως κατακλιθῶσιν, έκτελοῦσι τό σημείον του σταυρού τρίς επί του προσκεφάλου των, λέγοντες

Αγιά μου Κατερίνα,
από τό Σινά όρος
ώρα της εκκλησίας να ροῦσω.

«ΚΡΙΤΙΚΗ». Ο κ. Κωστής Παλαμᾶς δημοσιεύει εις τά δύο πρώτα τεύχη της «Κριτικής» μελετήν του «Η κριτική καί ο Σολωμός» όπου εξέτάζει πού βασίζομενος ο μέλλον βαθύς μελετητής του μεγάλου μας ποιητού θά ήμπορέση να δώση πλήρη είκόνα της ποιήσεως του Σολωμού.

Τό έργο του Σολωμού, γράφει κ. Παλαμᾶς, νομίζω πώς ως τήν ώρα έδωκεν άφορμή σε κάποια αξιόλογα δείγματα φιλοσοφικής κριτικής. Φτωχή ακόμα είναι καί μισή ή εργασία του δευτέρου είδους (της φιλολογικής κριτικής). Για να ξεδιαλυθῇ τό σε πολλά σκοτισμένο ακόμα ζήτημα της ψυχής καί της τέχνης του Σολωμού, ανάγκη να δουλέψη παραπλευρα στο φιλόσοφον ο φιλόλογος, μαζί με τόν αισθηματικό θαυμαστήν έκείνον ο ψυχρός εξεταστής καί τόν παραμικρόν, με τόν αιδερόλαμον ιδεαλιστήν ο πεζός αποθησαυριστής λεξιλογίαν. Ως τά τώρα, άνάμεσα σ' άβυσσά καί σ' άνόητα τά τυπωμένα έξ άφορμής του Σολωμού, βρίσκονται βέβαια καί πολλές σελίδες άξίες του ποιητή, σάν έκείνες του Τρικούπη καί του Ζαμπέλιου, του Θωμαΐδου καί του Πολυλά, καί άλλων ακόμα, παλαιότερων καί νέων. Τελευταία τά «Παναθήναια» μᾶς έδωκαν τήν πιδ ώραϊαν αναθεώρηση του Σολωμικού έργου, τελευταίαν άναλαμπή μιας ευγενικής ψυχής, άξια διαθήκη φίλου αλησιμόνητου καί διδασκάλου, του Καλοσγοῦρου. Όπως όλα τά αξιόλογα, τοῦτα καί τά σοφά βλέπετε πώς είναι φωτεινά σημάδια πολύ περισσότερο μιας συνθετικής εργασίας, μιας φιλοσοφικής κριτικής, πού βέβαια θά γεννηθῇ-κεν από μιάν αναλυτική όπωσδήποτε φροντίδα. μή ή κριτική αυτή δεν ειπε ακόμα τόν τελευταίο της λόγο. της λείπει ακόμα, για να διπλοθεμελιωθῇ άρχοντική, ή βοήθεια πολλών ακόμα κατά μέρος φροντισμάτων μικρογραφικών καί μονογραφικών, άπάνω σε τούτην

1 Τό ως ένταῦθα σημαίνει άπει.

ἢ σ' ἐκέλευε τὴν ὄψην τοῦ Σολωμοῦ ἐργον. Καμὰ γλῶσση, καὶ ἡ πύξ σοφῆς καὶ βαθυφάνταστη, καὶ ἡ πῶλον ποτισμένη μετ' οἰήσῃ καὶ μετ' φιλοσοφία, δὲν εἶναι στέρεα ἐνόσω δὲν ἀκουμπάει σὲ πράγματα· καὶ σὰ φρουσκαλίδα φτάνει πολλὰς φορὰς νὰ τὴ σβύσῃ καὶ ἡ λυγρότατη πνοὴ καίποιν ἁπλοῦ ταπεινοῦ παρατηρητῆ, ποὺ θάβγαινεν ἀπὸ καὶ τι χερσοπίστον. Κι' ἂν τώρα θὰ τολμοῦσα ν' ἀναφέρω καὶ τὸνομά μου, ὅστερ' ἀπὸ τὰ σεβάσματα ὀνόματα σολωμιστῶν ἔξοχων, δὲν εἶναι γιὰτι μὴ δίνει τὴν τὸλμην τούτην ἡ ἴδια ἡ γνώμη τοῦ Πολυλά, τοῦ κορυφαίου μέσα σ' ἐκεῖ-
νοὺς, ποὺ ἔγραφεν, ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια, ἐξαφορμῶς καίποιν ἀρθρῶν μου περὶ τοῦ Σολωμοῦ, πρὸς ἓνα φίλο μου καὶ φίλο του: «Πρὸ πάντων εὐνῶ-
μονῶ πρὸς τὸν Παλαμᾶν, διότι εἶναι ὁ πρῶτος ὁ-
ποῖος ἀπέδωκε τὴν ἀνήκουσαν θέσιν εἰς τὸν ἀλη-
θῶς πνευματικόν μου πατέρα, τὸν Σολωμόν». Ἀλλὰ εἶναι γιὰτι μαζί πιστεύω πῶς φροντίσα πὸ πολύ ἀπὸ ἄλλους, μέσα στὰ προλεγόμενα τῶν Ἐνδρισοκρινένων, τοῦ Σολωμοῦ τὰ φιλοξενήματα στὴ Μαρασλικὴ Βιβλιο-
θήκη πρῶτος νὰ γγίξω μερικὰ θέματα, καὶ νὰ ρίξω τὴ σπόρο μιᾶς καρπερῆς ἐργασίας, καλῆς γιὰ νὰ ἐξυλιχτῇ ὅχι τόσοσιν ἀπὸ φιλόσοφους τεχνίτες τοῦ ὑπερόψιου
ἐργῶν ἀπὸ λιτοῦ πεδίου τοῦ λόγου δουλευτάδες.

«Γιά μία θετικότερη γνωριμία του Σολωμού μένουν ακόμη να λογαριαστούν και να μελετηθούν άρκετά. Τά άρκετά τούτα, λογαριασμένα και μελετημένα, μπορεί να δυναμώσουν την ιδέα που ώς την ώρα μάς έδωκαν οι φιλόσοφοι κριτικοί του ποιητή για τόν ποιητή; μπορεί και να την αλλάξουν. Άπόσά μένουν ακόμα να μελετηθούν και να λογαριαστούν περιορίζομαι να σημειώσω έδω τέρα μερικά θέματα για ξετύλιγμα. Μή λησμονούμε πως κι ο ίδιος ο Σολωμός πώς άφησε πιο πολύ θέματα για ξετύλιγμα παρ' όσα ξετυλίγματα κατώριωσε.

Καὶ ἐν ἐπιλόγῳ λέγει :

« Μὲ αὐτὰ ποῦ εἶπα, κάποιους στοχασμούς μονάχα κίνησα γιὰ νὰ φανοῦν, κάποιες ιδέες μόνον ἐπικρῶσα γιὰ νὰ ξυπνήσουν» τίποτε παραπάνω. Μιά ἐργασία τέτοια γιὰ τὸ Σολωμὸ ὁλοκληρωτική, φιλοσοφική κατὰ καὶ φιλολογική, ἐργασία ποὺ νὰ παίρνῃ ὅλα τὰ μαζὶ μέρος αὐτὰ ζητήματα καὶ νὰ τὰ ἐξιδιαιτέρη- ὕστερα νὰ τὰ μεταπλάθῃ σὲ μιὰ σύνθεση χαρακτηριστικῆ ἀξέρια, ποὺ νὰ μὴ τίθῃ λέει τίποτε, ὥραιο δὲ εἶταν νὰ τὴν ἐβρῇ μετρωστὰ καὶ νὰ τὴν ἐβῇκανε πέρα ἑνὸς μόνο ἀνθρώπου. Καὶ δὲ θὰ εἶταν τέτοια ἐργασία πολυτέλεια ἀφροσύνη μῆτε μνημεῖο κάπως πολὺ φανταχτερό γιὰ ποιητὴ καθὼς ὁ Σολωμός. Γιὰ τὸν ποιητὴ μιλεῖς; Δὲ μιλεῖς γιὰ ἕνα κάποιον ἀν- ἄνθρωπο, μιλεῖς γιὰ τὴν ψυχὴν αὐτῆ τοῦ ἔθνους του, σὲ ὅ,τι ἔχει πῶς σημαντικὸ· μιλεῖς γιὰ τὸν ἄνθρωπο, σὲ ὅ,τι δείχνει πῶς ἀθάνατο. Ὁ ποιητὴς σου καταν- τάζει πρὸς αὐτὴν μονάχα καὶ ἀφορμὴ πρὸς ἄλλα γενι- κώτερα ἑξυπνήματα καθὼς γιὰ μερικὸν δρᾶματο- γράφου ἐνὶ οἱ ἱστορικοὶ ἥρωες. Τὸ δυστύχημα εἶ- ναι πὼς ὁ λογογράφος ποῦ θὰ μπόρουσε νὰ τὰ ἐξ- ἄτηση καὶ νὰ τὰ φράσῃ ὅλα τούτα σὲ μιὰ τέτοια ἐρ- γασία, δὲν ἦρθε ἡ ὥρα ἀζόμα νὰ βρεθῇ μεταξύ μας. Θὰ χροιάζονταν πρὸς τοῦτο συστηματικὴ δουλειὰ ἀνετη χῆρα, χρόνος, κόπος, ὑπομονή, ταξίδια, ἐξφυλ- λισμα χαριτῶν, ἐξέξασμα τόπων, προμηθεῖα βιβλίων, χίλια δῶ. Μὰς λείπει τὸ χῶμα γιὰ τέτοιου δέντρου φρούτητα ».

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ἡ « ΕΣΤΙΑ » δημοσιεύει ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ τοῦ Καραϊσκάκη, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναδημοσιεύομεν ὡραῖον ἀπόσπασμα περὶ τῶν ἐρώτων τοῦ ἥρωος:

Ὁ Καρδαισκάκης ἐν τούτοις δὲν παρέμεινε πάντοτε πιστός. Καὶ τὸ ὄνομα τῆς Μαριῶς, τὸ ὅποτον ἔμεινεν ἀπὸ τὰ στόματα τῶν παλληκαριῶν τῶν εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ, ὑπενθυμίζει ὁλόκληρον ἑρωτικὸν εἰδύλλιον. τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ὁ ἥρως.

Ἦτο ἀκόμῃ κλέφτης ὁ Καροῦσάκης ὀλίγον μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ σώματος τοῦ Κατσαντώνη ὅταν μίαν νύκτα ἐπάτησε μὲ τὰ παλληκάρια του τὸ σπῆτι πλουσίου Τούρκου προὔγοντος τοῦ Μουσταφᾶ-μπέη Κόνιτσα.

Οἱ κλέφται μέσα εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ θριάμβου ἔτρεχαν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς τὰ δωμάτια τοῦ πλουσίου σπητιοῦ διαρπάζοντες τὰ πολύτιμα σκευή καὶ φαρμακόντα ἀνηλώως τοὺς τρέμοντας ἐκ τοῦ φόβου ὑποπότας.

Ὁ Καραϊσκάκης με αἰμοστάζον χατζάρι εἶχεν ἐσέλθει εἰς τὴν κάμαρα τοῦ σπητιοῦ ὅταν λυγμοὶ προσείλυσαν τὴν προσοχὴν του.

³ Ἐπλησίασε καὶ βλέπει νεαράν Τουρκοπούλαν γονυπετὴ καὶ κλαίουσαν ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ γηραιοῦ Μουσταφᾶ.

Ἡ δὲ αὖτις τοῦ εἰκόνος αὐτῆς τοῦ διέλυσε ἀμέσως τὴν μέσην τοῦ αἵματος. Μετ' ὀλίγον ἡ κόρη γονυπετῆς ἀκόμη καὶ ἄφωνος ἀνύμφη βλέμματα ἰκεσίαι πρὸς αὐτόν. Οἱ μεγάλοι μαῦροι ὀφθαλμοὶ τῆς φωτίζοντες τὸ ὥραϊσμένον πρόσωπον Τουρκοπούλας, ἔκαμαν τὴν Κρασιόκλεην νὰ τὰ γάση.

Τὴν ἀνῆγγειρε, τὴν παρέλαβε μαζὴ τοῦ εἰς τὸ στρατόπεδόν του καὶ μετὰ τινὰς μῆνας τὴν ἐβάπτισε. Ἡ ὥραία Ἀἰσὲ ἔγινε Μαρία, ἡ Μαριῶ ὅπως τὴν ἐλάνθαν θωπευτικῶς.

Ἡ Μαριω ἀπέδωσεν εἰς ἔρωτα καὶ ἀφοσίωσιν τὴν χάριν τῆς ζωῆς. Ἔμεινε πάντοτε κοντά εἰς τὸν Καραϊσκάκην ὡς ἐρωμένη του καὶ ὡς νοσοκόμος, διότι εἶχεν ἀνάγκην τοιαύτης ὁ πάσχων ἀρχηγός, ἀκολουθήσασα αὐτὸν εἰς ὅλας τὰς ἐκστρατείας καὶ εἰς τὸ πλευρόν του πάντοτε ἐν μέσῳ τῶν μαχόντων.

Ενδεδυμένη ἀνδρικό, ρωμαλέα τὸ σώμα καὶ γενναία τὴν ψυχὴν ἐφαίρειτο ὡς νέον παλληκάρει. Καὶ πρῶταμι τι δ' ὅλους τοὺς στρατιώτας τοὺς Καράϊσκιαν, ἡ Μαριώ ἦτο ὁ καπετὰν Ζαφείρης ὁ ψυχογιός. Μόνον οἱ πολὺ γνῶριμοι τοὺ ἀρχηγοῦ καὶ ἐν στενῷ κύκλῳ τὴν ἔλεγαν Μασιώ.

Ἐπὶ τῇ ἐκδόσει αὐτῆς ὑπάρχει καὶ μία ωραία ἱστορία συναντήσεως τῆς Μαριῶς μὲ τὴν σύζυγον τοῦ Καραϊσκάκη:

Κάποτε ὁ ἀρχηγὸς περαστικὸς ἀπὸ τὸ σπήτι τοῦ κατέλυσεν ἐκεῖ μὲ δύο τοῦ παλληκάρια καὶ μὲ τὸν Ζαφεῖρον, ὅστις διὰ τὴν αἰψήν ἔπληρον εἰς τὸ μαγειρεῖο καὶ ἤρχισε νὰ τσιμπᾷ καὶ νὰ πειράξῃ τὰς ὑπηρετρίας, αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν νὰ φωνάζουν. Ἐτοξεν ἀμέσως ὁ ἀρχηγὸν εἰς τὸ μαγειρεῖο καὶ εἶδε τὸν Ζαφεῖρον ἐπιθετικώτατον.

Ἔτρεξεν ἀμέσως εἰς τὸν σύζυγόν της:

Τί πράγματα εἶν' αὐτά; Τὰ παλληκάρια σου πα-
λαίβουν μὲ τῆς ψυχοζόουρ μου.

Ὁ Κασσιόπαης ἐσηλώθη.

== Ποιὰ παλληκάκια, γυναῖκα: ἠρώτησε.

— Νά, ἐκεῖνος ὁ μικρός. Ὁ παλῆρ-Ζαφείρης!

Καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἡσυχάζων:

— "Α! ὁ Ζαφείρης! "Αφησέ τον κι' ἄς παλαίβη.

Ἡ σύζυγος τοῦ Καραϊσκάκη ἡ ὁποία ἐν στιγμῇ
ζηλοτυπίας εἶχεν ὑπονασθῆναι τὸ εὐμορφο παλληκαρί,
ἤρχισε νὰ ἐνισχύεται εἰς τὰς ὑπόνοιαις τῆς περὶ αὐτοῦ.
Δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε ζεῖς κανένα. Ἀλλὰ τὴν νύ-
κτα εἰσῆλθε κρυφὰ εἰς τὴν κἀμαρα, ὅπου ἐκοιμᾶτο
ὁ Ζαφειρίδης καὶ τὸ πρωτὶ ξυπνώντας τὸν Καραϊσκάκη
ἤρχισε νὰ παραπονεῖται διὰ τὴν ἀπιστίαν του.

Ἐκεῖνος ὁμως δὲν συνεκινήθη πολὺ. Ἀλλ' ἐπειδὴ
ἡγάπα μὲ ξεχωριστὴν ἀγάπην τὴν σύζυγόν του καὶ

δὲν ἤθελε νὰ τὴν δυσαρρεστίσῃ, τῆς εἶπε μὲ τὴν δια-
χορίνουσαν αὐτὸν ἀφέλειαν:

— Γιατί κάνεις έτσι; Δὲν εἶμαι τάχα ἀρκετὸς καὶ
γιὰ δύο γυναῖκες;

Καὶ ἐκράτησε πράγματι τὴν Μαριὼ μαζὴ τοῦ μέ-
χοι τῶν τελευταίων τοῦ ἡμερῶν, εἰς τὰς περιποιήσεις
δὲ αὐτῆς καὶ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην τῆς ὄφειλε τὴν
συντήρησίν τοῦ με ὅλην τὴν φοβερὰν ἀσθένειαν, ἥτις
τὸν ἠλείπει.

Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Καραϊσκάκης δὲν τὴν ἐλησιμόνησε καὶ εἰς τὴν διαθήκην του ἄφησε 1,000 γρόσια τῆς Μασιῶς.

Ο «ΝΟΥΜΑΣ». — Ὁ κ. Κωστής Πλαμῆς λαμβάνον ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν πολύστηλον ἀπάντησιν τοῦ κ. Δεβναρδάκη πρὸς τὸ Βασιλικὸν Θεάτρον, ὅπου ὁ δραματικὸς συγγραφεὺς ἐκθέτει τὰ τῆς ῥήξεως μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Θεάτρου, διὰ τὴν τραγωδίαν του «Νικηφόρος Φωκάς», γράφει ὅτι ἀρ' οὐκ ἐπὶ τέλους ἐματαιώθη ἡ παραστάσις του, ἡμποροῦν νὰ τὸν ἀποκητιώσωμεν εἰς βιβλίον. Ἀλλ' ὅμως εἰλικρινῶς ὁ κ. Παλαμῆς, λέγει ὅτι καὶ εὐοιτιδικώτερος ἀν εἶναι ἀπὸ τὴν «Φαῦσταν» καὶ σαῖξπριρικότερος ἀπὸ τὴν «Μαρίαν Δοξαπατῆ» καὶ σοφωτέρως ἀπὸ τοὺς «Κυρηνίδας» καὶ τεχνικώτερος ἀπὸ τὴν «Μερόπην» ὁ «Νικηφόρος Φωκάς» δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ τὸν ἰδῇ παριστανόμενον διὰ νὰ ἡξένηρ ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἔργον ποῦ ἡμπορεῖ νὰ τὸν ἐνθουσιάσῃ. Ἡ τέχνη τοῦ Βεβναρδάκη εἶναι γνωστὴ, ἐξωφλημένη Δὲν περιμένοον τίποτε ἀπὸ αὐτὴν τὰ μεγάλα καταφρονημένα ἰδανικά τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς.

Ἄλλ' ὁ κ. Βεργαράκης, εἰς τὴν ἰδίαν ἀπάντησιν πρὸς τὸ Β. Θέατρον, ἔγραψε μὲ περιφρόνησιν πρὸς τὸν «Ἀμαξῶν Ἐνσελ» ἐν ἀπὸ τὰ πλέον ἔξοχα ἔργα τῆς συγχρόνου γερμαντικῆς φιλολογίας. Καὶ αὐτὸ δὲν τοῦ τὸ συγχωρεῖ ὁ κ. Παλαμῆς. Καὶ τοῦ ἀπαντᾷ, ὅτι «Ἀμαξῶς Ἐνσελ» εἶναι ποιητικὸν ἀριστοτέλειον ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὸν νόμον τῶν πραγματικῶν γύρω μας, ἐμψυχόμενον ἀπὸ τὴν σκοτεινὴν καὶ τὴν ἀπλοῦσιν ψυχὴν, τὴν ψυχὴν τῶν ταπεινῶν καὶ λαϊκῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὸ παραοικτικὸν καὶ ἐγγενὲς δῶμα τῆς ψυχῆς ἐνὸς ἀνθρώπου ὁ κ. Βεργαράκης εἶδε μόνον τὰ λαχανα ποῦ ἔτρωγεν ὁ πρωταγωνιστὴς καὶ τὴν σάκην ποῦ ἔπλενε ἡ γυναῖκα του. Εἶναι τὸ ἴδιον τὰ κρίνεις τὸν «Φιλοκίτη» τοῦ Σοφοκλέους ἀπὸ τὸ σῆμα πόδι τοῦ ἥρωος καὶ ἀπὸ τοὺς μυκηθμούς του, ὡς θηρίου, ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν· ἢ τὸν ἐπαναστατικὸν πραγματισμὸν τοῦ Εὐδριπίδου ἀπὸ τὰ κουρέλια μὲ τὰ ὁποῖα παρουσιάζεται κἀποῖος ἀπὸ τοὺς ἥρωάς του. Ἔργον, ὅπως ὁ «Ἀμαξῶς Ἐνσελ» ὅσον καὶ ἂν μᾶς ἀφαιρῇ, ὅσον καὶ ἂν μᾶς πληγῇ, ὅσον καὶ ἂν μᾶς σκανδαλίσῃ βοηθεῖ τὸ ζήτημα τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς περισσότερον ἀπὸ μερικὰ πρωτότυπα τάχα ἔργα κινημένα ἀπὸ μίαν δῆθεν πατριωτικὴν πνοήν, τὰ ὁποῖα ὁμοῖς εἶναι δυστυχῶς ρητορικὰ καὶ ἀνυχα, παλαιὰ καὶ ἀνάστα.

«Καί ποτέ δὲν μοῦ πέρασαν ἀπὸ τὸν νοῦ ἐπιλέγει αὐτολεξεῖ ὁ κ. Παλαμάς, πὼς φιλολογικὴ καὶ τέχνη ἐνὸς ἔθνους εἶναι κατὰ τὴν ἀόριστον καὶ ἀγαρχητικὴν κοσμοπολιτικὴν καὶ ἀξεχώριστον ἀπὸ τῶν ξένων ἔθνων τὴν σκέψη καὶ τὸ αἰσθημὰ, κατὰ τὴν ποῦ δὲν ἐκφράζει τὰ πρὸ ἰδιαίτερα καὶ τὰ πρὸ ἀποκλειστικὰ καὶ τὰ πρὸ βαθιὰ γνωρίσματα τῆς φυλῆς, τῆς κοινωνίας, τῆς ἱστορίας, τῆς ἐποχῆς, τῆς γλώσσας, καὶ ὅλα τὰ σημάδια ποῦ παρουσιάζει ὁ, τὴ λέγει· **ἐθνικὴ ψυχὴ**. Ἄλλα δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε πὼς μέσα στὰ ἔξοχα καὶ τὰ ἄρτια, τὰ ἔργα τοῦ νοῦ τοῦ καλλιτεχνικοῦ, δύο ψυχὲς πάντα ἀποτελοῦν τὴ μουσικὴ συμφωνία, ποῦ μαγεύει καὶ ποῦ ἀθάνατον στέκει· ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ ποῦ πλάθεται ἀπὸ τὰ σημάδια τὰ ἔξωχιστα ποῦ εἴπαμε· καὶ ἡ **ἀνθρώπινη ψυχὴ** ποῦ γίνεται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τὰ

κοινότητα και γενικότητα που δεν έχουν πατρίδα και εποχή, και βρίσκονται σε κάθε τόπο και σε κάθε ώρα. Πότε αορίζεται γλυκά και πιο γνώριμο μās φαίνεται της μιάς, και πότε της άλλης το κελαιδίσιμα. Όμως ή Μούσα των μεγάλων και των αθανάτων ερχο να είναι *διψυχη*. Στις θεάς αυτής το βωμό τό γονατάς πάντα, ώ εμπνευσμένοι νεοί της Έλληνικής γής! Τά άσχημα και τά άμορσα πάντα να αναθεματίσετε, κι' άς τύχη να είναι σκαλισμένα και στο πλέον καθαρόν πεντελικό μάρμαρο.

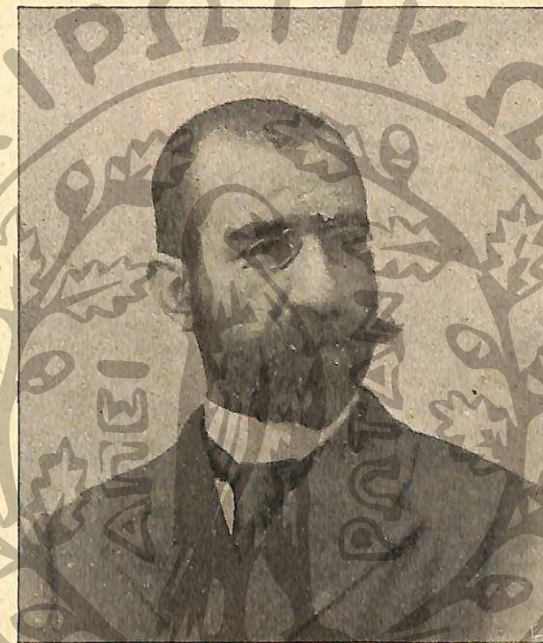
EIKΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΟΤΕ μαθητὴς ἀκόμη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μο-
νάχου ζητοῦσα νὰ γνωρίσω τὰ μεγάλα μυστικά
μυῖα ἀγνώστου δι' ἐμὲ θρησκείας. Ἀντίκρισα τὸ γι-
γάντιον φάσμα τῆς τέχνης τοῦ Φραντς Στουτὸ δ-
ποῖον ἐπρόβαλε μετὰ τὰ παραβολώτερα χρώματα.

Ὁ μέγας φιλόδοξος ἐνῷ ἀπ' ἐνός ἦτο τὸ ἀψυχὸν
πρώμα τῶν Ἀλαδημιῶν, ἀπ' ἑτέρου ἑρίπτετο ἀγκάτη-
τος, πότε με πρωτογενεῖς τεχνολογίας καὶ πότε με
ἀπαρομύλλους τεχνικάς ἀνακαλύψεις εἰς τὴν θρευναν-
τοῦ ἀγνώστου. Ἐκ τῆς ζωικῆς τὸν δὲ ταύτης ὀρμῆς
ἐγεννήθη ἓνα ἀπὸ τὰ χαλαρητιστικώτερα ἔργα τῆς
γεωμανικῆς τέχνης. «*Η Σφιγὴς*».

Καὶ εἶπε ἡ «Σφιγξ» τοῦ Στοιῦν ὅχι τὸ ἀπόλυτον μυστήριον τοῦ πέραν τῆς ζωῆς κόσμου· οὐτε ἡ νεκρὰ ἐκείνη σιωπὴ τῆς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου θρησκείας. Ἀλλὰ ἡ ζωὴ ἡ σφιγνύουσα κάτω ἀπὸ τὴν λάγνον προσπάθειαν τοῦ ἐρωτικοῦ γοῖφου ποῦ μαστίζει τὴν ὑπαρξίν μας εἶνε αὐτὴ ἡ ἔννοια τῆς γερμανικῆς ζωῆς ποῦ τώρα ἔρχεται νὰ καθυποτάξῃ τὸν κόσμον. Εἶνε τὸ φιλημὸν τὸ προδοτικὸν τῆς ὁραμότητος πρὸς τὴν ἀσχημίαν καὶ τὸ κακόν. Κυττάξατε τὸ ἀπὸ τῆς ὁσφύος καὶ κάτω ἐμφυτωθὲν σαρκοβόρον τῆς σφιγγὸς διὰ νὰ ἐννοήσῃτε ἂν ἡ ζωὴ τοῦ δυστυχικοῦ ἀνθρώπου θὰ λυτρωθῇ ποτε ἀπὸ τοὺς δειλαστικοὺς ὄνυχάς της.

Θ. Θ.

Εὐάγγελος Κουσουλάκος

ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ

ΜΕ θλίψιν βαθείαν καὶ με ἐκτίμησιν πρὸς ἓνα τῶν πρωτεργατῶν τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου, συνωδύσαμεν πρὸ δλίγων ἡμερῶν τὸν νεκρὸν τοῦ Εὐαγγέλου Κουσουλάκου. Ἡ πένθιμος συνοδεία μετὰ τὸ βραδὺ καὶ ρυθμικὸν βῆμα καὶ μετὰ τὴν σιωπὴν τοῦ ἐκλείει τὰ χεῖλη, μᾶς ἐνθύμιζε διαρκῶς τὴν γελαστὴν μορφήν τοῦ φίλου μας τὰ χαριτωμένα λόγια του, τὴν ἀνεξάντλητον εὐφυολογίαν του. Καὶ ἡ ἀντίθεσις αὐτῆς τῆς γύρω σιωπῆς ἔχυνε ἀκόμη περισσότερον πένθος εἰς τὸν θλιβερόν ἀποχαιρετιστήριον περίπατον. Ἐγνωρίσαμεν τὸν Κουσουλάκον ὡς διευθυντὴν τοῦ σατυρικοῦ «Σκρίπ» ὅτε καθε Κυριακὴν ἐσκορποῦσε εἰς τοὺς ἀναγνώστας του τὴν εὐθυμίαν. Ἐπειτα ἐφιλοδόχησε νὰ ἰδρῇ φύλλον πολιτικὸν καὶ μετὰ τὸ ἴδιον ὄνομα εἶδε νὰ στεφανώσῃ ἡ μεγίστη ἐπιτυχία τὸ ἔργον του. τὸ ἀναδείξαν τὸν Κουσουλάκον εἰς τὸν δημοσιογραφικὸν κόσμον. Εἰργάσθη ἀκούραστος καὶ τότε μόνον, ὅταν ἡ ἀσθένειά του, τὴν ὁποίαν ἐπεδείνωσε ἡ ἐργασία, εἶχεν ἐπιτελέσει πλέον τὸ ἔργον τῆς καταστρεπτικῆς, ἐπῆγε εἰς τὴν ἐξοχὴν ὅπου ἐσβυσε σιγὰ σιγὰ ἡ γελαστὴ πάντοτε ζωὴ του.

Εἰς τὴν αὐστριακὴν πρωτεύουσάν συνέστη ὁμιλος κυριῶν διὰ νὰ ἐπαναλάβουν τὸ αἰώνιον πείραμα τῆς ἀλλαγῆς τοῦ γυναικείου ἐνδύματος. Τὸ νέον ἐνδυμα θὰ συνίσταται ἀπὸ ἓνα πέπλον μετρίως ἐφηρμοσμένον πρὸς τὰ ἄνω καὶ πλατυνόμενον πρὸς τὰ κάτω. Ἡ ἐπίσχεσις τοῦ ἐνδύματος θὰ γίνεται διὰ τῶν ὤμων καὶ ὄχι πλέον διὰ τῆς ὀσφύος. Αἱ γραμμαὶ τοῦ σώματος χωρὶς νὰ διαγράφονται, δὲν θὰ εἶναι τελειῶς ἀπόκρυφοι. Τὰ ὑφάσματα λεπτὰ καὶ ἀπαλά θὰ ἀφίνουν νὰ διαφαίνεται τὸ κάλλος τῶν.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων».

— ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εισφορῶν.....	Δρ. 1.122.20
Γ. Γουλιέλμος.....	3.—
Ἰωάννης Ν. Γουπάρης.....	10.—
Γ. Δ. Στρατῆς.....	5.—
Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου.....	15.—
Ἀριστείδης Παναγιωτίδης.....	10.—
Πέτρος Γιαννίδης.....	10.—
	1.175.20

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Τὸ βραβεῖον «Νόμπελ» διὰ τὴν φιλολογίαν ἐδόθη ἐφέτος εἰς τὸν μέγαν γερμανὸν ἱστορικὸν Μόμσεν.

Μετὰ μεγάλην ἐπιτυχίαν παρεστάθη εἰς Βιέννην τὸ νέον δρᾶμα τοῦ Χάουπμαν ὁ *Φτωχὸς Ερρῖκος*, ἐλημμένον ἀπὸ μίαν γερμανικὴν παράδοσιν. Προσεχῶς θὰ παιχθῇ τοῦ ἰδίου συγγραφέως ἄλλο δρᾶμα: *Οἱ Ἀναβαπτισταί*, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ποιητὴς πολεμεῖ τὸν θρησκευτικὸν φανατισμόν.

Εἰς Ἰταλίαν ἐπίσης ἐδραματοποιήθη ἡ *Ἀνάστασις* τοῦ Τολστόυ ὑπὸ τοῦ Λάντε Σινιορίνη.

Ἐντὸς τοῦ ἑξαμήνου τρέχοντος ἔτους ἀρχίζουν αἱ ἀνακοινώσεις καὶ διαλέξεις τῆς Γεωγραφικῆς Ἐταιρείας εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ἀνακοινώσεων τοῦ «Παρνασσού». Ἡ εἴσοδος θὰ εἶναι ἐλευθέρη.

Ἡ φροντίς τῆς ἐρεῦνης τῆς «Διεθνούς Κριτικῆς» περὶ τῆς ὁποίας ἐγράψαμεν εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος, ἀνετέθη ἐν Ἀθήναις εἰς τὸν κ. Παῦλον Νιρβάναν.

Ὁ κ. Τρουφιέ, εἰς ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὴν διευθυνσιν τοῦ «Νέου Ἀστῆρος» ἀγγέλλων τὴν προσεχῇ καθόδον του εἰς Ἀθήνας πρὸς ὁργάνωσιν τῆς Δραματικῆς Σχολῆς εἰς τὸ Ὁδεῖον γράφει: Ὁ ξῆλος μου καὶ ὁ θαυμασμός μου — ἡμπορεῖ νὰ εἰπῶ ἡ λατρεία — τοῦ τρέφω πρὸς τὴν ὡραίαν χώραν σας δύνανται ν' ἀποτελέσουν ἐγγύησιν τῶν προσπαθειῶν, τὰς ὁποίας θὰ καταβάλωμεν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ σκοποῦ, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ἰδέα τῆς σχολῆς.

Ὁ «Ταχυδρόμος τῆς Μόσχας» ἐδημοσίευσεν μετάφρασιν τοῦ διηγήματος «Ἐνα δένδρον» τοῦ συνεργάτου μας κ. Παύλου Νιρβάναν, δημοσιευθέντος εἰς τὰ «Παναθηναία». Ἐπίσης εἰς τὸ χριστουγεννιάτικον φύλλον τοῦ αὐτοῦ «Ταχυδρόμου» καὶ τὸν «Λόγον τοῦ Τανάϊδος» τοῦ Ροστόβ, μετεφράσθη τὸ διήγημα «Αἰώνια Ἱστορία» τοῦ διευθυντοῦ τῶν «Παναθηναίων» κ. Κίμωνος Μιχαηλίδου. Αἱ δύο μεταφράσεις ὀφείλονται εἰς τὸν ἐν Ρωσίᾳ κ. Μ. Λυκιαρδόπουλον.

Εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος ἐγράφη ἐσφαλμένως ὅτι ἐδημοσίευσamen ἄλλοτε εἰς τὰ «Παναθηναία» τὸν «Μεταλλωρύχον τοῦ Μενιέ, ἐν ᾧ τὸ ἔργον εἶναι τοῦ ἰταλοῦ Γρατσίόζη.

Ἐξεδόθη ὑπὸ τῶν κ. Γ. Ἀξιώτη καὶ Γ. Λαμπιλέτ, μουσικῶν καὶ τῶν δύο, νέον περιοδικὸν «Κριτικὴ».

Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Μαρίας Νοβέλλα ἀνεκαλύφθη νέα εἰκὼν τοῦ Λάντη.

Ὁ ὀκταετής Λώρης Μαργαρίτης, ὁ μουσικὸς τὸν ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν μετὰ τοὺς ἀναγνώστας μας πρὸ μηνῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βασιλικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου. Ὁ ἴδιος διευθυντὴς τῆς Ἀκαδημίας τὸν ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Αἱ γερμανικαὶ ἐφημερίδες γράφουν ἐνθουσιωδῶς περὶ τῆς συναυλίας τοῦ μικροῦ μουσουργοῦ, τὴν ὁποίαν ἔδωκε εἰς τὸ Ὁδεῖον ἐνώπιον τοῦ πρίγκιπος Λεοπόλδου. Κατὰ τὴν συναυλίαν αὐτὴν ὁ Μαργαρίτης ἐπαίξε δύο νέας του συνθέσεις «Μάχη πτηνῶν» καὶ «Νοσταλγία».

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΣΗΜΑΝΤΡΑ ὑπὸ Ἰ. Π. Ἰωαννίδου, Βοσπορίτου (1903 Ἀθήναι, Καταστήματα Κωστή Χαιροπούλου σχ. 16ον σελ. 78 δρ. 2).

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΟΣΗΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΘΑΛΨΕΩΣ ΤΩΝ ΦΡΕΝΟΠΑΘΩΝ ὑπὸ Μ. Γιαννίρη. (Ἀθήναι 1903 τυπογραφεῖον «Νομικῆς» σχ. 16ον σελ. 103).

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Εἰς τὸ τεῦχος τῆς 15 Ἰανουαρίου σελ. 218: Πρώτη στήλη, δευτέρα παράγραφος γράφει Πικρίδια ἀντὶ πτηνίδια.

Δευτέρα στήλη, δευτέρα παράγραφος, δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν νὰ μετατεθοῦν ἐναλλάξ.

Δευτέρα στήλη, ἕκτη παράγραφος γράφει ὄνομα ἀντὶ ἄτομον.

